

Komparacija fiskalnih sustava BRICS i PIIGS zemalja

Pereša, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:195970>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile
Fakultet za ekonomiju i turizam
„Dr. Mijo Mirković“

MARKO PEREŠA

KOMPARACIJA FISKALNIH SUSTAVA BRICS I PIIGS ZEMALJA
Diplomski rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile
Fakultet za ekonomiju i turizam
„Dr. Mijo Mirković“

MARKO PEREŠA

KOMPARACIJA FISKALNIH SUSTAVA BRICS I PIIGS ZEMALJA
Diplomski rad

Broj indeksa: 436-ED

Studijski smjer: Financijski menadžment

Kolegij: Komparativni fiskalni sustavi

Mentor: prof. dr. sc. Sandra Krtalić

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisan Marko Pereša, kandidat za magistra financijskog managementa ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, rujan 2016.

KAZALO

1. UVOD	1
2. OPĆI PODATCI ZA ZEMLJE BRICS I PIIGS	3
2.1. Opći podatci za zemlje BRICS	5
2.1.1. <i>Savezna Republika Brazil</i>	6
2.1.2. <i>Ruska Federacija</i>	7
2.1.3. <i>Republika Indija</i>	9
2.1.4. <i>Narodna Republika Kina</i>	10
2.1.5. <i>Republika Južna Afrika</i>	11
2.2. Opći podatci za zemlje PIIGS	12
2.2.1. <i>Portugalska Republika</i>	12
2.2.2. <i>Talijanska Republika</i>	16
2.2.3. <i>Irska</i>	20
2.2.4. <i>Helenska Republika (Grčka)</i>	23
2.2.5. <i>Kraljevina Španjolska</i>	26
2.3. Makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS i PIIGS	30
2.3.1. <i>Makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS-a</i>	30
2.3.2. <i>Makroekonomski pokazatelji za zemlje PIIGS-a</i>	38
3. FISKALNI POKAZATELJI ZA ZEMLJE BRICS I PIIGS	47
3.1. Fiskalni pokazatelji za zemlje BRICS-a	48
3.2. Fiskalni pokazatelji za zemlje PIIGS-a	54
3.3. Spread bonds PIIGS zemalja	62
4. POREZNO OPTEREĆENJE HIPOTETSKOG DRUŠTVA U BRICS I PIIGS ZEMLJAMA	63
4.1. Porezno opterećenje u BRICS zemljama	63
4.2. Porezno opterećenje u PIIGS zemljama	67
5. ZAKLJUČAK	77
LITERATURA	79
POPIS GRAFOVA	83
POPIS TABLICA	85
SAŽETAK	86
SUMMARY	87

1. UVOD

U ovom diplomskom radu provela se komparativna analiza fiskalnih sustava BRICS i PIIGS zemalja. BRICS je engleska skraćenica i ekonomski pojam koji se odnosi na rastući razvoj ekonomskog potencijala koji uključuje pet zemalja: Brazil, Rusiju, Indiju, Kinu te Južnu Afriku. Akronim potječe od početnog imena svake zemlje na engleskom jeziku. PIIGS je akronim prvi put korišten 2008. za grupu europskih država koje čine: Portugal, Italija, Grčka i Španjolska - sve članice eurozone koje imaju visok državni dug te su iznimno pogođene ekonomskom krizom iz 2008. godine. Skraćenica "PIIGS" je nastala uporabom početnih slova ovih država od strane medija u državama engleskog govornog područja.

Istraživanje će se temeljiti na primjerima fiskalnih sustava u BRICS i PIIGS zemljama, od početka integriranja navedenih zemalja, pa do izbijanja ekonomske krize te tijeka i stanja u kojem se BRICS i PIIGS zemlje nalaze danas. Odabir takve teme je sagledavanje realnog stanja i bitnih odrednica u BRICS i PIIGS zemljama, no ne smijemo zanemariti ni šire okruženje, dakle stalne političke nestabilnosti na Bliskom Istoku, koje prate stalan rast cijena hrane i nafte, nastale uslijed niza prirodnih nepogoda koje su postale globalna svakodnevnica. Višestruka je globalna ekonomska kriza dovela u pitanje i sam pojam i postojanje kapitalizma kakvog smo do sada poznavali.

Cilj rada je usporediti i analizirati fiskalne sustave BRICS i PIIGS zemalja pomoću fiskalnih i makroekonomskih pokazatelja u desetogodišnjem razdoblju.

Diplomski rad podijeljen je u pet zasebnih poglavlja, od kojih je prvo uvod u rad, a peto, ujedno i posljednje, zaključak rada. Drugo poglavlje analizira BRICS i PIIGS zemlje te njihove makroekonomske pokazatelje.

Treće poglavlje obrađuje fiskalne pokazatelje BRICS i PIIGS zemlja.

Četvrto poglavlje daje primjer hipotetskog društva za BRICS i PIIGS zemlje u kojem se vidi razlika u poreznom tretmanu i poreznom opterećenju.

Kao osnovna metoda svakog znanstveno-istraživačkog rada u prikupljanju podataka i informacija korištena je metoda indukcije. U radu su korištene metoda analize i sinteze, komparacije ključnih ekonomskih pokazatelja, te njihova raščlamba, kao i sinteza svega navedenoga. Također, korištena je i deduktivna metoda kojom se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci.

2. OPĆI PODATCI ZA ZEMLJE BRICS I PIIGS

„BRICS“ je engleska skraćenica i ekonomski pojam koji se odnosi na rastući razvoj ekonomskog potencijala koji uključuje pet zemalja: Brazil, Rusiju, Indiju, Kinu te Južnu Afriku. Akronim potječe od početnog imena svake zemlje na engleskom jeziku (Brazil, Russia, India, China, South Africa). Implicitno, tiče se ekonomskog savezništva ovih komplementarnih ekonomija. Pojam je uveo Jim O'Neill iz korporacije za globalna financijska istraživanja Goldman Sachs, a vrlo brzo je prihvaćen u javnosti, naročito u medijima, do te mjere da ga većina izvora vijesti iz globalnih financija koriste bez mnogo objašnjenja (Goldman S., 2011.). Države BRICS-a čine 40 % svjetskog stanovništva, odnosno 25 % kopnenog teritorija.

„PIIGS“ je akronim prvi put korišten 2008. za grupu europskih država koje čine; Portugal, Italija, Grčka i Španjolska - sve članice eurozone i zemlje s problematičnim državnim dugom pogođene ekonomskom krizom. Skraćenica "PIIGS" je nastala uporabom početnih slova ovih država od strane medija u državama engleskog govornog područja. Skraćenica kojom se zajednički označavaju Portugal, Irska, Italija, Grčka i Španjolska, i to prije svega u kontekstu europske dužničke krize na kraju 2000-ih i početku 2010-ih koja je najteže pogodila upravo te zemlje. Naziv dolazi od početnih slova engleskih naziva za zemlje (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain). Svih pet zemalja su članice Europske unije i eurozone.

Budući „pigs“ znači svinje, što nije ugodno, ova skraćenica se službeno ne koristi. „PIIGS“ zemlje se nazivaju tim imenom zbog svojih specifičnih problema; nekontroliranog proračunskog deficita, ekonomske disfunkcionalnosti, visoke stope nezaposlenog stanovništva i visoke stope inozemnog zaduživanja, kolapsa obveznica, uzastopnog pada stope BDP-a, konstantno prisutnog rebalansa proračuna i još mnogo problema koji produbljuju krizu u tim zemljama.

Godinama prije financijske krize prema makroekonomskim pokazateljima „PIIGS“ zemlje su zaostajale prema vodećim zemljama Europske unije. To se prije svega odnosi na Grčku i Španjolsku koje su se nakon 2008. godine počele suočavati sa posljedicama dugogodišnjih strukturnih problema, koji su bili potiskivani u drugi plan

niz godina zbog rasta globalnog tržišta i dostupnosti međunarodnih izvora financiranja. Usporedno s europskom dužničkom krizom 2010. često se Italija zamjenjuje s Irskom. Ponekad se koriste obje države, Italija i Irska pod skraćenicom „PIIGS“. Tijekom 2011. skraćunica „PIIGS“ je djelomično zamjenjena sa skraćenicom „GIPSI“ i na kraju s „GIIPS“. Željelo se izbjeći svaku usporedbu sa svinjama i Romima (engl. Gypsy označava Rome).

Ekonomsko stanje u „PIIGS“ zemljama danas, te tendencije razvoja u budućnosti možemo pratiti kroz izvještaj Svjetskog gospodarskog foruma, koji zapravo predstavlja godišnje izvješće o globalnoj konkurentnosti (Global Competitive Index). Danas je konkurentnost ključna determinanta uspjeha, stoga konkurentnost Europske unije, kao i „PIIGS“ zemalja predstavlja prioritet svih zemalja članica. Metodologija djelovanja temelji se na 12 stupova konkurentnosti, podijeljenih u 3 skupine, i to osnovne faktore, faktore učinkovitosti, te faktore inovativnosti i sofisticiranosti. Indeks globalne konkurentnosti nam govori da su u prvoj fazi ekonomije vođene osnovnim faktorima, pa je stoga konkurentnost u toj fazi utemeljena na dobrom funkcioniranju institucija, kako javnih tako i privatnih, dobroj razvijenosti infrastrukture, stabilnom makroekonomskom okruženju, te temeljnim zahtjevima zdravstva i osnovnog obrazovanja. Razvitkom konkurentnosti ekonomije, raste i produktivnost i tada dolazimo do faze vođene faktorima učinkovitosti. Konkurentnost te faze očituje se kroz napredak na područjima visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja, učinkovitog tržišta roba, dobrog funkcioniranja tržišta rada, razvojem financija, prednostima koje donosi tehnologija, te naposljetku velikog domaćeg ili stranog tržišta. Zadnja faza napretka ekonomije vođena je inovativnošću i sofisticiranošću. U toj fazi poslovni sektor mora konkurirati diferenciranjem postojećih ili stvaranjem novih dobara koristeći se naprednim, sofisticiranim proizvodnim procesima, kao i dakako inoviranjem novih.

2.1. Zemlje BRICS

U nastavku biti će prikazani opći podatci za zemlje BRICS kroz tablicu, te o svakoj zemlji općeniti i značajni podatci.

Tablica 1. Opći podatci za zemlje BRICS

Zemlja	Površ. u km ²	Br. St. u mil.	Službeni jezik	Tečaj	Državno uređenje	Br. teritorijalnih jedinica	Glavni izvori prihoda u BDP-u
Brazil	8,6 mil.	190	Portugalski	1 USD = 3,55 BRL	Savezna republika federalnog distrikta	27 federalnih jedinica, 26 saveznih država i 5 regija	Privreda
Rusija	16,5 mil.	143	Ruski	1 USD = 67,68 RUB	Federativna republika s polupreds. sustavom vlasti	89 federalnih subjekata	Naftna industrija
Indija	3,3 mil.	1,2	Hindu	1 USD = 66,21 INR	Parlamentarna republika	28 saveznih država, 6 saveznih teritorija	Ugljen, željezna ruda, mangan, boksit, bakar, sumpor itd.
Kina	9,6 mil.	1,32	Mandarinski Kineski	1 USD = 6,48 CNY	Narodna republika	5 autonomnih regija	Teška industrija i energija
Južna Afrika	1,2 mil.	52,98	Engleski	1 USD = 14,70 ZAR	Ustavna republika	9 provincija	Rudarstvo i proizvodnja zlata, platine i kroma

Izvor: Vlastiti prikaz prema podacima : CIA The World Factbook te <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/tečajna-lista/tečajevi-ostalih-valuta>

2.1.1. Savezna Republika Brazil

Brazil (port. Brasil), službeno Savezna Republika Brazil, najveća je država u Južnoj Americi. Prema površini i broju stanovnika, više od 190 milijuna, peta je najveća zemlja na svijetu. Jedina je država portugalskoga govornog područja u Americi. Današnji ustav, Brazil definira kao saveznu republiku federalnog distrikta, 26 država i 5564 gradova(World Bank, 2016.).

Brazil je prema Međunarodnom monetarnom fondu i Svjetskoj banci najveća nacionalna ekonomija u Latinskoj Americi, osma najveća svjetska ekonomija po tržišnim tečajevima i sedma najveća u paritetu kupovne moći. BDP po glavi stanovnika u prvoj polovici 2013. godine iznosi 12,643 USD. Brazil je jedna od najbrže rastućih velikih svjetskih ekonomija i novih svjetskih gospodarskih sila. Brazil je jedan od osnivača Ujedinjenih naroda i organizacija G-20, Latinske Unije, Organizacije Ibero-američkih država, Mercosula, Unije južnoameričkih država i također jedna od zemalja BRIC-a. Brazil je također dom raznovrsnim divljim životinjama, prirodnim okolišima i velikim prirodnim resursima u raznim zaštićenim područjima (World Bank, 2016.).

Brazil raspolaže velikim i razvijenim poljoprivrednim, rudarskim, proizvodnim i uslužnim sektorima, kao i velikom radnom snagom. Izvoz je u velikom porastu i stvara novu generaciju poslovnih magnata. Glavni izvozni proizvodi uključuju avione, električnu opremu, automobile, etanol, tekstile, obuću, željeznu rudu, čelik, kavu, narančin sok, soje i usoljenu govedinu. Brazil pojačava svoju prisutnost na međunarodnim financijskim i robnim tržištima, i ubraja se u grupu četiri nove ekonomske sile nazvane BRIC. Brazil raspolaže velikim mineralnim bogatstvom. Znatna su nalazišta boksita, željeza, mangana, nikla, fosfata, platine, uranija, grafita, te zlata i dijamanta za industrijske potrebe (brazilski topaz- cijenjeni dragi kamen zlatnožute boje)(World Bank, 2016.).

Brazil je svoju valutu, „real“, 1994. vezao za američki dolar. Ipak, nakon istočnoazijske financijske krize, ruske krize 1998., i niza negativnih financijskih događaja koji su uslijedili, Centralna brazilska banka privremeno je promijenila svoju monetarnu politiku u shemu upravljanog plivajućeg tečaja za vrijeme valutne krize, do

definitivne promjene tečajnog režima u slobodno plivajući u siječnju 1999 godine. Jedno od pitanja kojim se brazilska Centralna banka bavila bio je višak spekulativnog kratkoročnog priljeva kapitala u zemlju, što je možda u tom razdoblju pridonijelo padu vrijednosti američkog dolara u odnosu na real. Ipak, direktne strane investicije u dugoročne, manje spekulativne investicije u proizvodnji, procjenjuju se na 193,8 milijardi USD. Kontrola inflacije trenutno je značajni dio uloge centralne banke u utvrđivanju kratkoročnih kamatnih stopa kao mjere monetarne politike.

Najpoznatije brazilske kompanije su: Brazil Foods, Perdigao, Sadia i JBS (prehrambena industrija), Embraer (zrakoplovna industrija) Havaianas i Calçados Azaléia (obuća), Petrobras (naftna industrija), Companhia Vale do Rio Doce (rudarstvo), Marcopolo i Busscar (karoserije), Gerdau (čeličane) i Organizações Globo (komunikacije i masovni mediji). Mnogi ekonomisti Brazil smatraju zemljom s ogromnim razvojnim potencijalom. Neki ekonomski analitičari, kao Peter Gutmann, tvrde da će 2050. Brazil postići životni standard zemalja Eurozone iz 2005. Prema podacima Goldman Sachsa, Brazil će 2050. dostići BDP od 11,36 mlrd USD i 49 759 USD po stanovniku, kao četvrta najveća ekonomija na svijetu (World Bank, 2016.). Najvažnije industrije su: poljoprivreda, rudarstvo, industrijska proizvodnja i uslužne djelatnosti. (CIA The World Factbook)

2.1.2. Ruska Federacija

Ruska Federacija ili Rusija, država je na istoku Europe i sjeveru Azije. Površinom je najveća država na svijetu (oko 11,5% zemaljskog kopna), ali je većina državnog teritorija slabo naseljena pa po broju stanovnika zauzima tek deveto mjesto (poslije Kine, Indije, SAD-a, Indonezije, Brazila, Pakistana, Bangladeša i Nigerije). Glavni grad Moskva nalazi se u europskom dijelu države (CIA The World Factbook). Rusija je najveća država nastala raspadom Sovjetskog Saveza i ujedno se smatra njezinom nasljednicom.

Rusko gospodarstvo, prema podacima Svjetske banke, prestiglo je sve europske zemlje i po BDP-u po stanovniku prema paritetu kupovne moći zauzelo 5. mjesto u svijetu nakon SAD-a, Kine, Indije i Japana te je svrstano u rang zemalja s visokim nacionalnim dohotkom po glavi stanovnika (11 041 USD). I prema nominalnom BDP-

u Rusija je napredovala s 9. na 8. mjesto i općenito ojačala svoju poziciju uoči pridruživanja Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) predviđenom za 2015., kao što je i nedavno punopravno članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) dodatno učvrstilo njezin međunarodni položaj. Ruska ekonomija svoje relativno povoljno stanje, osobito u usporedbi s financijskom i gospodarskom svjetskom krizom, može zahvaliti višegodišnjoj strogoj proračunskoj kontroli i nedozvoljavanju proračunskog deficita, ali dakako i trgovini energentima koji imaju izuzetno važnu ulogu u strukturi ruskog gospodarstva(CIA The World Factbook).

No, želeći smanjiti ovisnosti o izvozu sirovina i volatilnim cijenama na tržišnu Vlada planira udio prihoda od nafte i plina, koji iznose oko 50% državnog proračuna, postupno smanjivati i to sasadašnjih 10,5% na 8,5% BDP-a do 2017. te razvijati i druge gospodarske sektore, osobito uslužne djelatnosti. Utjecaj na punjenje proračuna sigurno će imati i planirana daljnja privatizacija eminentnih državnih kompanija, poput Aeroflota,VTB banke, Rosnjefta i Zarubežnjefta-a u narednom trogodišnjem razdoblju. Ipak, Rusija odlaže dio viška prihoda od izvoza sirovina u posebne fondove i te financijske zalihe svakako su dobrodošla pomoć u kriznim situacijama ili eventualnim većim potresima na tržištu energenata. Sve navedeno, uz realno veliki rast gospodarstva ukoliko se uspoređuje s američkim ili europskim, ipak neće biti dovoljno da Rusija prati korak s azijskim ostatkom BRIC-a – Indijom i Kinom. Ruska robna razmjena usmjerena je velikim dijelom na tržište EU s kojim ostvaruje preko 50% ukupne robne razmjene, a značajni višak općenito ostvaruje se upravo na izvozu nafte i plina koji predstavlja gotovo 2/3 ukupnog izvoza. Rusija je od 2011. godine članica Carinske unije Ruske Federacije, Bjelarus i Kazakstana te je inicijator i potpisnik dokumenta o osnivanju Euroazijske ekonomske komisije kao nadnacionalnog tijela koji će upravljati Euroazijskom ekonomskom unijom kao protutežom Europskoj uniji.

Reforma poreznog sustava započeta 2000. usmjerena je na racionalizaciju poreznog sustava, smanjenje broja poreza i smanjenje poreznog tereta gospodarstvu. Uspoređujući podatke koji su nam dostupni danas reforma poreznog sustava još nije potpuno završena. Porezi i drugi prihodi čine 22% od BDP-a (CIA The World Factbook).

2.1.3. Republika Indija

Republika Indija, koja je smještena u Južnoj Aziji i pokriva veći dio Indijskog potkontinenta, je druga najmnogoljudnija država na svijetu, s više od milijardu stanovnika, koji govore više od sto različitih jezika. Indija graniči s Bangladešom, Mianmarom, Kinom, Butanom, Nepalom i Pakistanom, a na jugu je oplakuje Indijski ocean, gdje ima susjede Šri Lanku i Maldive. Najveća gradska područja su Mumbai na jugozapadu i Calcutta na rijeci Ganges.

Vodeći svjetski ekonomisti daju velike šanse Indiji da u kasnijem periodu postane jedna od vodećih svjetskih ekonomija. Indija je individualno još siromašna, ali s velikim potencijalom. Ima 1,2 milijarde stanovnika. U Indiji je mnogo siromašnih, ali je ona i zemlja bogataša (porodice Mital, Ambani, itd.). Do nedavno jedna od najsiromašnijih zemalja svijeta zadnjih godina bilježi ubrzan ekonomski razvoj, uz respektabilnu softversku tehnologiju. Ekonomski rast Indije počeo je devedesetih godina otvaranjem tržišta za strana ulaganja uz veoma niske carine. Od 1995. do 2011. godine ekonomija Indije raste po stopi 7,5%, a po procjeni OECD-a u periodu od 2011. do 2015. godine rasla je preko 5%, što je dovodi u sami vrh svjetskih ekonomija. Poseban napredak bilježe farmaceutska industrija i informacijska tehnologija. Indija postaje politički homogenija i sve uspješnije prevazilazi neuravnotežen razvoj. Ima jeftinu radnu snagu, a nije ovisna o izvozu kao Kina. Životni standard stanovništva je još nizak zbog velikog nataliteta i prevelikog jaza između bogatih i siromašnih, iako je ekonomija Indije već danas u rangu sa Rusijom, EU. Njena vojna moć je sve bliže nivou Kine i Rusije. Poseban problem Indije je visok natalitet, zbog čega je 1972. kao kazna za počinioce zločina uvedena kastracija, koja je u početku dala određene efekte. Indija je, bez sumnje, potencijalna ekonomska „super sila“, koja je izvozno neovisna, te se procjenjuje da će do 2050-te Indija postati jedna od tri vodeće ekonomske sile svijeta. Tajna indijskog uspjeha su jeftina radna snaga i jeftine inovacije.

2.1.4. Narodna Republika Kina

Narodna Republika Kina je država u istočnoj Aziji. Poznata kao najmnogoljudnija zemlja svijeta, po veličini površine je treća na svijetu (iza Rusije i Kanade) i obuhvaća 9.596.960 km². Pruža se od Tihog oceana na istoku do planinskog lanca Pamira na zapadu (oko 5000 km) i od rijeke Amura (kineski Heilong Jiang) na sjeveru do otoka Hainana na jugu (oko 4000 km).

Od 1978. Kina provodi reforme radi preorijentacije na tržišno gospodarstvo. Godine 2001. BDP je iznosio 5500 milijardi USD, tj. BDP po stanovniku je iznosio 4.330 USD. Unatoč snažnoj industrijskoj preobrazbi Kina je ostala pretežito siromašna zemlja s velikim regionalnim razlikama. Najrazvijenije područje je u priobalnom pojasu koji privlači gotovo sva strana ulaganja. Kineske pokrajine znatno se razlikuju po vrijednosti ostvarenog BDP-a po stanovniku (500 USD po stanovniku u Gansuu i Guizhouu, 24.000 USD u Hong Kongu).

U gospodarskoj tranziciji znatno je promijenjena struktura BDP-a i zaposlenih. Prema udjelu u BDP-u vodeća je industrija (48%), zatim usluge (32%) i poljoprivreda (20%). U gradovima se nezaposlenost kreće oko 10%. Procjenjuje se da je u seoskom području nezaposlenost puno veća. Prema prirodnim resursima Kina je jedna od najbogatijih zemalja. Posebno se izdvajaju izvori ugljena, željezne rude, nafte, zemnog plina, žive, kositra, mangana, aluminija, cinka, uz najveći hidropotencijal u svijetu.

Glavni poljodjelski proizvodi su: riža, pšenica, kukuruz, ječam, soja, krumpir, sezam, uljana repica, lan, konoplja, šećerna trska, duhan. Uzgajaju se goveda, svinje, ovce, bivoli, jakovi i perad, a značajnu ulogu ima i ribolov. Glavni industrijski proizvodi su: željezo, čelik, cement, brodovi, građevinski materijal, kemikalije, obuća, porculan, hrana, igračke, namještaj, papir.

Uglavnom se izvoze strojevi, elektrooprema, tekstil i konfekcija, oružje, obuća, igračke, računala, ugljen. Glavninu uvoza čine industrijski strojevi, vozila, nafta i derivati, plastika i roba široke potrošnje.

2.1.5. Republika Južna Afrika

Južnoafrička Republika, službeno Republika Južna Afrika, država je na krajnjem jugu afričkog kontinenta, na obalama Atlantskog i Indijskog oceana. Graniči na sjeverozapadu s Namibijom, na sjeveru s Bocvanom i Zimbabveom te na sjeveroistoku s Mozambikom i Svazijem. Neovisna kraljevina Lesoto potpuno je okružena južnoafričkim teritorijem.

Južnoafrička Republika ima tri glavna grada, Cape Town je najveći od tri grada sjedište je skupštine, Pretoria je sjedište izvršne vlasti, a Bloemfontein sudstveno središte. Južnoafrička Republika je više stranačka republika, s dva zakonodavna doma. Nacionalni savjet provincija je gornji dom sa 90 zastupnika, dok Narodna skupština je donji dom sa 400 zastupnika.

Južna Afrika je gospodarski najrazvijenija zemlja na kontinentu. Iako danas najveći udio u BDP-u ima tercijarni sektor, velike izvozne prihode donosi tradicionalno snažno rudarstvo i proizvodnja zlata, platine i kroma po kojima zauzima prvo mjesto u svijetu. Južnoafrička Republika ima jednu od najmanje ravnomjernih raspodjela bogatstva među razvijenim zemljama: 10% najbogatijih kućanstava ima 45,9% ukupnih prihoda(CIA The World Factbook).

Južna Afrika je zemlja s višim srednjim dohotkom (oko 8.000 USD po stanovniku) i najveća afrička ekonomija. Prema Indeksu ljudskog razvoja (HDI) rangirana je na 121. mjestu od 186 zemalja, zbog sljedećih ključnih značajki: nizak rast (oko 2-3% godišnje), visoka stopa siromaštva (39% stanovništva zarađuje manje od minimalnih 419 ZAR mjesečno), visoka stopa nezaposlenosti (najmanje 25%, a čak 50% među mladima), visoka stopa nejednakosti.

Najveći izazov Južne Afrike još uvijek je prevladavanje nasljeđa apartheida. Vlada je nedavno pripremila Nacionalni razvojni plan 2030 (NDP 2030), kojim se jasno ukazuje na tri ključna razvojna izazova današnje Južne Afrike - siromaštvo, nezaposlenost i nejednakost. Uz njih, kao najkritičnija područja ističu se i pitanja zapošljavanja, obrazovanja i dostizanja razvijene i održive države.

2.2. Opći podatci za zemlje PIIGS

U nastavku će biti prikazani opći podatci za sve zemlje PIIGS kroz tablicu, te o svakoj zemlji najznačajnije za nju.

Tablica 2. Opći podatci za zemlje PIIGS

Zemlja	Površina u km ²	Br.st. u mil.	Službeni jezik	Tečaj	Državno uređenje	Br. teritorijalnih jedinica	Glavni izvori prihoda
Portugal	92 090	11	Portugalski	1 USD = 0,88 EUR	Parlamentarna republika	2 autonomne regije	Industrija, pšenica i kukuruz
Italija	301 340	61	Talijanski	1 USD = 0,88 EUR	Parlamentarna republika	5 regija	Industrija
Irska	70 273	4,7	Engleski	1 USD = 0,88 EUR	Parlamentarna republika	4 provincije (pokrajne)	Gospod. znanja sa naglaskom na uslugama
Grčka	131 957	10,7	Grčki	1 USD = 0,88 EUR	Ustavna republika	10 regija	Poljoprivreda , turizam
Španjolska	505 370	47	Španjolski ili Kastiljski	1 USD = 0,88 EUR	Kraljevina	50 provincija	Industrija

Izvor: Vlastiti prikaz prema podacima : CIA The World Factbook te <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/tečajna-lista/tečajevi-ostalih-valuta>

2.2.1. Portugalska Republika

Portugalska Republika je mediteranska zemlja smještena na jugozapadu Europe, na jugozapadnom dijelu Pirinejskog poluotoka. Službeni naziv Portugala je Republica Portuguesa. Portugal ima površinu od 92 090 km², s ukupno 11 milijuna stanovnika, gdje prosječna naseljenost iznosi 111 st./km². Portugal je nacionalno vrlo homogen, sa čak 98% Portugalaca. Nakon osamostaljenja kolonija, u Portugal se doseljava mnogo nebjelačkog stanovništva, koji se zbog jezika i vjere smatraju Portugalcima (CIA, The World Factbook, 2016.).

Po Ustavu od 22. travnja 1976. godine, Portugal je parlamentarna republika. Ustavnim promjenama iz 1992. godine ukinuto je Revolucionarno vijeće, te su se ograničile ovlasti predsjednika. Azori i Madeira su po Ustavu autonomni dijelovi Portugala sa svojim parlamentima i vladama. Glavna su poljoprivredna područja Portugala smještena su uglavnom na vlažnijem sjevernom dijelu, gdje se uzgajaju kukuruz, rano povrće, grožđe i masline, dok u sušnijem Alenteju uglavnom prevladava ekstenzivna poljoprivreda (žito i ovčarstvo). Od žitarica proizvode pšenicu, kukuruz, rižu, zob, ječam i raž. Na sjevernom dijelu Portugala i na Azorima prevladava mesno i mliječno govedarstvo i svinjogojstvo. Posjedi imaju veoma niske prihode u okvirima Europske unije, a prosječni prinosi po hektaru iznose jedva trećinu prosjeka za Europsku uniju, tako da poljoprivreda namiruje tek četvrtinu domaćih potreba za hranom. Osim slabije plodnosti tla u unutrašnjosti i nedostataka vode za umjetno navodnjavanje, glavni uzroci niske proizvodnosti jesu zastarjela tehnologija, nedostatak kapitala za osuvremenjivanje i vrlo usitnjeni posjedi, koji dominiraju u sjeverno dijelu zemlje i na Madeirima. U ostatku Portugala prevladavaju veleposjedi koji su se većinom pretvorili u zadružna poduzeća.

Za portugalsku poljoprivredu značajno je vinogradarstvo i voćarstvo. U sjevernim se dijelovima uzgajaju masline, jabuke, kruške i šljive, dok se na umjetno natapanim površinama uzgajaju naranče i limuni. Na Azorima i na Madeiri se uzgaja egzotično voće ananasi i banane. Ribarstvo Portugala je u usporedbi sa ribarstvom drugih članica Europske unije u značajnom tehnološkom zaostajanju, te se uglavnom ograničava na obalne vode, dok je riječno ribarstvo zanemareno. Po razvijenosti industrije, Portugal osjetno zaostaje za drugim članicama Europske unije, manje za Grčkom koja ima sličnu industriju. Industriju Portugala karakteriziraju mala poduzeća, koje se prije svega ograničavaju na tradicionalne industrijske grane; tekstilnu, obućarsku, prehrambenu i preradu pluta.

Uz pomoć Europske unije tijekom 90-tih godina u Portugalu započinju s radom poduzeća s elektroničkom industrijom i ona povezana sa brodogradnjom. Gotovo su svi kompleksi industrije smješteni u obalnom pojasu, prije svega na širem području Lisabona i Porta, dok su unutrašnjost i jug zemlje industrijski veoma siromašne. Na području Lisabona razvijena je bazična industrija. Na tom je području u zadnjih nekoliko godina ostvarena je većina stranih ulaganja u Portugal. Od značajnih valja

napomenuti željezaru Seixal, brodogradilišta Almanda i Setubal, tvornicu umjetnih gnojiva Barreiro i cementare Setubal i Vila Franca de Xira. Na području Porta prevladavaju uglavnom mala i srednja poduzeća tekstilne, odjevne, industrije namještaja industrije za preradu pluta. Druga je portugalska industrija smještena u srednjem dijelu zemlje u kojem prevladavaju industrija plastičnih masa, metalna industrija, staklarska i keramička industrija. U južnom dijelu države vrlo je malo industrije, koja se uglavnom odnosi na manje pogone tradicionalnih grana (ciglane i pilane), te pogoni novoosnovanih poduzeća koji su većinom u stranom vlasništvu. Možemo izdvojiti tvornicu umjetnih vlakana u Portalegreu, tvornicu električnih materijala u Evori i tvornicu mliječnih prerađevina u Guardiji. Zbog jeftine radne snage i liberalnog radnog zakonodavstva u Portugalu su tvornice otvorila brojna poduzeća tekstilne, obučarske i elektroničke industrije (Brage i Santo Tristo) koja su većinom podrijetlom iz razvijenih članica Europske unije, ali i SAD –a. Značajni su i radno intenzivni pogoni za proizvodnju optičkih, mjernih i regulacijskih naprava.

Turizam se kao gospodarska djelatnost naglo počela razvijati 70-tih godina. U razvoju turizma naglasak je bio na masovnom turizmu, osobito na obali Algarveu, dok su Azori i Madeira u tim godinama bili manje posjećivani, osobito zbog nedovoljne turističke infrastrukture. Od gradova su najposjećeniji Lisabon i Porto, dok se Fatima nametnula kao važno katoličko hodočasničko mjesto koje Portugalu donosi izdašna novčana sredstva i veliki broj stranih posjetitelja i turista.

Usprkos povoljnom privrednom razvoju, do danas ostaju velike razlike između gospodarski razvijenih obalnih područja i manje razvijenih, pretežno poljoprivrednih područja, s velikom depopulacijom u unutrašnjosti države. Razlike između sjevera i juga smanjuju se prije svega zahvaljujući turizmu, koji se u posljednjim godinama sve više orijentira na unutrašnja područja zemlje koja su među turistima veoma atraktivna. Uz pomoć zajmova Europske unije, u prosincu 1994. godine započela je sa radom tvornica Auto-Europa u Palmeli kod Lisabona sa 4700 zaposlenih, koje predstavlja zajedničko ulaganje Forda i Volkswagena. Ovaj zajam od strane Europske unije predstavljao je do tada jednu od najvećih ulaganja u Portugal. Portugal je korisnik Kohezijskog fonda od početka njegova djelovanja, dakle od početka 1992. godine, pa sve do danas (Kersan-Škabić, 2012.). Za razdoblje od 2014. do 2020. godine Portugal je i dalje korisnik Kohezijskog fonda, što ga svrstava u grupu zemalja članica

Europske unije čija vrijednost bruto nacionalnog proizvoda po stanovniku manja od 90% prosjeka EU-a.

Danas je Portugal članica EMU. Kao članica eurozone, Portugal je imao povlašteni kreditni rejting „AAA“, kao uostalom i ostale članice Unije. U vremenu umjetno stvorenog rasta i razvoja zaduživanja nisu predstavljala problem. Portugal se snažno oslanjao na netrgovinski sektor, čime se njegova konkurentnost u odnosu na snažnije članice bila izrazito mala (Grgić&Kordić, 2011.). Banke i kreditori su jeftino posuđivali novac Portugalu, pa se s vremenom javni sektor „napuhao“. Zbog udara financijske krize u SAD-u i njezinog globalnog širenja, portugalska se vlada našla u problemima. Razine dugova postale su neodržive, a porezi nisu više bili dostatni za podmirenje nastalih obveza.

Dakle, Portugal je tek početkom 2011. godine postao svjestan ozbiljnosti situacije i nužnosti provođenja reformi uz pomoć ESB, EK i MMF-a. Zahvaljujući posebnim prihodima iz mirovinskih fondova Portugal je smanjio svoj proračunski manjak. Posebnim prihodima iz mirovinskih fondova Portugal je prepolovio svoj proračunski manjak.

Portugal je 2011. godine morao platiti 26 milijardi eura duga, nakon što je prihvatio stroge mjere štednje, a 2012. je morao podmiriti još 9,4 milijardi eura. Provođenje nužnih i bolnih reformi očituje se kroz prodaju državne imovine i provođenja strukturnih reformi. Strukturne reforme uključuju smanjenje plaća u javnom sektoru, smanjenje potpora za nezaposlene, ali i pojednostavljenje procesa otpuštanja radnika. Ukidaju se regresije i božićnice u javnom sektoru i za umirovljenike. Također planirano je i dodatno povećanje stope socijalnog osiguranja, te se povećavaju troškovi u zdravstvu i obrazovanju.

Nakon provedenih strukturnih reformi potreba za kreditima je smanjena, smanjeno je tržište rada i nadzire se povećanje konkurentnosti portugalskog gospodarstva. Sve su to pozitivni rezultati koje je Portugal postigao poštujući zacrtane reforme koje se obvezao poduzeti. Europa od Portugala traži dodatne napore protiv krize, najviše se to traži kod provođenja stroge proračunske discipline, ali i dodatne privatizacije, te liberalizacije sektora uslužnih djelatnosti. Ukoliko zemlja nastavi sa strogom politikom

štednje i provođenja reformi moguće je da više neće biti potrebni dodatni paketi spašavanja. Sindikati optužuju vladu u Lisabonu da se nalazi pod svojevrsnom diktaturom Europske Unije i MMF –a, što po njihovom mišljenju ne vodi zemlju u pozitivnom, pravom smjeru oporavka te iz toga razloga dolazi do brojnih štrajkova. Za Portugal veliki rizik predstavlja loše stanje u Španjolskoj koja se zbog velike gospodarske povezanosti može lančano odraziti na tu zemlju.

Moram napomenuti da projekcije za Portugal u narednoj godini su vrlo optimistične i prikazuju smanjenje nezaposlenosti sa 12,6% na 10,7% dok BDP ima i dalje tendenciju rasta i to od 1,7% na godišnjoj razini.

2.2.2. Talijanska Republika

Italija je mediteranska zemlja južne Europe. Smještena je na Apeninskom poluotoku. Pod talijanskim su teritorijem dva veća otoka Sicilija i Sardinija, te mnoštvo manjih otoka. Službeni naziv Italije jest *Repubblica Italiana*. Italija ima površinu od 301 340 km², s ukupno 61 milijuna stanovnika, gdje je prosječna gustoća naseljenosti 192 st./km². Prema nacionalnoj pripadnosti, stanovništvo Italije poprilično je homogeno, budući da Talijani čine 94 % stanovništva, dok samo u rubnim pokrajinama obitavaju brojne manjine (CIA, *The World Factbook*, 2016.).

Po Ustavu od 1. siječnja 1948. godine Italija je parlamentarna republika. Italija je podijeljena u 20 regija, koje se dijele na pokrajine. Regije imaju svoja regionalna vijeća i vlade sa različitim zakonodavnim i upravnim odnosima u gospodarstvu, društvenoj skrbi, kulturi i ostalim djelatnostima. Pet regija (Valle d'Aosta, Trentino - Južni Tirol, Furlanija-Juljska krajina, Sicilija i Sardinija) ima poseban autonomni status zbog tamošnjih nacionalnih manjina ili uslijed povijesnih posebnosti.

U gospodarskoj strukturi Italije, prema udjelu u BDP-u koji imaju pojedini sektori, na poljoprivredu otpada 1,8%, na industriju 24,9%, te na uslužni sektor 73,3% (businessvibes, 2015.).

Glavna su poljoprivredna područja u Padskoj nizini, gdje se najviše uzgajaju pšenica, kukuruz i industrijsko bilje, dok se u najnižim područjima uzgaja riža. Za središnji dio

Italije karakterističan je kombiniran uzgoj žita, grožđa i maslina na istom zemljištu. Povrće i cvijeće najviše se uzgajaju na ligurskoj obali Italije. Na Siciliji je značajna ekstenzivna poljoprivreda u unutrašnjosti, prije svega žito i ovčarstvo, dok su se intenzivne djelatnosti poljoprivrede smjestile na natapanim površinama uz obalu, prije svega južno voće.

Poljoprivredni profil Italije je u skladu sa svim drugim zapadnoeuropskim zemljama, posebno zbog djelovanja Zajedničke poljoprivredne politike (CAP). Zato je nemoguće ispitati talijansku poljoprivredu bez uzimanja u obzir da je CAP osnova za poljoprivredne potpore u Zapadnoj Europi. Važno je naglasiti kako 30 % površine Italije čine njive i voćnjaci koji se vodom opskrbljuju iz sustava umjetnog navodnjavanja. Kao i u poljoprivredi i u stočarstvu je karakteristična razlika između intenzivnog mliječnog i mesnog govedarstva, svinjogojstva i peradarstva u Padskoj nizini, u odnosu na ravnice središnjeg dijela zemlje i brdovite dijelove Sicilije i Sardinije gdje je prisutno ekstenzivno stočarstvo.

Tradicionalno je značajan uzgoj maslina, posebice u Apuliji gdje se uzgoj maslina kombinira s još nekoliko kultura na istom zemljištu. Važna kultura za Italiju svakako je grožđe, odnosno velika prostranstva vinograda koji se prostiru na području Sicilije, na rubnim dijelovima Padske nizine i u brežuljkastim dijelovima Toskane. Kao što su razlike između razvijenog sjevera i zaostalog juga vidljive u poljoprivredi tako se i u industriji očituju razlike, koje su u ovoj gospodarskoj djelatnosti još naglašenije. Dok na jugu prevladavaju kompleksi bazne industrije sa uglavnom malim brojem malih i srednjih poduzeća, na sjevernom dijelu, posebice na području koja omeđuju Genova, Torino i Milano, prevladavaju obiteljska, privatna gigantska poduzeća. Također je na sjevernom dijelu prisutan i velik broj malih i srednjih poduzeća, orijentiranih prije svega na proizvodnju robe za široku potrošnju.

U industriji transportnih sredstava najvažnija je automobilska industrija, zatim slijede industrija motocikla, mopeda, skutera, kamiona i autobusa. Najveći automobilski proizvođači koji svoju reputaciju njeguju i u svijetu jesu: Fiat, Alfa Romeo, Lancia, Ferrari i Maserati. Vrlo je važna i elektronička industrija, prije svega industrija bijele tehnike, od kojih dominiraju tvornice Ariston, Miele, Zanussi i ostale. Industrija odjeće proizvodi za široku potrošnju, a povezana sa svjetskim poznatim modnim kreatorima

kao što su Armani, Valentino, Versace i ostali svjetski poznati proizvođači, proizvodi i vrhunsku odjeću i obuću visoke mode. Kemijska industrija smjestila se u široj okolini Milana, u Pijemontu, Emiliji-Romaniji, te se bazira na proizvodnji bazičnih kemijskih proizvoda, poput kiselina, plastičnih masa, umjetnih gnojiva i sintetičkih vlakana.

Budući da Italija slovi za izrazito mediteransku zemlju, koja ima izlaz na Jadransko, Tirensko i Sredozemno more, obiluje brodogradilištima koja predstavljaju dugogodišnju pomorsku tradiciju, koju Talijani njeguju od davnina. Prehrambena industrija raspoređena je po cijeloj zemlji, a prije svega je locirana unutar većih gradova, gdje u pravilu prevladavaju mala i srednja poduzeća. Danas velike prihode Italiji donosi proizvodnja industrijski zamrznute hrane. Budući da je smještena na jugu Europe, te unutar svog teritorija posjeduje planinski lanac Alpe, Italija je orijentirana na zimsku i ljetnu turističku ponudu, što joj u konačnici omogućuje kontinuiran, stalan priljev turista i novčanih sredstava. Zbog svoje bogate povijesne baštine i brojnih kulturnih znamenitosti, veći gradovi diljem Italije poput Rima, Firence, Venecije i ostalih, stalna su odredišta mnogih zaljubljenika u ovu zemlju koju često nazivaju i kulturnom kolijevkom čovječanstva. Atraktivna su brojna primorska ljetovališta, koja uz svoju visokorazvijenu infrastrukturu gostu nude više od mora i sunca, budući da je svaki dio ponude planski osmišljen. Zimska ponuda također ne zaostaje, budući da skijališta osim kvalitetnih, prostranih staza nude i udoban smještaj koji uključuje niz dodatnih sadržaja koji svakom gostu nude zaista pravi odmor. Također je poznat i bogati noćni život koji je prisutan u ljetnim mjesecima na primorskim ljetovalištima, ali i na zimskim odredištima. Prednost Italije osim cjelogodišnje sezone jest u prisutnosti brojnih lječilišta i toplica koja većinom privlače stariju populaciju, koja svoj dolazak temelji na zdravstvenim potrebama, ali i zbog mirnog okruženja, prirodnih ljepota i gostoljubivosti domaćina.

Iz svega navedenoga vidimo da se Italija nakon II. svjetskog rata unatoč unutrašnjim sukobima i velikoj moći Komunističke partije, usmjerila izrazio prozapadno, te je imala značajnu ulogu kao članica utemeljiteljica NATO saveza i Vijeća Europe. Vidljivo je da je upravo Italija pisala svjetsku i europsku povijest udruživanja, te je oduvijek slovila za okosnicu razvoja, ali i primjer ostalim zemljama Europe i svijeta. Italija je zemlja koja je zajedno sa još pet članica (Zapadnom Njemačkom, Francuskom, Belgijom, Nizozemskom i Luksemburgom) 18. travnja 1951. godine

potpisala Pariški sporazum kojim je osnovana Europska zajednica za ugljen i čelik. 25. ožujka 1957. godine iste članice potpisuju Rimski ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice. Istovremeno je bio zaključen i ugovor o osnivanju Zajednice za atomsku energiju (EURATOM). Italija je potpisavši Rimski ugovor ukinula carinske barijere, te se otvorila ka stvaranju zajedničkog tržišta, slobodnog kretanja ljudi, roba i usluga. Najvažnije je pak to što se potpisom pridružila zajednici sa još pet zemalja koje čine zavisna područja kojima upravljaju te zemlje.

U odnosu na ostale PIIGS zemlje, Italija je na drugom mjestu prema povučenim sredstvima iz fondova EU. Također je važno naglasiti da Italija ima 72 člana u Europskom parlamentu. Najviše članova je iz grupe kršćanskih demokrata, njih 35, slijedi 21 član socijalnih demokrata, 7 članova iz grupe liberala i demokrata za Europu, te 9 članova iz grupe konzervativaca. Italija sudjeluje u djelovanju savjetodavnog tijela EU, u ekonomskom i socijalnom odboru sa 24 člana (Kersan-Škabić, 2012.).

Kriza koja se dogodila krajem 2009. godine, te njezino produblјivanje tijekom 2010. i 2011. godine odnosi se i na Italiju. Italija se suočila s krizom zbog dugova koji se odnose na proračunske deficite koji su nastali uslijed nedovoljnih proračunskih prihoda i prekomjerne potrošnje. MMF je pozvao Italiju u srpnju 2011. godine da poduzme odlučne mjere štednje kako bi srezala proračunske deficite i smanjila javnu potrošnju. Stoga je vlada objavila četvrogodišnji plan, proračunske štednje vrijedan 45.5 milijardi eura da smanji deficit s obzirom na sumnje u njezinu sposobnost da servisira dug koji iznosi visokih 123% BDP –a. Godine 2014. Italija i njezin BDP bilježe rast od 0,3% dok predviđanja Europske komisije za 2017.godinu prikazuju rast BDP od 1,3% te rast zaposlenosti od 0,9%. Možemo zaključiti da se Italija vrlo polako „oživljava“ od velike financijske krize koja je tu zemlju pogodila.

2.2.3. Irska

Irska je zemlja sjeverne Europe koja se smjestila na istoimenom otoku, zapadno od Velike Britanije. Sjeveroistočni dio otoka izdvojen je kao zasebna država, Sjeverna Irska koja je priključena Velikoj Britaniji. Irska je od Velike Britanije odvojena Irski morem, Sjevernim kanalom i kanalom St. Georgea.

Službeni naziv Irske je Republic of Ireland. Irska ima površinu od 70 273 km² i ukupno 4 722 028 stanovnika, s prosječnom gustoćom naseljenosti od 54,4 st./km². Po nacionalnoj pripadnosti stanovništvo je veoma homogeno i čine ga 87% Irci, uz veoma malo stanaca. Za većinu stanovnika materinski je jezik engleski, dok se tek neznatan broj koristi irskim jezikom (CIA, The World Factbook, 2016.). Po Ustavu od 29. studenog 1937. godine Irska je parlamentarna republika.

Posebnost Irske ogledava se u ravnomjerno velikom udjelu mladog stanovništva u ukupnoj populaciji. Poljoprivreda u Irskoj s obzirom na udio zaposlenih od 7,5% i udio u ostvarenom BDP-u od 4% ima veliko značenje u Europskoj uniji u usporedbi s ostalim zemljama EU.

Prevladavaju imanja srednje veličine. Problem Irske jest u slaboj skrbi o seoskom stanovništvu koja uglavnom ovisi o vlastitoj proizvodnji nastaloj na privatnim zemljištima i u iseljavanju stanovništva s periferije otoka. Ipak, zadruge u Irskoj su mnogobrojne i u cjelosti vladaju trgovinom na veliko i malo i izvozom poljoprivrednih proizvoda. Stupanjem u Europsku uniju zadruge su se dobro prilagodile prilikama na širem i većem tržištu. Najplodnija su područja u nižim dijelovima na istoku i jugu, dok se oko većih gradova prostiru mnogobrojni staklenici. Glavne poljoprivredne kulture jesu ječam, pšenica, zob, krumpir i šećerna repa. Stočarstvo je najznačajnija poljoprivredna djelatnost u prvom redu govedarstvo i ovčarstvo. Mesno govedarstvo prevladava u srednjoj Irskoj, dok je mliječno govedarstvo zastupljeno na jugu i jugozapadu. Ovčarstvo prevladava na brdovitim obroncima otoka. Tradicionalne su gospodarske grane (prehrambena, tekstilna, staklarska i industrija obuće) osuvremenjene i preusmjeravane na izvoz, no značenje tih industrija je opadalo uslijed novih radno i tehnološki zahtjevnijih grana koje ne traže mnogo sirovina. Takvi oblici tvornica uglavnom su u stranom vlasništvu američkih, britanskih i japanskih vlasnika. Industrijske su se djelatnosti smjestile na širem području Dublina i Corca, a mnoge su tvornice nastale i u manjim gradovima unutrašnjosti. Najvažnije

industrijske grane prema prihodima jesu: računalna industrija, mliječna i mesna industrija, metalna, kemijska i elektrotehnička industrija.

Ulaganjem u prometnu infrastrukturu, Irska se kroz godine prometnula u atraktivnu turističku destinaciju. Mirne prostrane nizine, blaga klima i izrazite netaknute prirodne ljepote svake godine privlače sve veći broj zaljubljenika u ovu zemlju. Irska posjeduje i brojna kulturna blaga, od kojih možemo izdvojiti ranokršćansko vjersko središte Clonmacnoise, grad na rijeci Nore, Kilkenny, te glavni grad Dublin koji je izgrađen u gregorijanskom i viktorijanskom stilu. Irska je uvidjela dobre mogućnosti rekreacijskog turizma, koji ujedno služi očuvanju tradicijskih običaja seoskih imanja na kojima turisti odsjedaju.

Djelotvoran i učinkovit ekonomski rast i razvoj prekinut je u trenutku kada glavni pokretač razvoj Irske postaje stanogradnja (Babić, 2010.). Pozitivna kretanja koja su se očitovala kroz rast dohotka, potaknuti visokim stopama rasta BDP-a u prethodnom razdoblju, pozitivno su utjecala na porast potrošnje trajnih potrošačkih dobara, najviše stanova. Dakle, potražnja za stanovima su rasla, ali su rasle i cijene stanova.

Irskim su bankama novac pozajmljivale njemačke, britanske i francuske banke. Nakon određenog vremena dolazi do nagomilavanja međubankarskih zajmova i smanjivanja kamatnih stopa. Ekonomski se rast Irske privrede tada prometnuo u špekulacijski koji je za sobom povukao rast profita i plaća, ali i povećanje rizika. Irski deficit i zaduženost su rasli, te se zbog manjka konkurentnosti izvoz smanjivao. Sve to je dovelo do manjka povjerenja u djelovanje sustava.

Nagomilani problemi rezultirali su puknućem „balona“ cijena hipoteka, i time su banke postale nelikvidne. U trenutku kada su banke postale nelikvidne smanjilo se kreditiranje realnog sektora, smanjio se raspoloživi dohodak, opadao je BDP, smanjivali su se proračunski prihodi, dok su se proračunski rashodi povećavali. Zbog svega navedenog rasla je nezaposlenost (Kersan-Škabić, 2012.).

U studenom 2010. godine ministri financija eurozone sastali su se zajedno s EK, ECBom i MMF-om kako bi pronašli rješenje za spas irskih banaka. U studenom 2010. godine Irska je dobila 85 milijardi eura paketa financijske pomoći Europske

Unije i MMF (Babić, 2010.). Kamate na ovaj paket pomoći bile su znatno veće od onog na sredstva odobrena Grčkoj i iznosila su 5,8%. Relativno visoke kamate na paket pomoći Irskoj bile su upozorenje ostalim zemljama da će se ubuduće krediti odobravati uz strožije uvjete. Zanimljivo je spomenuti napore vlada snažnijih članica eurozone (Njemačke, Francuske i Velike Britanije) u nagovaranju Irske da zatraži međunarodnu pomoć za spas svojih banaka. U praksi se pretpostavlja da pomoć zatraži zemlja koja ima određeni problem, a ne zemlje koje nisu u problemu. No, u slučaju Irske razlog je zabrinutost dotičnih zemalja bio opravdan. Naime, upravo su banke iz tih zemalja imale veliku izloženost u irskim bankama, kao uostalom i u ostalim zemljama PIIGS-a (Babić, 2010.). Izloženost je uglavnom bila na špekulacijskom tržištu financijskih izvedenica. Njemačka vlada je zatražila i inozemne banke koje su kreditirale irske banke da snose dio tereta sankcija. Tako da bi u budućnosti i kreditori trebali snositi dio tereta restrukturiranja duga, prije svega smanjivanjem svoga potraživanja. Iako je Irska poduzela fiskalnu konsolidaciju, ona nije opravdala svoje djelovanje. Najvećim dijelom zbog toga što je započela u doba recesije. Znamo da fiskalna konsolidacija označava restriktivnu politiku, a ona u doba recesije označava opadanje BDP-a i poreznih prihoda, a time i povećanje proračunskog deficita i javnog duga. Opadanje poreznih prihoda rezultat je porasta plaća u doba ekonomskog procvata (temeljena uglavnom na špekulacijama) koje je rezultiralo padom konkurentnosti irskih proizvoda na inozemnom tržištu i zbog toga se smanjila proizvodnja. Ograničavajući faktor u provođenju fiskalne konsolidacije bio je u činjenici što je Irska članica eurozone. Dakle, Irska nije mogla devalvacijom svoje valute postići konkurentnost svojih proizvoda, pa je svoj program stabilizacije temeljila na internoj devalvaciji. Drugačiji pristup primijenio je Island koji se također našao u problemima nelikvidnosti svojih banaka. Budući da Island nije član eurozone bio je u mogućnosti devalvirati svoju valutu (krunu), dakle izvršio je eksternu devalvaciju za više od 60% (Babić, 2010.). Rezultat takvog programa bio je rast BDP-a na Islandu. Irska je vlada osmislila i četverogodišnji reformski program čiji su glavni ciljevi: ušteda od 15 milijardi eura i smanjenje potrošnje od 5 milijardi eura do 2014. godine (Kersan-Škabić, 2012.). Također se uvodi i porez na nekretnine i vodnoprivredne naknade, povećavaju se stope PDV-a sa 21% na 22% (u 2013.) i na 23% u 2014. godini, te se ukida preko 240 000 radnih mjesta u javnom sektoru 2014. godine Irska bilježi rast BDP-a od 5,2% , 2016. godine od 4,9% dok predviđanja

za 2017.godinu su da će rast biti 3,7%. Inflacija ima tendenciju rasta od 0,7% na godišnjoj razini dok se nezaposlenost u 2016.godini procjenjuje na 8,2%.

2.2.4. Helenska Republika (Grčka)

Grčka je mediteranska zemlja južne Europe smještena na jugu Balkanskog poluotoka. Službeno ime Grčke jest Elliniki Demokratia. Grčka ima površinu od 131 957 km², sa ukupno 10,7 milijuna stanovnika s prosječnom gustoćom naseljenosti od 83,2 st./km². Grčka je nacionalno izrazito homogena, čak 93% stanovništva čine Grci (CIA, The World Factbook, 2014.). Po Ustavu od 11. lipnja 1975. godine Grčka je republika parlamentarne demokracije. U gospodarskoj strukturi Grčke, prema udjelu u BDP-u koji imaju pojedini sektori, na poljoprivredu opada 3%, na industriju 12%, te na uslužni sektor 85% .

Poljoprivreda je u Grčkoj danas uglavnom orijentirana na mala obiteljska gospodarstva. Veliki problem Grčke poljoprivrede jesu poljoprivredne zadruge koje nisu na odgovarajućem stupnju razvoja, unatoč naporima Europske unije da to promjene. Upravo je to razlog slabije poljoprivredne produktivnosti i konkurentnosti u odnosu na ostale članice Europske unije. Unutar Europske unije Grčka ima jedan od najvećih udjela zaposlenih u poljoprivredi. Prevladavaju mali posjedi, a karakteristika posjeda je njihova velika raštrkanost. Glavne poljoprivredne kulture koje se uzgajaju jesu: pšenica, kukuruz, ječam i riža. U sjevernim i središnjim dijelovima Grčke izrazito je važna proizvodnja duhana i pamuka. Nakon ulaska u Europsku uniju Grčka se orijentirala na proizvodnju južnog voća na umjetno natapanim površinama, prije svega u srednjim i južnim dijelovima zemlje, te na proizvodnju koštunjavog voća. Još se od Antike njeguje uzgoj maslina. Nakon ulaska u Europsku uniju poljoprivreda je subvencionirana kroz aktivnosti Zajedničke poljoprivredne politike Unije - CAP. Međutim, rezultati razvoja nisu bili na zavidnoj.

U industrijskoj proizvodnji Grčka znatno zaostaje za ostalim članicama Europske unije, iako je industrija 90-tih godina po ostvarenom udjelu u BDP –u nadmašila poljoprivredu. Europska unija dodjeljuje Grčkoj značajna sredstva za prestrukturiranje, čime se smanjuje izvoz sirovina i povećava se njihova prerada u

zemlji. To se najviše odnosi na proizvodnju aluminija, nikla, te na prehrambenu i tekstilnu industriju. Karakteristika Grčke industrije očituje se kroz prevlast malih i srednjih poduzeća, dok je velik udio tzv. većih poduzeća u državnom vlasništvu. Većina industrijske djelatnosti smještena je na širem području Atene. Od svih industrijskih grana najvažnija je prehrambena, koja zajedno sa duhanskom ostvaruje veliki udio u cjelokupnom dohotku. Slijedi tekstilna industrija na osnovi domaćeg pamuka i vune. Značajan razvoj bilježe izvezno usmjerene industrije odjeće i obuće, te kožarska industrija. Za domaće potrebe i izvoz važna je prerada metala, industrija cementa, kemijska industrija i obojena metalurgija.

Grčka je zemlja bogatog povijesnog nasljeđa koji datira još iz antičkih vremena, stoga je zbog svoje dugovječnosti, tradicionalno, jedna od najpopularnijih turističkih destinacija. Prepoznatljiva je po brojnim antičkim nalazištima i spomenicima, te također obiluje muzejima

koji vrijedno čuvaju vrijednu ostavštinu nekih prošlih vremena. Prirodna bogatstva koja krasi

mnoštvo otoka i unutrašnjost zemlje, prožeti bogatom i cijenjenom gastronomskom ponudom,

te razvijenom infrastrukturom čine Grčku nezaobilaznom i veoma atraktivnom destinacijom. Turistička ponuda je diferencirana i orijentirana na zadovoljenje potreba različitih segmenta turističke potražnja, kako mlade populacije koja svoj dolazak temelji na opuštanju i noćnom životu, ili pak nešto starije populacije koja želi upoznati povijest i kulturu zemlje.

Grčka je 2002. godine postala članicom eurozone, te je od samog pristupanja kršila sporazum iz Maastrichta, prema kojem je definirana maksimalna razina vanjskog duga od 60% BDP –a, kao i gornju granicu proračunskog deficita od 3% BDP –a. Dakle, Grčka je konstantno od 2002. godine imala nisku konkurentnost ekonomije u odnosu na trgovinske partnere, uglavnom zbog niske produktivnosti i visokih nadnica u javnom sektoru (Grgić&Kordić, 2011.). Grčka je trošila iznad svojih mogućnosti. Takvu situaciju uočavamo i danas. Gotovo svakodnevno smo upoznati sa Grčkim problemima, nemirima te krizom koja „hara“ tom zemljom. Potrošnja je bila veća od proizvodnje. Ulaskom u eurozonu, Grčka se odrekla vlastite monetarne politike, stoga nije bila u mogućnosti devalvacijom valute povećati konkurentnost svojih proizvoda i

tako stimulirati izvoz, odnosno destimulirati uvoz. Deficit vanjskotrgovinske bilance i tekuće bilance plaćanja je rastao, čime se povećavala vanjska zaduženost koja je kasnije dovela do krize. Pogoršavanje uvjeta zaduživanja na tržištu kapitala, te nekontrolirano trošenje u doba obilja jedna je od najvažnijih posljedica koja je dovela do teške ekonomske pozicije Grčke. Naime, Grčka je kao članica eurozone uživala povlašteni kreditni rejting među investitorima „AAA“, te je zbog toga dugi niz godina imala pristup međunarodnim financijskim sredstvima. Dostupnost međunarodnih financijskih sredstava je Grčkoj omogućilo relativno jeftino i neometano zaduživanje koje je potrajalo sve do 2008. godine, odnosno sve do sloma financijskog tržišta. Nakon što se kriza „prelila“ i u realni sektor, Grčkoj su se pogoršali uvjeti odvijanja njezine ekonomske aktivnosti. Ovisnost o financijskim sredstvima sa međunarodnog tržišta kapitala, učinile su Grčku osjetljivom na promjene, čime je ozbiljno uzdrmano povjerenje investitora. Krajem 2009. godine investitori su postali nepovjerljivi prema mogućnostima Grčke da otplati dospjele obveze po osnovi vanjskog duga, stoga su odlučili da više neće ulagati novac, što je uzrokovalo krizu nelikvidnosti.

U svrhu spašavanja Grčke i ostalih zemalja koje su se našle u krizi, osnovan je Europski fond za financijsku stabilnost (EFSF). Grčkoj je novac iz Fonda bio potreban jer joj je postalo preskupo posuđivati novac na otvorenom tržištu. ECB je počeo kupovati grčke državne obveznice na sekundarnom tržištu kako bi održala troškove posuđivanja niskim.

Međutim, Grčka je trebala više sredstava kako bi spriječila ekonomski kolaps. Sedamnaest članica eurozone odobrilo je grčki plan i dogovoreno je financiranje EFSF –a, dok su se uslijed nastale situacije povećali pritisci na europske banke. Bankama je prijetila insolventnost zbog zabrinutosti što možda neće biti u mogućnosti osigurati dovoljno novca za

financiranje vlastitih aktivnosti. Slijedom događaja, u svibnju 2010. godine započela je kriza eura. Vlade eurozone brzo su reagirale osnivanjem Fonda za intervencije ESM zbog spašavanja eura, u visini od 750 milijardi eura. Dvije trećine sredstava osigurale su članice eurozone, a jednu trećinu osigurao je MMF (Babić, 2010.). Fond za intervencije- ESM omogućuje zemljama članicama zajmove za financiranje njihovog javnog duga. Tako je ECB neizravno davao garancije europskim bankama koje su investirale u državne obveznice zaduženih zemalja.

Raspoloživi dohodak kućanstva stalno se smanjivao, kao odgovor na rastuću nezaposlenost. Plaće su se također smanjivale u privatnom i javnom sektoru. Mjere štednje uvedene kako bi održavale fiskalne neravnoteže pojačale su kontrakcije domaće potražnja. Investicijske aktivnosti ostale su suzdržane, kao i pristup kreditima. Sve navedeni pokretači razvoja ostali su u sjeni nesigurnosti i napetosti.

Od svoje samostalnosti Grčka je provela gotovo 90 godina u financijskim krizama. Možemo zaključiti kako im pozicija u krizi nimalo nije strana ali očito kroz sve te krize koje su ih pogodile nisu ništa naučili. Godine 2016. nezaposlenost je na 26,3% dok BDP bilježi pad od 0,3%. Kreditni rejting Grčke trenutno ima oznaku „B-“, te označava ulaganja u dug visoko špekulativno.

2.2.5. Kraljevina Španjolska

Kraljevina Španjolska je smještena na jugozapadnom dijelu europskog kontinenta, na Pirinejskom poluotoku. Najveća je od triju država koje zajedno tvore Iberijski poluotok. Službeni naziv jest Reino de Espana. Španjolska ima površinu od 505 370 km² i 47 milijuna stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti je 87,2 st./km². Španjolska ima nacionalno veoma raznoliko pučanstvo: 74% je Španjolaca (Kastiljaca), 17% je Katalonaca, 6 % je Galicijaca, te 2% Baska. Oko pola milijuna stanovništva Španjolske čine etničke skupine od kojih su najbrojnije Marokanci, Ekvadorci i Kolumbijci. Dakle, veliki je imigracijski udio u ukupnom broju stanovnika. Službeni jezik je španjolski ili kastiljski, a na području autonomnih zajednica govori se katalonski, galicijski i baskijski (CIA, The World Factbook, 2013.).

Španjolska je po Ustavu koji je 6. prosinca 1978. godine prihvaćen na referendumu parlamentarna monarhija, sa nasljednim monarhom, koja je ujedno na čelu države. Od 1975. godine na prijestolju je kralj JuanCarlos I. Španjolska zapravo predstavlja federaciju autonomnih pokrajina, a svaka je od njih decentralizirana i ima visok stupanj autonomije. Autonomija pokrajina se očituje kroz vlastite statute, parlamente, koje biraju na općim izborima, neke oblike zakonodavne i izvršne ovlasti, regionalne vlade i upravne službe. Neke zajednice poput Baskije imaju svoju policiju, neke

različito porezno zakonodavstvo, različite ovlasti u školstvu i sudstvu. Dakle, govorimo o 17 autonomnih pokrajina i 2 autonomna grada (Ceuta i Melilla).

U gospodarskoj strukturi Španjolske, prema udjelu u BDP-u koji imaju pojedini sektori, na poljoprivredu otpada 4,2%, na industriju 24,0%, te na uslužni sektor 71,8% (businessvibes, 2014.).

U Španjolskoj poljoprivredi vidljiva je velika razlika između intenzivne proizvodnje na umjetno natapanim površinama i ekstenzivnog poljodjelstva i stočarstva u sušnoj unutrašnjosti. Razlike se očituju i između veleposjeda na jugu i prevlasti malih i srednjih imanja sjeveru. Umjetno natapane površine nalaze se na ravnicama na sredozernoj obali koja svojim djelovanjem nanose štetu poljoprivredi. To se ogleda u sniženju razine podzemnih voda, koja dovodi do prodora slane, morske vode u tlo. Takva tla bilježe erozije na više od 40% površine. Od poljoprivrednih kultura uzgajaju se pšenica, ječam, kukuruz i riža, dok od industrijskih biljaka valja spomenuti uzgoj šećerne repe, duhana, pamuka, suncokreta i uljane repice. Od stočarstva prevladavaju govedarstvo, ovčarstvo i ekstenzivno govedarstvo u unutrašnjosti, te tradicionalan uzgoj svinja na sjeveru. Španjolska se ubraja među najveće proizvođače južnog voća, posebice limuna, naranči, mandarina i grejpa. Izrazito je važna proizvodnja maslina i maslinovog ulja, te proizvodnja grožđa, koja naravno nosi i proizvodnju vina. Promjene u španjolskoj poljoprivredi započele su 60-tih godina u vrijeme „španjolskog gospodarskog čuda“. Tada dolazi do procesa litorizacije odnosno značajnog napuštanja sela i nagle urbanizacije. Španjolsko gospodarstvo karakterizira vrlo neujednačen raspored industrije. Stara industrija prevladava na sjeveru (Baskija, Madrid i Barcelona), dok su kompleksi nove industrije zauzeli jug zemlje. Takav raspored industrije nastao je zbog pokušaja da se smanje razlike u gospodarskoj razvijenosti Sjevera i Juga.

Početak 70-tih godina prošlog stoljeća dolazi do teške krize u tekstilnoj i prehrambenoj industriji, koja se uglavnom temeljila na jeftinoj radnoj snazi i na velikoj konkurentnosti neeuropskih država. Ulaskom u EZ, Španjolska započinje sa prestrukturiranjem industrije i privatizacijom državnih poduzeća.

Najveća industrijska područja Španjolske jesu Barcelona s okolicom, Baskija, Valencija, Asturija i Madrid. Značajan je razvoj automobilske, prije svega tvornica Seat u okviru koncerna Volkswagen, a svoje tvornice na području Španjolske imaju i Citroën, Peugeot, Renault, Ford, General Motors i Nissan.

Razvoj elektrotehničke industrije prisutan je na područjima Katalonije, Baskije i u Madridu koji je sa razvojem započeo tek ulaskom Španjolske u EEZ. Crna metalurgija je koncentrirana u Baskiji i u Madridu, strojogradnja i metalna industrija zauzimaju područja sjevera Španjolske, dok je kemijska industrija zastupljena u Barceloni i njenoj široj okolini. U Kataloniji, Valenciji i Malagi je raširena u tekstilna industrija, najviše u preradi pamuka. Na velikim poljoprivrednim područjima sredozemne obale i u unutrašnjosti najviše dominira razvoj prehrambene industrije. Od ostalih industrijskih grana valja spomenuti industriju papira u Baskiji, staklarsku industriju smještenu na područjima Bilbaa, Zaragoze i Valencije, keramičku, duhansku i industriju guma na područjima Barcelone i Baskije. Turizam se ubrzano počeo razvijati tijekom 60-tih godina, dakle u vremenu „španjolskog gospodarskog čuda“. Turizam je u tim godinama predstavljao značajan izvor prihoda, kao što je to i danas slučaj.

Ubrzan razvoj masovnog turizma u posljednjih 25 godina kojega su karakterizirale izgradnje velikih hotelskih kompleksa na sredozemnoj obali i na Balearima, pridonio je značajnoj degradaciji okoliša na tim područjima, ali i pogoršanju uvjeta stanovanja domaćeg stanovništva. Dakle, dolazi do nagomilavanja smještajnih kapaciteta na obali što možemo ubrojiti u tzv. „betonizaciju“.

Blaga mediteranska klima koja prevladava duž cijele španjolske obale utjecala je na povoljan turistički razvoj. Budući da ljetna sezona traje duže nego u ostalim ljetno-turistički orijentiranim zemljama, turisti se odlučuju za dolazak neposredno prije ili poslije udarne sezone. Kupališna sezona na Kanarskim otocima zastupljena je duž cijele godine, što omogućava popunjenost kapaciteta kroz cijelu godinu. Najvažnija turistička područja jesu: Baleari, Ibiza (atraktivna i većinom posjećivana od mlađe populacije), Costa Blanca, Costa del Sol, Costa Brava, Costa del Azahar i mnoga ostala. Vrlo su privlačni i bogati kulturno-povijesni sadržaji, običaji koji predstavljaju dugogodišnju tradiciju, te sjajna gastronomska ponuda. Važna su i katolička

hodočasnička mjesta poput gradića Guadalupe i Santiago de Compostela koja su dio UNESCO-ve svjetske baštine. Barcelona i Madrid kao dva najveća grada ujedno su kulturna i prometna središta Španjolske koja svojim muzejima, crkvama i ostalim atrakcijama privlače veliki broj turista.

Španjolska se nakon uvođenja eura našla u problemima konkurentnosti gospodarstva u odnosu na snažnije i razvijenije zemlje. Bilježila je deficit tekućeg računa i bilance plaćanja eurozone. Jedan od načina povećanja konkurentnosti uslijed prihvaćanja zajedničke valute i bez mogućnosti utjecanja na vlastitu monetarnu politiku očituje se kroz rezanje plaća i troškova. Time se trebala poboljšati produktivnost. Ipak s druge strane velika je mogućnost i negativnih tendencija uključujući i deflacijske. Dodatni problem Španjolske bio je u prevladavajućem udjelu netrgovinskog sektora (građevinski i uslužni sektor). Građevinski je sektor u Španjolskoj od sredine 90-tih doživio neposredno procvat, prije početka krize obuhvaćao je 16% BDP-a, dok je u tom sektoru bilo zaposleno 12% ukupnog broja stanovnika (Grgić&Kordić, 2011.). Kada je kriza dovela do propasti građevinskog sektora, postavljalo se pitanje o mogućnostima oporavka gospodarstva, ali bez dodatnog zaduživanja. Dakle, rast ekonomske snage Španjolske velikim je dijelom u rukama inozemnih kreditora, čije je viđenje financijskog kredibiliteta ove južnoeuropske države u najmanju ruku upitno.

Ono što je drugačije u Španjolskoj od ostalih zemalja pogođenih krizom je dobra kapitaliziranost domaćih banaka koje su osigurale stabilnost bankarskog sektora. Dobra kapitaliziranost banaka rezultat je konzervativnih zakona i propisa pogotovo po pitanju stopa obveznog držanja kapitala. Na taj su način domaće banke bile u poziciji ne samo uspješno prebroditi krizu nego i sudjelovati u kupnji udjela u krizom pogođenim bankama drugih zemalja (Entereurope, 2013.).

Javne financije, koje su pretrpjele značajna pogoršanja u začetima krize, trebaju biti vraćene na održiv put, kroz ambicioznu fiskalnu konsolidaciju koje bi u konačnici trebalo rezultirati izglednim rastom. Usporedno sa fiskalnom konsolidacijom, španjolska vlada provodi sveobuhvatan program strukturnih reformi, koji uključuje ambiciozne reforme tržišta rada koji je usvojen u veljači 2012. godine, a neznatno je izmijenjen u srpnju 2012. godine. Dodatni strukturni reformni paket je bio izglasan u

rujnu 2012. godine. Rast privatne potrošnje obuhvaćen projekcijama očekuje pozitivan rast. Raspoloživi dohodak kućanstva značajno će opadati zbog pada naknada za zaposlene i zbog povećanja poreza na dohodak. Ulaganja, osobito ulaganja u opremu, imaju tendenciju opadanja s obzirom nepovoljne gospodarske prognoze, koja su samo odraz visoke zaduženosti poduzeća, te otežanog pristupa kreditima. Stambeno će tržište uslijed velikih zaliha neprodanih nekretnina i dalje imati tendenciju opadanja, uglavnom zbog provođenja fiskalne konsolidacije. Zbog utjecaja fiskalne konsolidacije predviđa se da će i javna potrošnja opadati. To je vrlo važno jer će se kroz povećani izvoz postići daljnje smanjenje visokog vanjskog deficita Španjolske. Međutim, visoka ovisnost španjolskog gospodarstva o uvozu energije i visokog kamatnog tereta mogu ograničiti poboljšanje stanjatekućeg računa.

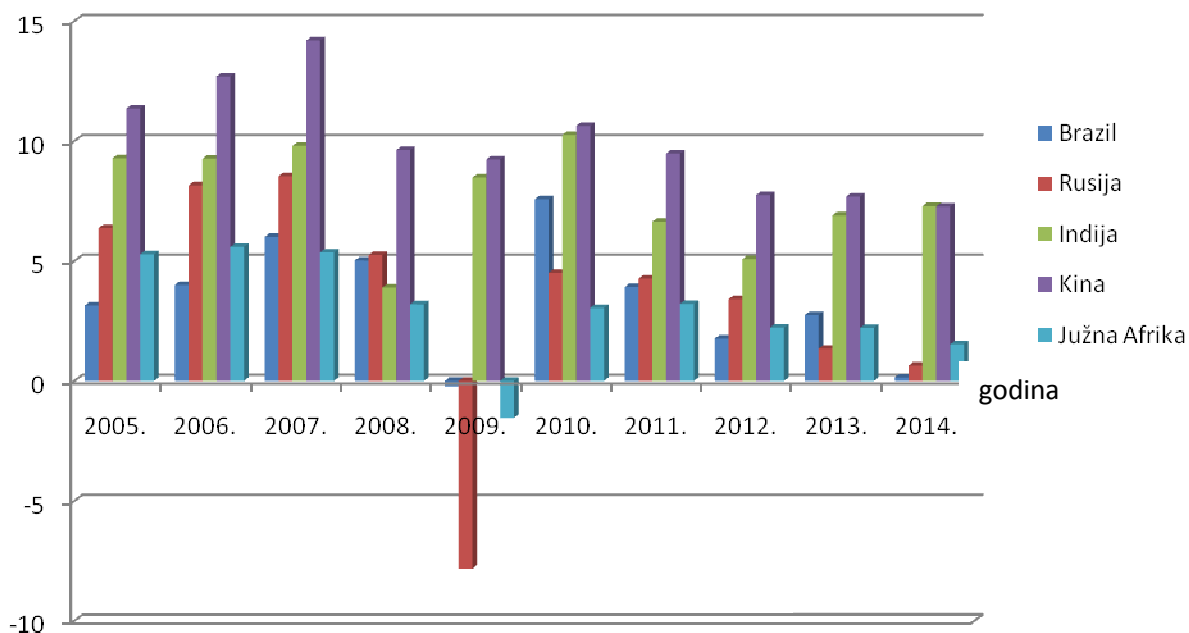
2.3. Makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS I PIIGS

U nastavku se detaljnije razrađuju i analiziraju makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS-a i PIIGS-a. Promatrani makroekonomski pokazatelji su: realni rast BDP-a, BDP po stanovniku, izvoz i uvoz, inflacija te nezaposlenost radno sposobnog stanovništva.

2.3.1. Makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS-a

U nastavku pomoću grafičkog prikaza detaljnije se razrađuju makroekonomski pokazatelji za zemlje BRICS-a. Promatrani pokazatelji su realni rast BDP-a, BDP po stanovniku, izvoz i uvoz, inflacija te nezaposlenost radno sposobnog stanovništva. Svaki pokazatelj je izražen udjelom u BDP-u, a promatrano razdoblje je od 2005. do 2014. godine.

Grafikon 1. Realni rast BDP-a za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014. godine u %

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 1. prikazuje kretanje realnog rasta BDP-a za zemlje BRICS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Realni rast BDP-a za Brazil u promatranim godinama je do početka krize 2008. godine imao tendenciju rasta, u 2009. godini BDP bilježi pad od 0,24% te je i te godine ostvarena najniža stopa BDP-a dok je 2010. godine ostvarena najviša stopa BDP-a te iznosi 7,57%.

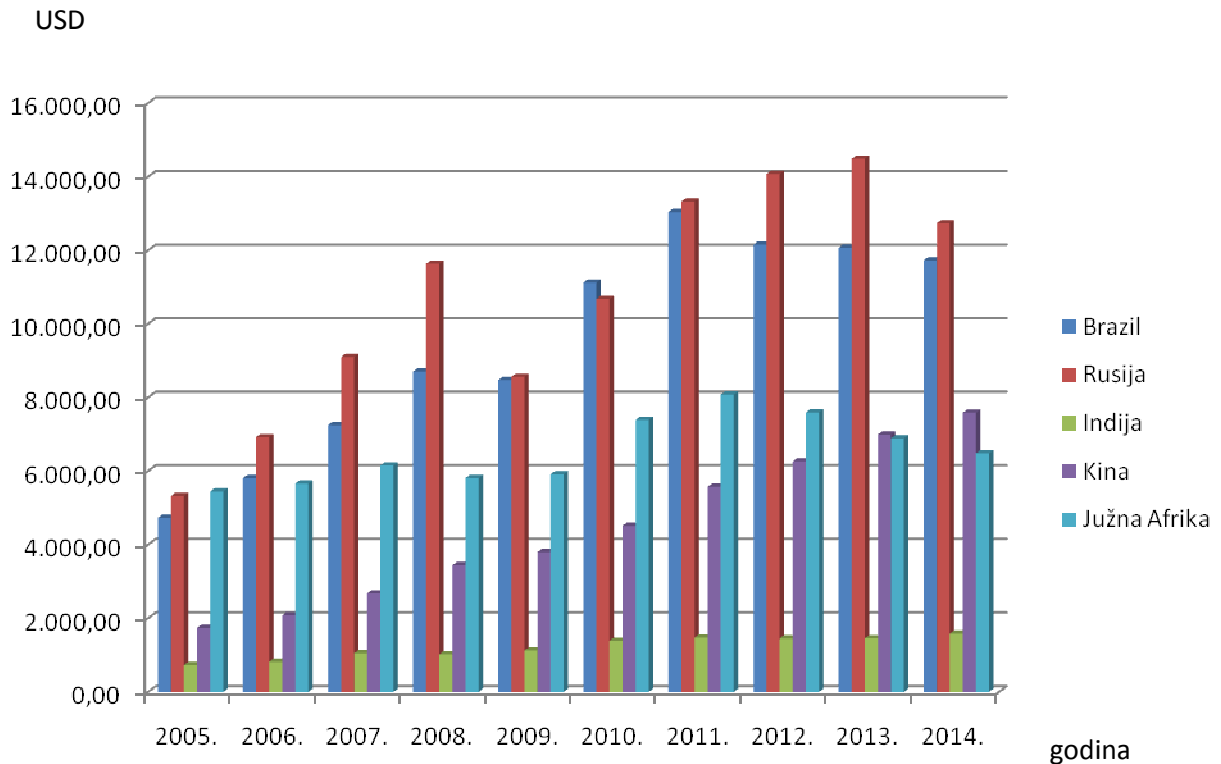
U promatranom razdoblju BDP u Rusiji je najveći rast dosegao u 2007. godini u iznosu od 8,54%, dok u 2009. godini bilježi pad gdje poprima negativan predznak u iznosu od 7,82%, vidljivo je da je BDP rastao do početka krize, a nakon toga razdoblja doživljava trend smanjenja.

Pokazatelj realnog rasta BDP-a u Indiji ukazuju kako se nisu znatno mijenjali od 2005. do 2008. Godine. Najviša stopa je bila 2010. godine u iznosu od 10,26 % dok je najniža stopa ostvarena u 2008. godini u iznosu od 3,89%.

Realni rast BDP-a Kine je imao tendenciju rasta do 2008. godine, 2007. godine stopa je iznosila 14,19% što je najveći BDP u promatranom razdoblju, od 2011. godine pa do kraja promatranog razdoblja, BDP ima tendenciju pada te u posljednjoj promatranoj godini iznosi 7,27% što je ujedno i najniži BDP u promatranom razdoblju. Kinesko gospodarstvo se temelji na vanjskoj trgovini. Dok je najveći problem Kine predstavlja sve veća potražnja za sirovinama i energijom što naposljetku dovodi do povećanja cijene izrade proizvoda. Vlast je uočila taj problem i okrenula se pregovorima sa afričkim zemljama koje su bogate sirovinama i energijom koja je prijeko potrebna Kini ako želi bilježiti pozitivne stope u gospodarstvu.

U Južnoj Africi realni rast BDP-a ostvaruje tendenciju smanjenja od 2006. do 2009. godine, te 2009. godine ima i najnižu stopu odnosno pad od 1,54%. U 2010. i 2011. godini ostvaruje rast, te nakon toga razdoblja ponovno bilježi tendenciju pada. Najveća stopa BDP-a je ostvarena u 2006. godini od 5,59%.

Grafikon 2. BDP per capita za zemlje BRICS-a u realnim cijenama u USD za razdoblje od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.5.2016.)

Grafikon 2. prikazuje kretanje BDP per capita u realnim cijenama izraženim u USD za razdoblje od 2005. do 2014. godine. BDP per capita u Brazilu bilježi tendenciju porasta od 2005. godine kada je iznosio 4.730,65 USD što je najniži BDP per capita u promatranom razdoblju, do 2011. godine kada je iznosio 13.039,12 USD, što je najviši BDP per capita u promatranom razdoblju. Nakon toga razdoblja bilježe tendenciju pada.

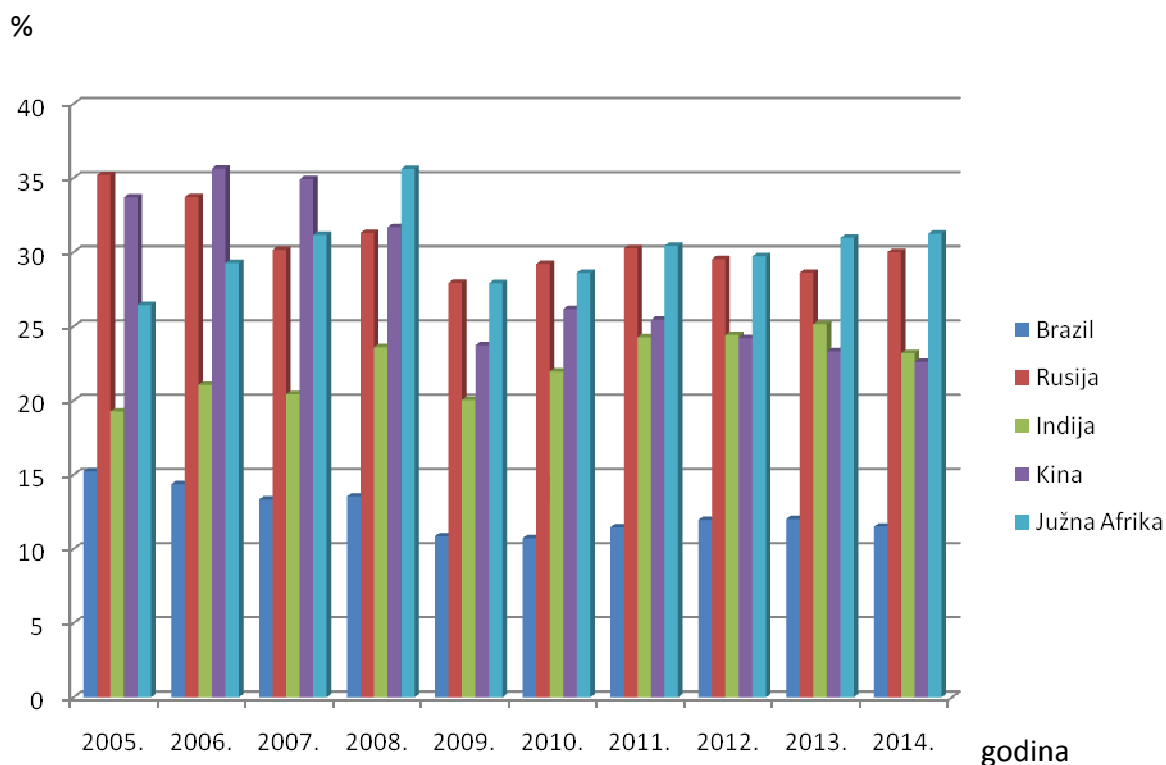
BDP per capita u Rusiji bilježi tendenciju porasta od 2005. godine kada je iznosio 5.323,47 USD, što je najniži iznos BDP per capita u promatranom razdoblju, do 2013. godine kada je iznosio 14.487,27 USD što je najviši BDP per capita u promatranom razdoblju.

U Indiji BDP per capita u cijelom promatranom razdoblju bilježi tendenciju rasta. U prvoj promatranj godini BDP per capita iznosi 729 USD te je i najniži iznos u promatranom razdoblju, a u posljednjoj promatranj godini iznosi 1.581,51 USD te je najviši iznos BDP per capita u promatranom razdoblju.

U Kini BDP per capita tijekom cijelog promatranog razdoblja bilježi tendenciju porasta. U prvoj promatranj godini 2005. ostvaruje najniži iznos te iznosi 1.740,09 USD, dok u posljednjoj promatranj godini iznosi 7.590,01 USD što je i najviši iznos BDP per capita u promatranom razdoblju.

BDP per capita u Južnoj Africi bilježi oscilacije. Najniži je bio u prvoj promatranj godini u iznosu od 5.444,10 USD, dok je najviši bio 2011. godini u iznosu od 8.080,86 USD.

Grafikon 3. Izvoz u zemljama BRICS-a od 2005. do 2014. godine u % od BDP-a

Izvor: Svjetska banka (pristupljen 15.3.2016.)

Grafikon 3. prikazuje kretanje izvoza za zemlje BRICS-a u razdoblju od 2005. do 2014. godine. Izvoz iz zemlje Brazila u promatranom razdoblju gotovo drži konstantu i prosjek je oko 12,5%. No, stopa uvoza bilježi značajniji pad nakon krize, odnosno, nakon 2008. godine.

U Rusiji izvoz je najveći bio u prvoj promatranoj godini od 35,20%, nakon toga bilježi tendenciju pada sve do 2010. godine kada postiže ponovni rast od 29,22%, najniža stopa izvoza je bila 2009. godine od 27,94%.

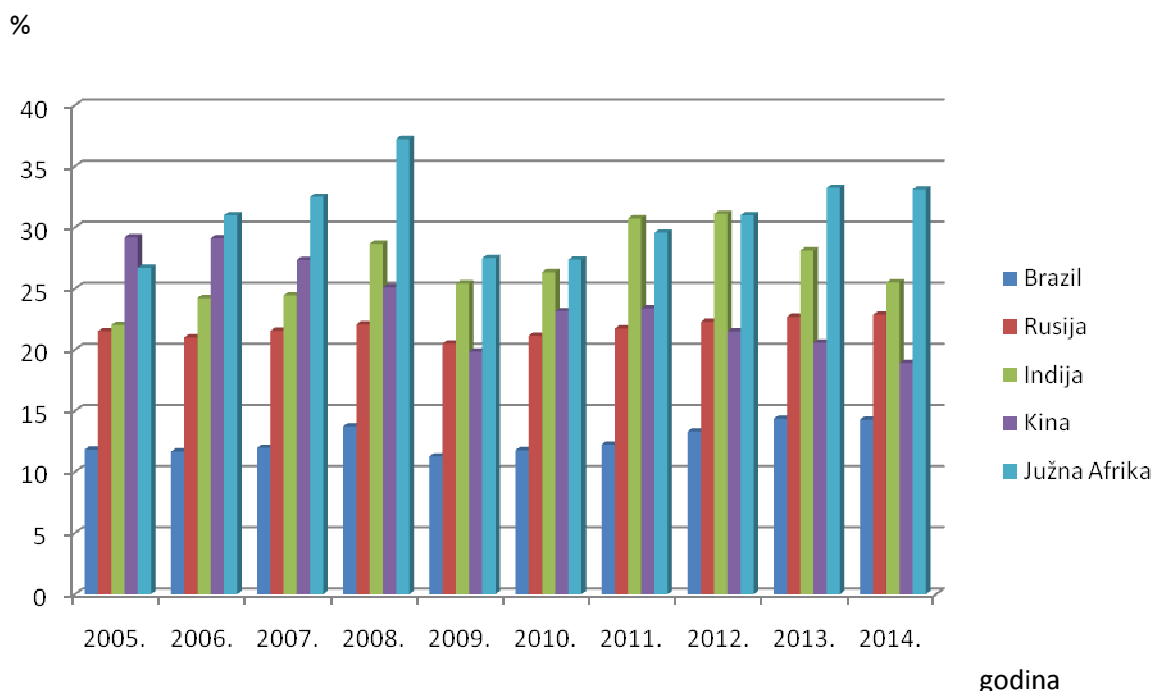
Izvoz iz Indije je bilježio tendenciju rasta od 2005. do 2008. godine, te nakon toga bilježi pad. Najveća stopa izvoza je bila 2013. godine od 25,16%, a najniža 2005. godine od 19,28%.

Izvoz iz zemlje Kine bilježi tendenciju pada od 2006. do 2009. godine. Najveća stopa izvoza iz zemlje je bila u 2006. godini i iznosila 35,65%, dok je najniža stopa bila u 2014. godini od 22,62%.

U Južnoj Africi izvoz iz zemlje bilježi tendenciju rasta u prvih četiri promatrane godine, te upravo 2008. godine doseže i svoj vrhunac, odnosno, najveću stopu izvoza u promatranom razdoblju od 35,62%.

Južno Afrička republika je najrazvijenija zemlja afričkog kontinenta, bogata sirovinama i energijom što u konačnici rezultira visoke stope izvoza.

Grafikon 4. Uvoz u zemljama BRICS-a od 2005. do 2014. godine u % od BDP-a

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 4. prikazuje kretanje uvoza za zemlje BRICS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Brazil ima stopu uvoza u zemlju gdje je prosjek 12,64%. No, stopa uvoza bilježi značajniji pad nakon krize, odnosno, nakon 2008. godine.

Rusija ima najnižu stopu uvoza u 2009. godini i to od 20,49%, dok je najveća stopa bila 2014. godine od 22,87%. Prosjek uvoza u promatranim godinama nije imao velika odstupanja, te iznosi 21,93%.

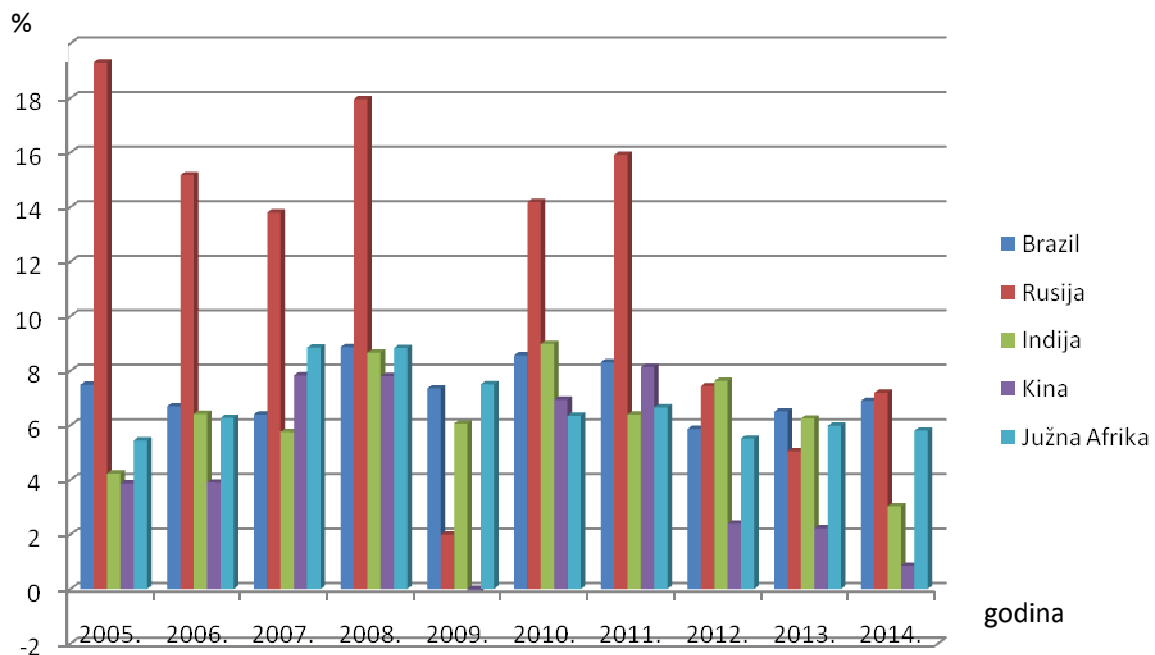
Uvoz u zemlju Indiju bilježi također tendenciju rasta od 2005. do 2008. godine te pad u 2009. godini u iznosu od 25,43%. Najveća stopa uvoza u zemlju je bila 2012. godine u iznosu od 31,12%, a najniža 2005. godine od 22,02%.

Uvoz u zemlju Kinu bilježi oscilacije, od 2005. do 2009. godine bilježi tendenciju pada. Najniža stopa uvoza je bila 2014. godine od 18,92%, a najviša stopa je ostvarena 2005. godine od 29,19%.

Uvoz u Južnu Afriku je bilježio tendenciju rasta od 2005. do 2008. godine, te je 2008. godine stopa uvoza bila 37,24% i ujedno je i najveća stopa uvoza u promatranom razdoblju.

Grafikon 5. Stopa inflacije u zemljama BRICS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 5. prikazuje kretanje stope inflacije za zemlje BRICS-a u razdoblju od 2005. do 2014. godine. Stopa inflacije u Brazilu je najniža bila u 2007. godini od 6,4%., dok je najviša stopa bila u 2008. godini od 8,86%.

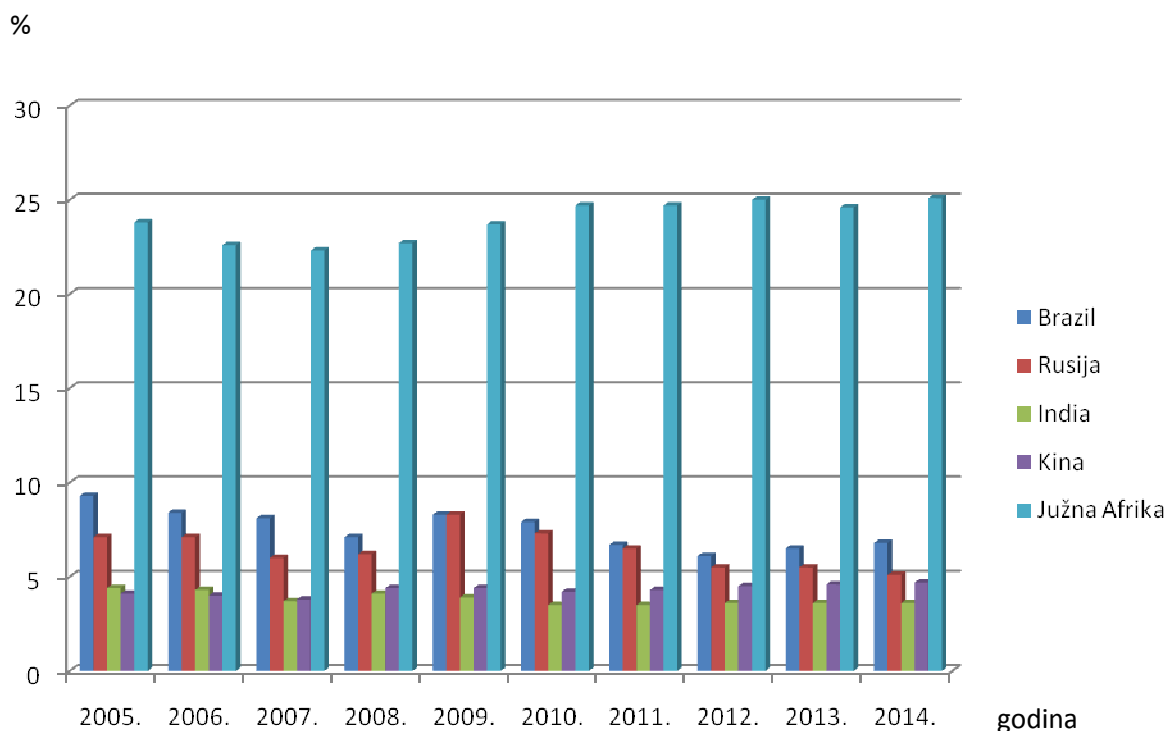
Stopa inflacije za Rusiju je bila najveća u prvoj promatranoj godini te iznosi 19,31%, a najniža stopa se ostvaruje u 2009. godini od 1,99%.

Inflacija u Indiji je najveća bila 2010. godine od 8,98%, a najniža stopa se ostvarila u 2014. godini od 3,04%.

Najveća stopa inflacije u Kini je ostvarena u 2011. godini od 8,14%, dok je najniža bila u 2009. godini s negativnim predznakom od 0,11%.

Stopa inflacije u Južnoj Africi bilježi tendenciju rasta od 2005. do 2008. godine. Najniža stopa je ostvarena 2005.godine od 5,44%, dok je najviša stopa ostvarena 2007. godine od 8,85%.

Grafikon 6. Stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014. godine izražena u %.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 6. prikazuje kretanje stope nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje BRICS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Nezaposlenost radno sposobnog stanovništva u Brazilu je u prvoj promatranoj godini 2005. bila najveća i iznosila je 9,3%, te bilježi pad sve do 2008. kada iznosi 7,1% što je i najniža stopa nezaposlenosti u promatranom razdoblju.

Nezaposlenost radno sposobnog stanovništva u Rusiji je od 2005. godine pa do 2009. održavalo konstantu od oko 6,7%, dok je 2009. godine nezaposlenost porasla

te iznosi 8,3% što je najviša stopa nezaposlenosti u promatranom razdoblju. Najniža stopa je ostvarena 2014. godine od 5,1%.

U Indiji nezaposlenost radno sposobnog stanovništva je gotovo konstantna te prosječno iznosi 3,82%.

Kina gotovo drži konstantu stope nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva te je prosjek nezaposlenosti od oko 4,3%. Najniža stopa nezaposlenosti je bila 2007. godine od 3,8%, a najveća nezaposlenost je u 2014. godini od 4,7%.

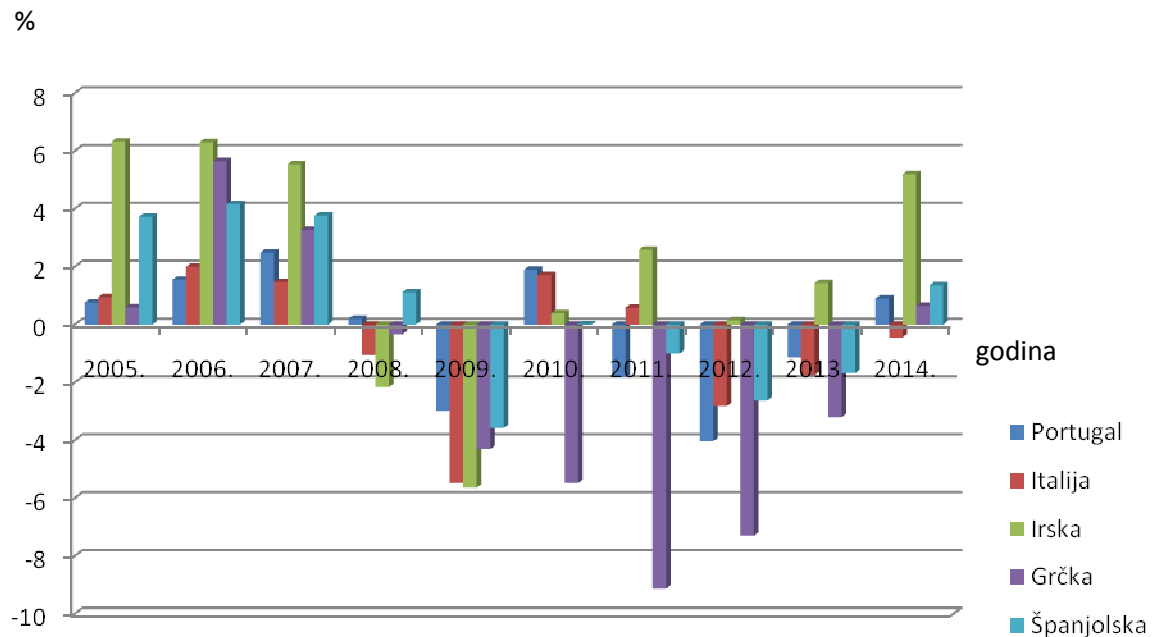
Vrlo je velika stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva u Južnoj Africi i taj koeficijent ima tendenciju rasta od 2007. godine gdje je iznosio 22,3% što je bila najniža stopa u promatranom razdoblju, a u posljednjoj promatranjoj godini iznosi 25,1% što je najviša stopa nezaposlenosti.

Kada prikazujemo stope nezaposlenosti u zemljama BRIICS-a sve podatke moramo uzeti sa zadržkom zbog činjenice da su to vrlo velike države sa brojnim stanovništvom. U gradovima stopa nezaposlenosti je realna dok u ruralnim područjima taj broj raste.

2.3.2. Makroekonomski pokazatelji za zemlje PIIGS-a

U nastavku će biti prikazani osnovni makroekonomski pokazatelji za PIIGS zemlje: realni rast BDP, BDP per capita, stopa inflacije, uvoz, izvoz, te stopa nezaposlenosti. Pokazatelji su iskazani u postotku od BDP-a, te su prikazani za razdoblje od 2005. do 2014. godine.

Grafikon 7. Realne stope rasta BDP-a za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u %

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 7. prikazuje realni rast BDP-a za sve zemlje PIIGS-a u razdoblju od 2005. do 2014. Najznačajniji rast BDP u Portugalu je ostvaren u 2007. godini te iznosi 2,49%, dok najniža stopa je bila 2012. i to pad od 4,03%. BDP je imao tendenciju rasta od 2005. do 2007. godine, te od tada je u opadanju s negativnim predznacima.

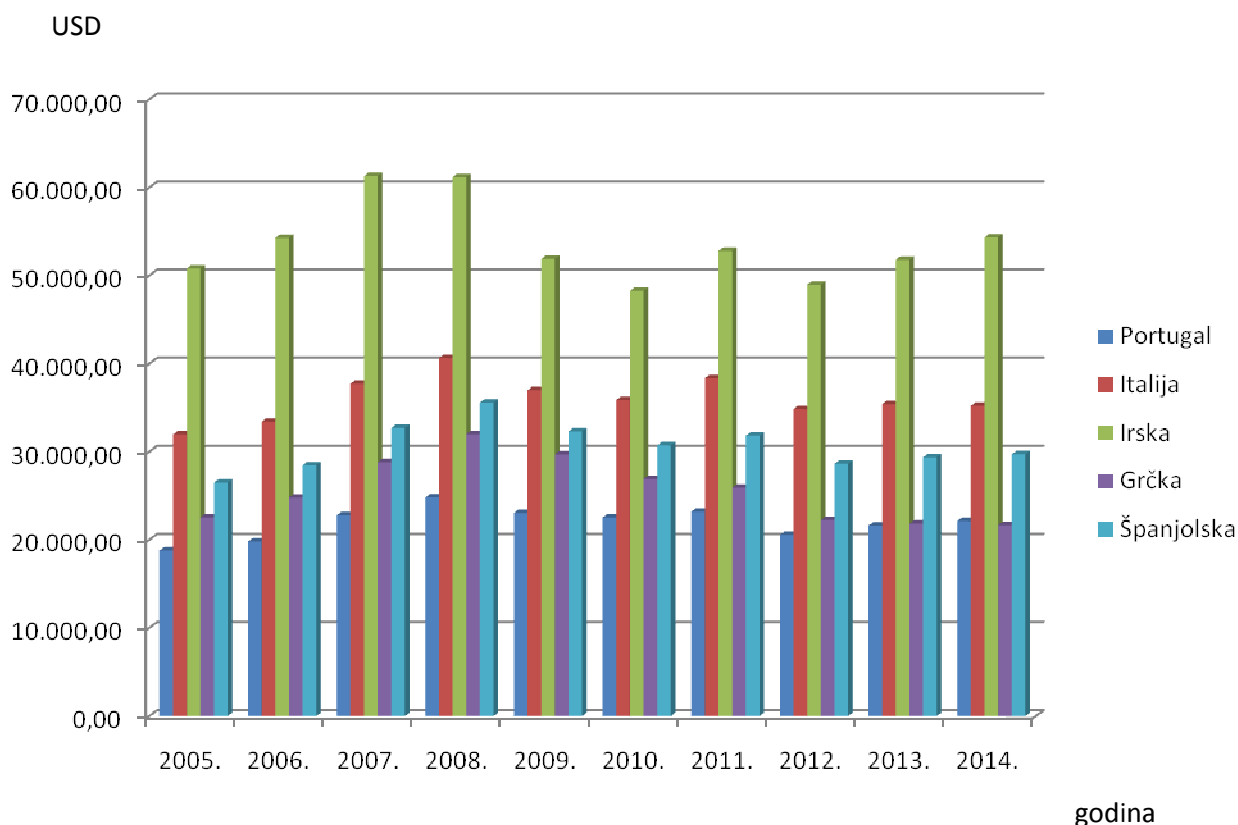
Italija bilježi oscilacije, najveća stopa BDP-a je bila u 2006. godini te iznosila 2%, dok je najniža stopa ostvarena u 2009. godini kada BDP opada za 5,48%.

U Irskoj realni rast BDP-a bilježi tendenciju pada od 2005. do 2009. godine za 5,64%. Najveća stopa BDP je bila 2005. godine od 6,33%, a najniža 2009. godine kada bilježimo negativni predznak te podatak od 5,64%..

Grčka bilježi oscilacije, te je najveća stopa BDP zabilježena u 2006.godini te iznosi 5,65%, dok je najniža stopa odnosno pad od 9,13% bio u 2011. Grčka je u promatranom razbolju najdublje zakoračila u financijsku krizu što se i rezultira na njezin BDP.

U Španjolskoj realni rast BDP-a u promatranom razdoblju ostvaruje oscilacije te je pad ostvaren u 2009. godini od 3,57%, dok je najveća stopa ostvarena u 2006. godini od 4,17%.

Grafikon 8. BDP per capita za zemlje PIIGS-a (u realnim cijenama u USD) za razdoblje od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.5.2016.)

Grafikon 8. prikazuje kretanje BDP per capita za zemlje PIIGS-a izraženog u realnim cijenama u USD za razdoblje od 2005. do 2014. godine. BDP per capita u Portugalu bilježi tendenciju rasta od 2005. godine do 2008. godine. U prvoj promatranj godini iznosi 18.784,94 USD što je najniži iznos BDP per capita u promatranom razdoblju, dok je 2008. godine iznos bio najviši u promatranom razdoblju od 24.815,61 USD.

Italija također bilježi tendenciju porasta BDP per capita od 2005. do 2008. godine. Najviši BDP per capita je bio 2008. godine u iznosu 40.659,67 USD.

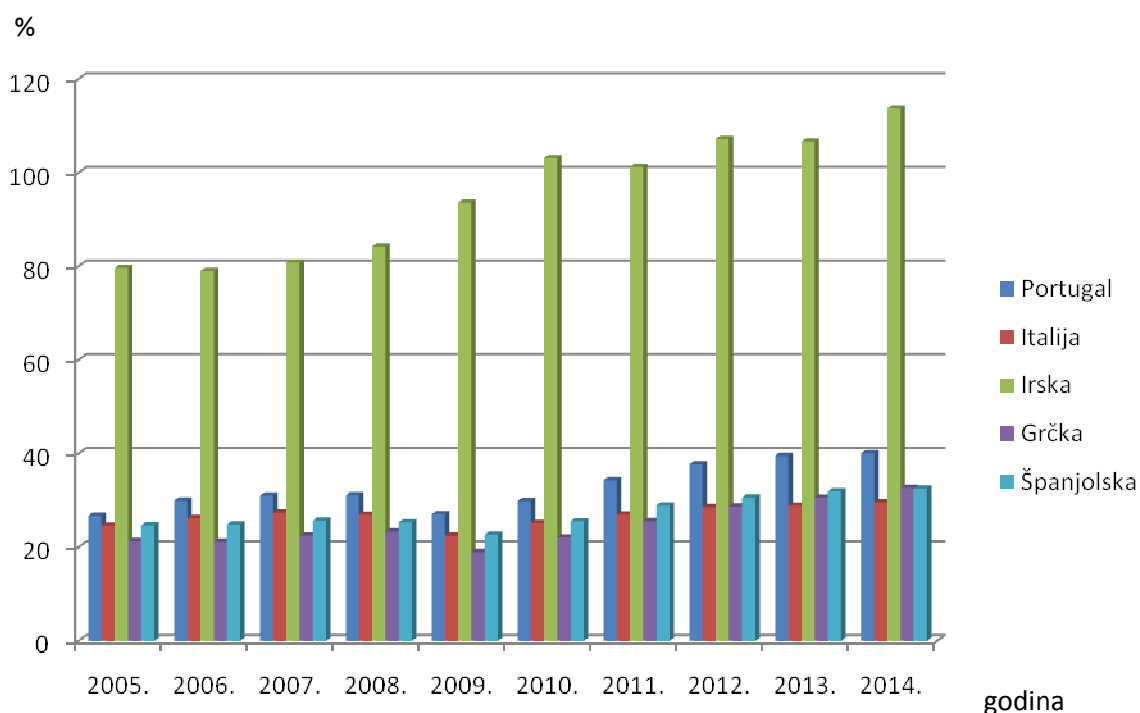
BDP per capita u Irskoj je najniži bio u 2010. godini i iznosi 48.260,66 USD, dok je najviši bio u 2007. godine od 61.313,58 USD.

BDP per capita u Grčkoj bilježi tendenciju porasta od 2005. do 2008. godine, najniži iznos ostvaruje u 2014.godini od 21.6723,67 USD, dok je najviši iznos ostvaren 2008. godine od 31.997,28 USD.

U Španjolskoj BDP per capita također bilježi porast od 2005. do 2008. godine, te je upravo i 2008. godine najviši i iznosi 35.578,73 USD, dok je najniži iznos ostvaren 2005. godine od 26.510,71 USD.

Možemo uočiti kako najviši iznos BDP per capita gotove sve države članice PIIGS grupe bilježe 2007. ili 2008.godine, odnosno godinu prije ili neposredno prije početak financijske krize te u tom razdoblju BDP per capita prosječno iznosi 32.394,145 USD.

Grafikon 9. Izvoz za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u % od BDP-a

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 9. prikazuje kretanje izvoza za zemlje PIIGS-a u razdoblju od 2005. do 2014. godine. Izvoz iz Portugala ostvaruje rast do 2008. godine. Najniža stopa izvoza je ostvarena 2005. godine od 26,73%, dok je najveća stopa bila u 2014. godini i iznosi 40,04%.

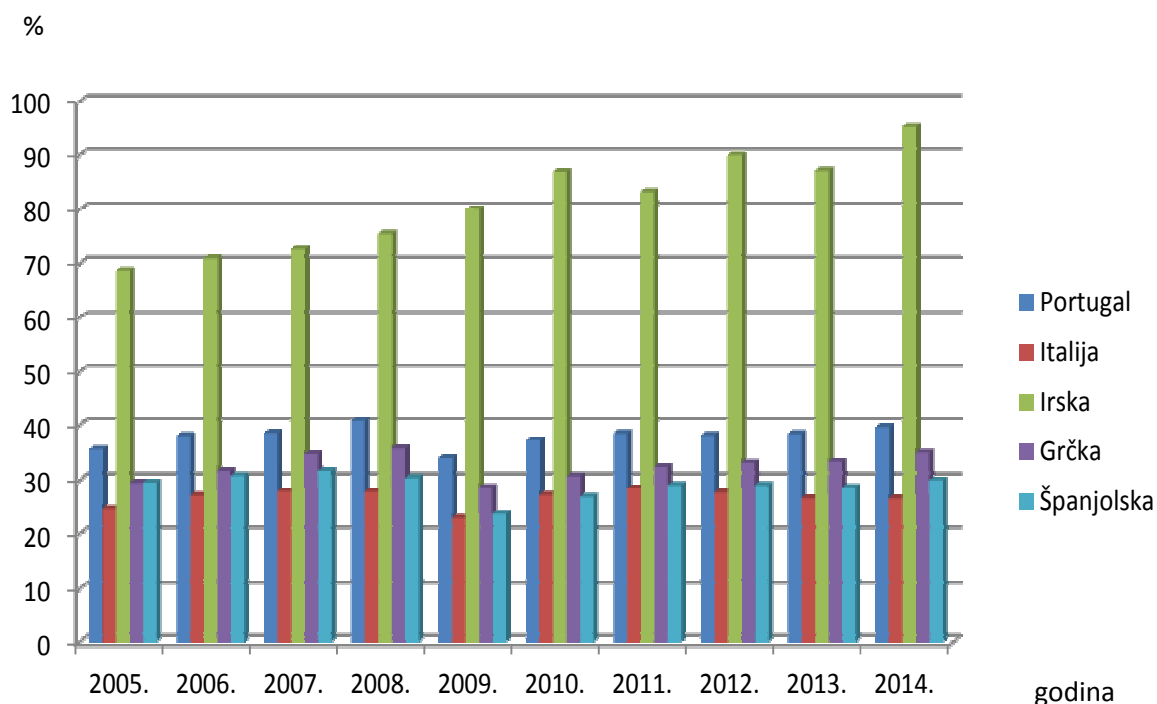
Italija ostvaruje porast izvoza do 2007. godine, najniža stopa izvoza bila je u 2005.godini do 24,64%, dok je u posljednjoj promatranoj godini izvoz iznosio 29,57% što je i najveća stopa izvoza u promatranom razdoblju.

Izvoz iz Irske bilježi tendenciju porasta u gotovo svim promatranim godinama. Najveća stopa izvoza je bila 2014. godine u iznosu od 113,71%, a najniža u 2006. godini od 79,03%. Ova članica bilježi najbolje stope izvoza od svih ostalih članica grupacije PIIGS. Irska gospodarstvo se temelji na gospodarstvu znanja, s naglaskom na uslugama, visoko tehnološkoj industriji ovisnoj o trgovini, industriji i investicijama.

Grčka bilježi oscilacije izvoza, te ostvaruje rast od 2006. do 2008. godine, nakon toga u 2009. godini bilježi pad na 18,98%. Najniža stopa uvoza je ostvarena 2009. godine od 18,98, a najveća u 2014. od 32,68%.

Najniža stopa izvoza iz Španjolske je ostvarena u 2009. godini od 22,52%, dok je u posljednjoj godini stopa izvoza najviša te iznosi 32,54%.

Grafikon 10. Uvoz za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u % od BDP-a

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 10. prikazuje kretanje uvoza za zemlje PIIGS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Uvoz u Portugalu bilježi porast od 2005. do 2008. godine, u 2009. godine dolazi do pada uvoza od 34% što je najniža stopa uvoza, a najviša stopa uvoza je ostvarena 2008. godine od 40,84%.

Italija bilježi tendenciju porasta stope uvoza od 2005. do 2008. godine, u 2009. godini dolazi do pada uvoza u iznosu od 23,12% što je najniža stopa uvoza u promatranom razdoblju, nakon tog razdoblja uvoz bilježi porast te najveću stopu uvoza ostvaruje u 2011. godini od 28,55%.

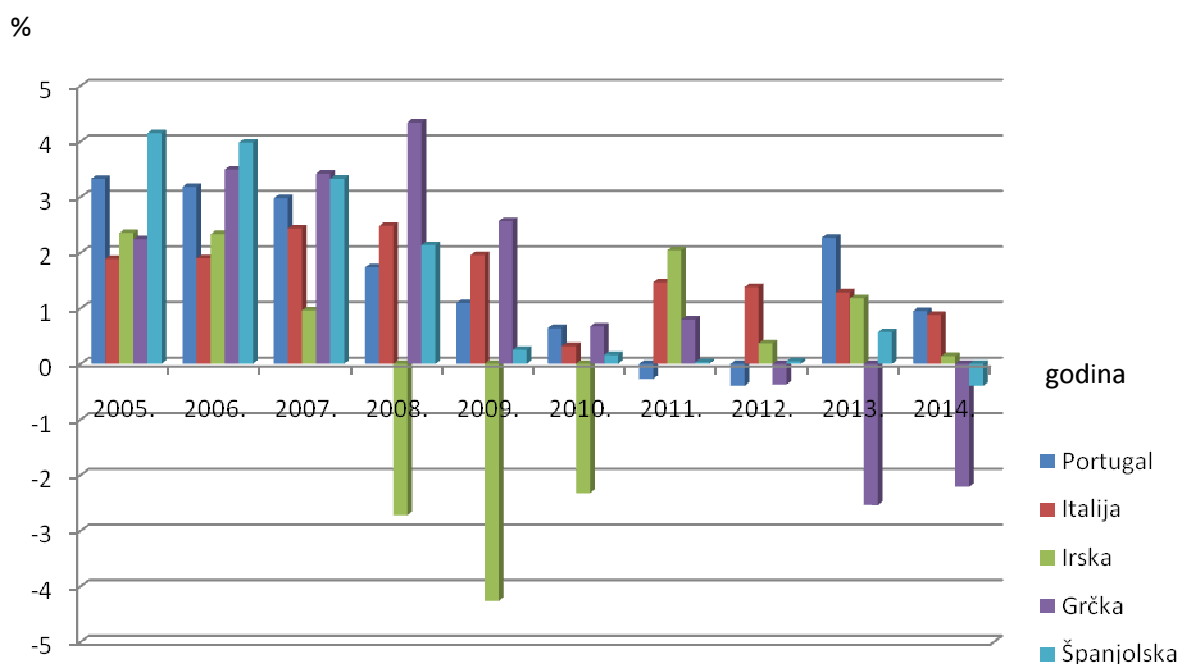
Irska bilježi tendenciju rasta uvoza od 2005. do 2010. godine, u 2011. godini dolazi do blažeg pada stope uvoza te iznosi 83,25%. Najveća stopa uvoza je ostvarena 2014. godine od 95,37%, a najniža u 2005. godini od 68,78%.

Uvoz u Grčku bilježi tendenciju rasta od 2005. do 2008. godine, 2009. godine dolazi do pada uvoza od 28,76% što je najniža stopa uvoza u promatranom razdoblju, a najvišu ostvaruje u 2014. godinite iznosi 35,24%.

Španjolska bilježi rast uvoza od 2005. do 2007. godine, te najveća stopa uvoza je bila 2007. godine od 31,69%, a najniža 2010. godine od 26,82%.

Grafikon 11. Stopa inflacije za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u % od BDP-a

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 11. prikazuje kretanje stope inflacije za zemlje PIIGS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Stopa inflacije u Portugalu bilježi tendenciju pada od 2005. godine do 2012. Najveća stopa inflacije je ostvarena u prvoj promatranoj godini u iznosu od 3,33%, dok je deflacija ostvarena 2012. godine u iznosu od 0,27%.

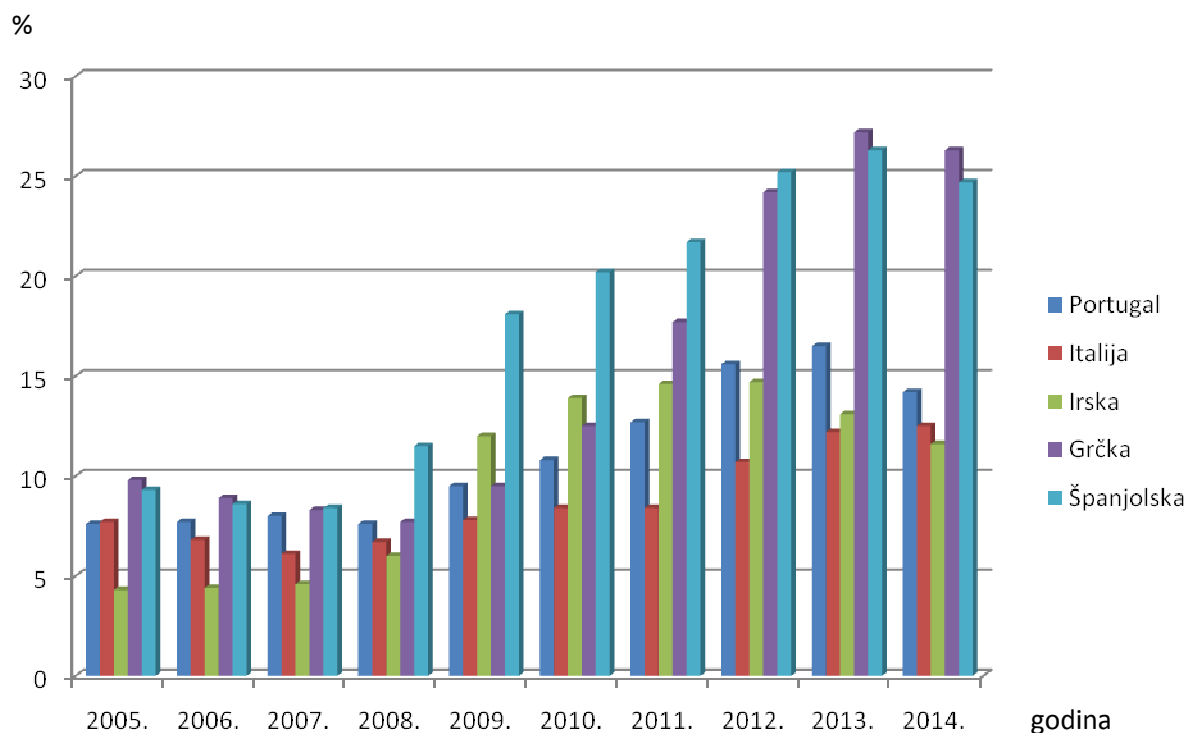
Stopa inflacije u Italiji bilježi porast od 2005. do 2008. godine te najveća stopa je upravo u 2008. godini od 2,48%, nakon toga razdoblja inflacija bilježi oscilacije. Najmanja stopa inflacije je ostvarena u 2014. godine od 0,88%.

Irska bilježi tendenciju pada stope inflacije od 2005. godine do 2009. godine. Najniža stopa inflacije je ostvarena 2009.godine gdje je imala i negativan predznak od 4,26%, dok je najveća stopa inflacije ostvarena u prvoj promatranoj godini od 2,35%.

Stopa inflacije u Grčkoj bilježi porast od 2005. do 2008. godine. Najveća stopa inflacije je bila 2004. godine od 4,34%, a dok je u 2014. godini deflacija od 2,21%.

U Španjolskoj stopa inflacije bilježi tendenciju pada u cijelom promatranom razdoblju, te je deflacija zabilježena stopa u 2014. godine 0,39%, a najveća inflacija je bila 2005. godine od 4,15%.

Grafikon 12. Stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u %.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 12. prikazuje kretanje nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje PIIGS-a u razdoblju od 2005. do 2014.godine. Nezaposlenost radno sposobnog stanovništva u Portugalu ima tendenciju rasta od 2005. do 2013. godine, te 2014. godine dolazi do blagog pada na 14,2%.

U Italiji nezaposlenost radno sposobnog stanovništva bilježi tendenciju rasta od 2007. do 2014. Godine, najniža stopa nezaposlenosti je bila u 2007. od 6,1%, a najveća u 2014. godini od 12,5%.

Irska bilježi tendenciju rasta od 2005. do 2012. godine, te nakon toga razdoblja bilježi pad nezaposlenosti. Najniža stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva je bila 2005. godine i iznosila 4,3%, a najveća stopa je ostvarena 2012. godine od 14,7%.

Nezaposlenost radno sposobnog stanovništva u Grčkoj je u opadanju od 2005. do 2008. godine, gdje je stopa za 2008. godinu iznosila 7,7% te je ujedno i najniža stopa nezaposlenosti u promatranom razdoblju. Od 2009. do 2013. godine bilježi znatnu porast nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva, te stopa u 2013. godini doseže 27,2%, što je ujedno i najveća stopa nezaposlenosti u promatranom razdoblju. U 2014. godini dolazi do blagog pada stope od 26,3%.

Nezaposlenost radno sposobnog stanovništva u Španjolskoj ima tendenciju rasta od 2007. do 2013. godine, te pokazatelj nezaposlenosti naniži je bio u 2007. godini kada je iznosio 8,4%, a najviša je bila 2013. godini od 26,3%.

Gledamo li promatrane zemlje kao cijelu možemo zaključiti da financijska kriza imala veliki utjecaj na nezaposlenost radno sposobnog stanovništva te da se u nekim zemljama postatak gotovo tri puta uvećao na kraju promatranog razdoblja.

3. FISKALNI POKAZATELJI ZA ZEMLJE BRICS I PIIGS

U nastavku će biti analizirani fiskalni pokazatelji za zemlje BRICS-a, odnosno za Brazil, Rusiju, Indiju, Kinu te Južnu Afriku, te zemlje PIIGS-a, odnosno za Portugal, Italiju, Irsku, Grčku te Španjolsku. Promatrani pokazatelji su: proračunski deficit, javni dug, ukupni rashodi u BDP-u, ukupni prihodi u BDP-u te porezni prihodi.

Kako je navedeno, promatrani fiskalni pokazatelji jesu proračunski deficit i javni dug. Glede ovih pokazatelja i njihove veličine na razini svjetske ekonomije nemamo ujednačene pokazatelje kojima možemo definirati granicu fiskalnog opterećenja odnosno zaduživanja. Osim EU koja je već Ugovorom iz Maastrichta iz 1992. te kasnije Paktom o stabilnosti i rastu iz 1997. definirala fiskalne kriterije za zemlje članice, ostale zemlje u svijetu nemaju striktno definirana pravila i kriterije.

Kad govorimo o zemljama PIIGS-a – a riječ je o zemljama EU-a, stoga govorimo o fiskalnim kriterijima na razini EU i to o:

- 1) Dva fiskalna kriterija ugovorena u Ugovoru iz Maastrichta
- 2) Paktu o stabilnosti i rastu (koji je proživio u proteklih 20 godina brojne izmjene i nadopune) u okviru kojega su definirane mjere odnosno sankcije koje definira Europska komisija, Vijeće i Parlament.

Ujedno nakon krize do izražaja je došao i postupak PPD. Postupak prekomjernog deficita (PPD) je procedura za ispravljanje prekomjernog deficita (duga).

Ukoliko je deficit veći od 3% BDP-a i javni dug veći od 60% BDP-a, Komisija pokreće postupak prekomjernog deficita. Komisija odlučuje postoji li prekomjerni deficit i otvara PPD sa preporukama, rokovima i ciljevima. Moguće su i sankcije. Država članica ima 3 do 6 mjeseci da postupi u skladu s preporukama. Komisija ocjenjuje, ako su učinkovite akcije poduzete od strane država članica i obavještava Vijeće. Ako članica eurozone ne preuzima nikakvu djelotvornu akciju. Vijeće daje nove preporuke, rok i ciljeve. Ako država članica poduzima mjere i ako su ispunjeni ciljevi. Vijeće prima na znanje. Ako država članica ne preuzima nikakvu djelotvornu akciju. Vijeće daje obavijest, detaljne zahtjeve i nove ciljeve. Država članica poduzima

mjere, ali zbog krize ciljevi nisu ispunjeni. Vijeće može izdavati revidirane preporuke i produžiti rok.

Kao što smo već napomenuli zemlje članice BRICS-a nemaju striktno definirane kriterije o zaduženosti odnosno prekomjernom deficitu već te zemlje koriste modele fiskalne politike kako bi ove pokazatelje stabilizirali.

3.1. Fiskalni pokazatelji za zemlje BRICS-a

Analizirajući fiskalne pokazatelje za zemlje BRICS-a u daljnjem dijelu ovog diplomskog rada možemo dati zaključak kako se snažno oslanjaju na izvoz svojih sirovina, hrane i energenata. Države su se našle u problemima, prodaja u inozemstvu im se smanjila, cijene njihove robe su pale, a valute im brzo gube na vrijednosti. Pogodila ih je deflacija, a državni proračuni su u deficitu. Primjerice, javni dug Brazila penje se do 69% njegova BDP-a, javni dug Indije je 54% BDP-a, dok je javni dug Rusije zanemariv na samo 8% BDP-a.

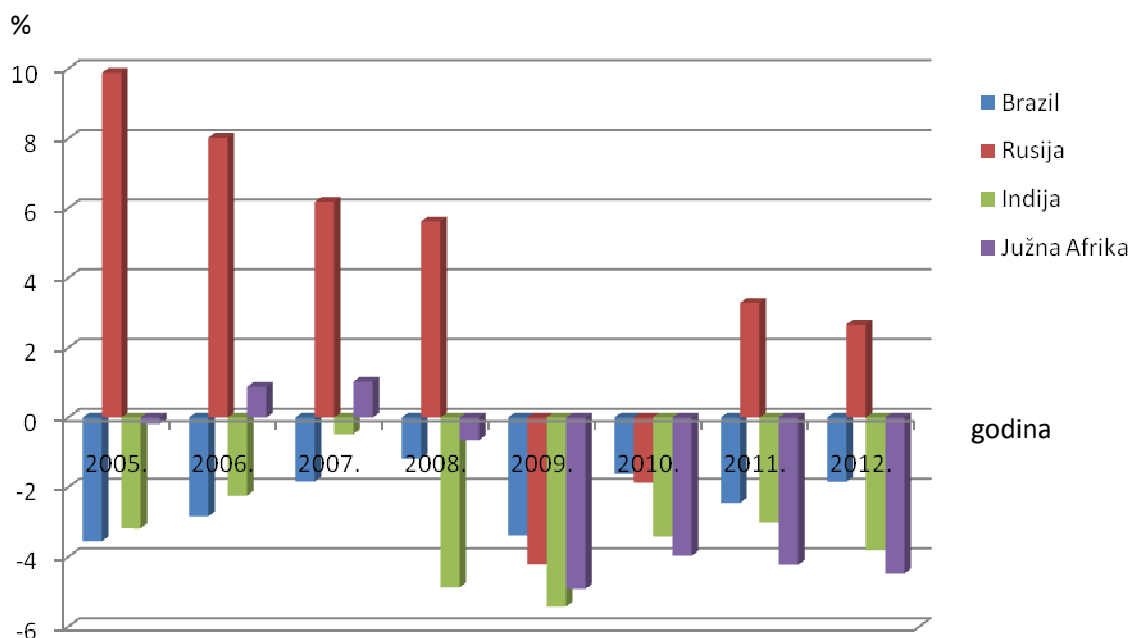
Grafikon 13. prikazuje kretanje deficita za sve zemlje BRICS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Najviši deficit u Brazilu je ostvaren u 2005. godini te iznosi 3,55%, dok je najniži u 2008. godini od 1,18%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,80%.

U Rusiji najviša stopa deficita je ostvarena 2009. godine u iznosu od 4,21%, dok je suficit bio u 2005. godini od 9,88%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 4,49%.

Najviša stopa deficita u Indiji je ostvarena u 2009. godini od 5,42%, dok je najniža stopa deficita bila u 2007. godini od 0,47%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 1,43%.

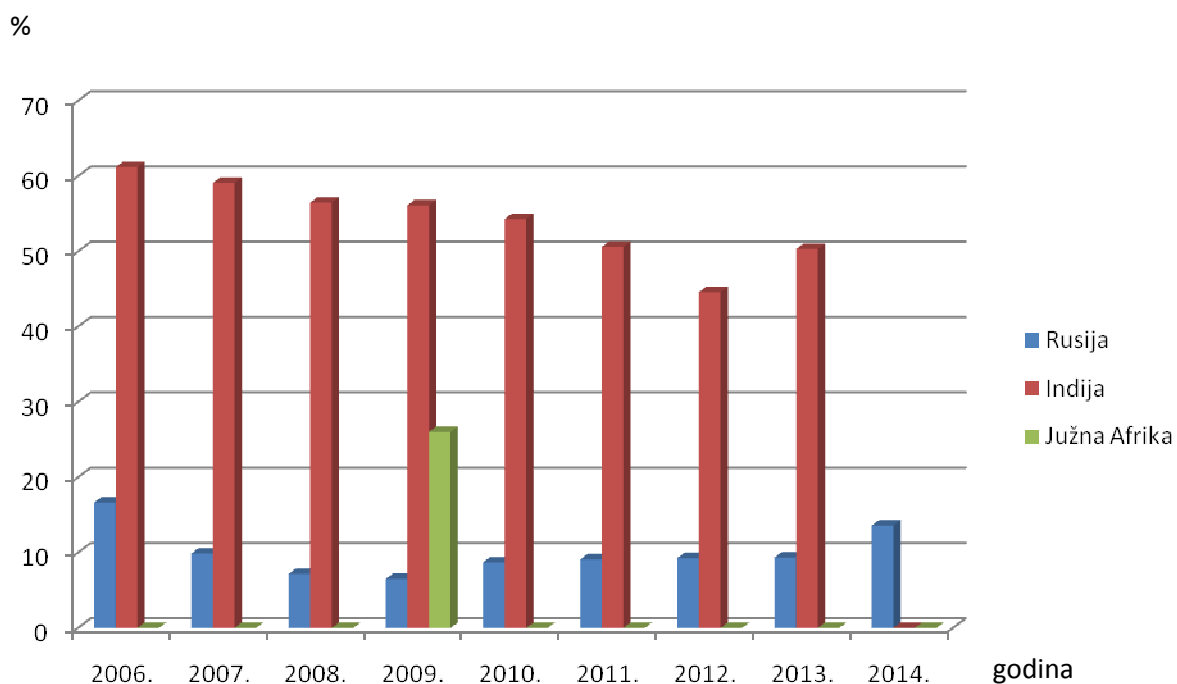
U Južnoj Africi deficit bilježi oscilacije, te je najveći deficit ostvaren u 2009. godini od 4,92%, dok je suficit ostvaren u 2007. godini od 1,03%. U 2011. deficit iznosi 4,22%, a u 2012. godini 4,47%. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 2,39%.

Grafikon 13. Udio proračunskog deficita u BDP-u u zemljama BRICS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 14. Udio javnog duga u BDP-u za zemlje BRICS-a za razdoblje od 2006. do 2014. godine

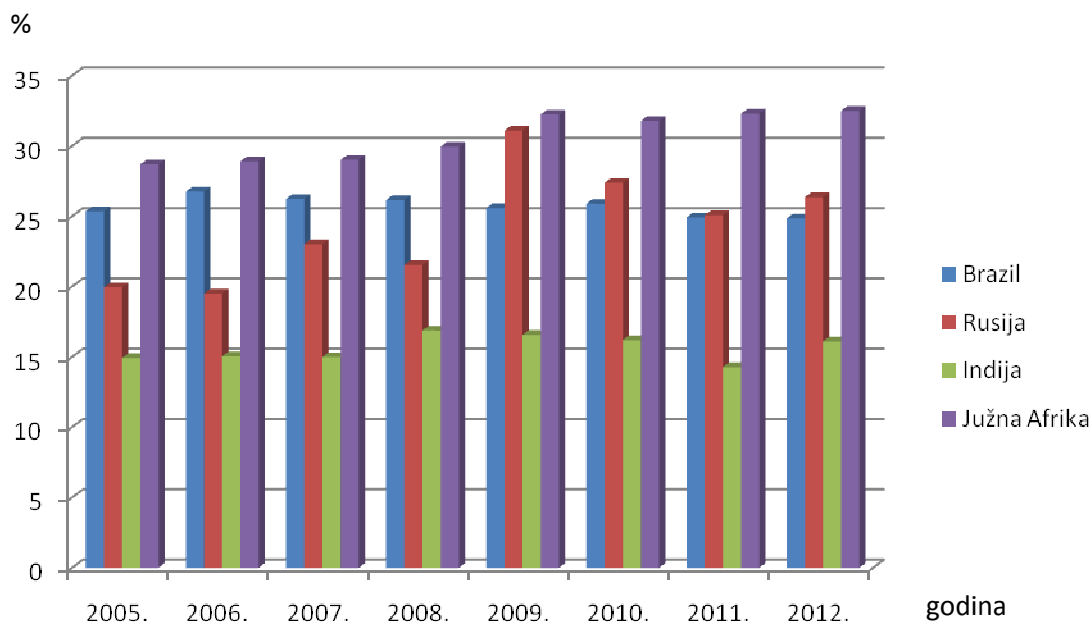
Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 18.5.2016.)

Grafikon 14. Prikazuje udio javnog duga za zemlje BRICS-a za razdoblje od 2006. do 2014. godine izražen u BDP-u. Javni dug u Rusiji bio je najviši u prvoj promatranoj godini 2006. te je iznosio 16,66%, te od tada bilježi tendenciju smanjenja do 2009. godine kada je iznosio 6,49%. Od 2010. godine pa do kraja promatranog razdoblja bilježi tendenciju porasta. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 3%.

Stopa javnog duga u Indiji je bila najviša u prvoj promatranoj godini te je iznosila 61,19%, nakon toga bilježi tendenciju pada sve do 2012. godine kada je stopa bila i najniža u promatranom razdoblju te je iznosila 44,59%. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 5,03%.

Stopa javnog duga za Južnu Afriku bilježi jedini podatak za 2009. godinu kada je iznosila 26,02%

Grafikon 15. Udio javnih rashoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 15. prikazuje kretanje ukupnih rashoda za sve zemlje BRICS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Ukupni rashodi u BDP-u u Brazilu su gotovo konstantni u promatranom razdoblju, te njihov prosjek iznosi 25,71%. Najniža udio ukupnih rashoda je bila 2012.godine i iznosila 24,84%, dok je najveći udio bio u 2006. godini od 26,75%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,62%.

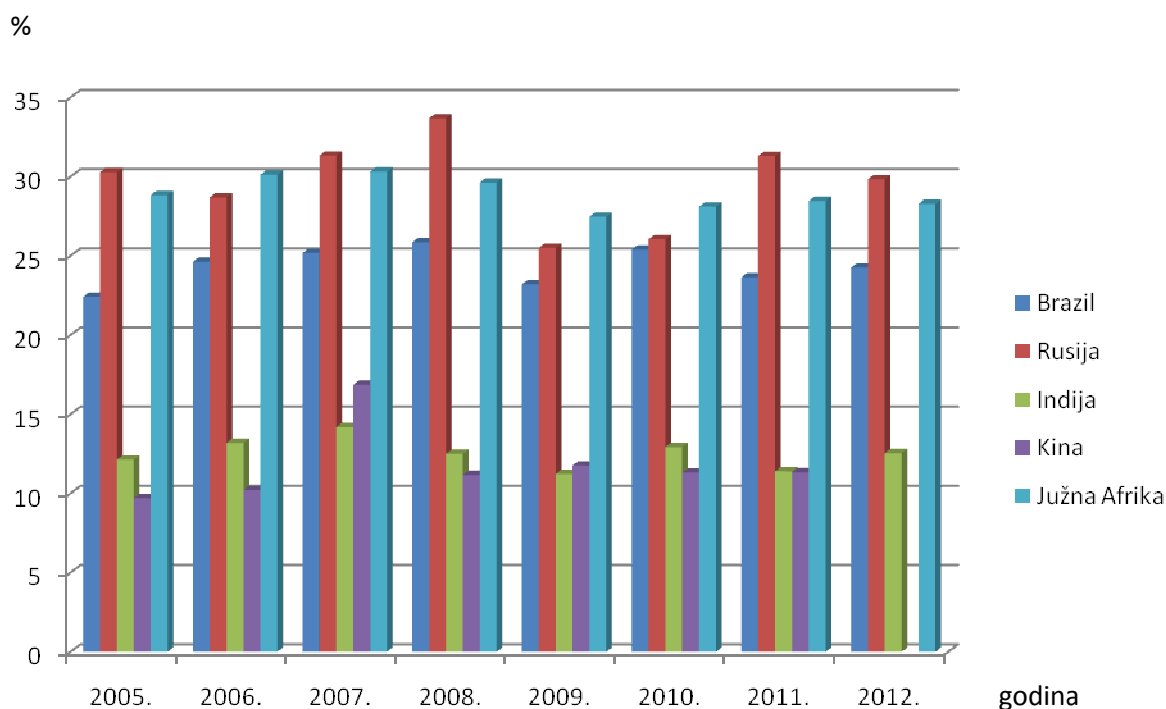
U Rusiji ukupni rashodi u BDP-u bilježe rast od 2005. do 2007. godine, te 2008. godine bilježi pad na 21,53%, te u 2010. godini porast udjela ukupnih rashoda u BDP-u na 27,37%. Najveći udio ukupnih rashoda u BDP-u je u 2009. godini od 31,08%, dok je najniži u 2006. godine kada iznosi 19,5%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 3,73%.

Ukupni rashodi Indije u BDP-u u promatranom razdoblju bilježe blaže oscilacije, najniži rashodi su bili u 2011. godini od 14,27%, dok je najviša stopa rashoda ostvarena 2008. godine od 16,87%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,87%.

Ukupni rashodi u BDP-u u Južnoj Africi bilježe tendenciju rasta od 2005. do 2009. godine, dok je u 2010. godini došlo do blagog pada na 31,78%, te do kraja promatranog razdoblja nastavlja tendenciju rasta. Najniža stopa ukupnih rashoda je bila 2005. od 28,69%, a najveća stopa u 2012. godini od 32,5%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih rashoda iznosi 1,58%.

Grafikon 16. Udio javnih prihoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetskabanka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 16. prikazuje kretanje ukupnih prihoda za sve zemlje BRICS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Ukupni prihodi u BDP-u za Brazil su bili najniži 2005. godine te su iznosili 22,41%, dok su najviši udjeli prihoda u 2008. godini i to 25,86%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 1,10%.

Ukupni prihodi u BDP-u u Rusiji su najviši bili u 2008. godini i iznosili 33,68%, dok najnižu stopu ukupnih prihoda bilježi 2009. godina u iznosu od 25,50%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 2,58%.

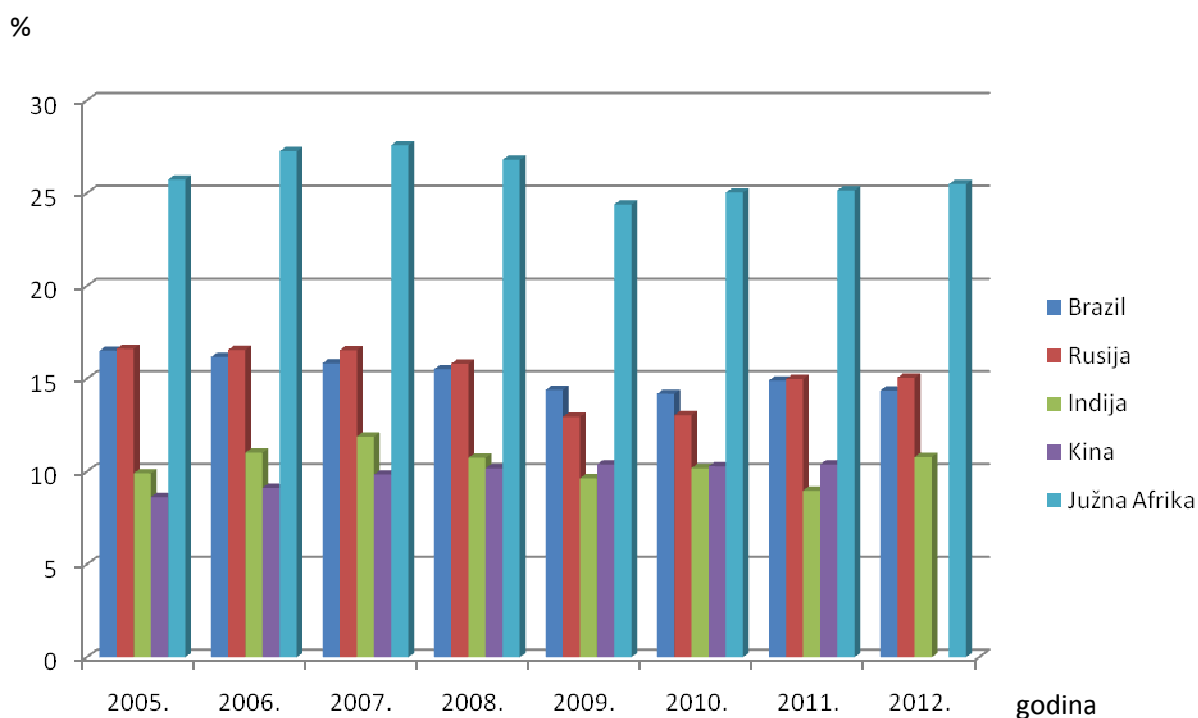
Indija bilježe tendenciju rasta ukupnih prihoda u BDP-u od 2005. godine do 2007. Te upravo u 2007. godini ostvaruju najvišu stopu prihoda od 14,18%. Najniži udio ukupnih prihoda u BDP-u je ostvarena 2009. godine u iznosu od 11,22%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,90%.

Ukupni prihodi u BDP-u u Kini ostvaruju rast od 2005. do 2007. godine. 2007. godine je stopa ukupnih prihoda bila i najveća u promatranom razdoblju i iznosila je 16,86%.

Najniža stopa je ostvarena u 2006. godini u iznosu od 10,21%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 2,18%.

Ukupni prihodi u BDP-u u Južnoj Africi imaju tendenciju rasta od 2005. godine do 2007. godine i najveću stopu upravo i ostvaruju 2007. godine u iznosu od 30,32%. Najniža stopa ukupnih prihoda iznosi 27,47% i to u 2009. godini. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,95%.

Grafikon 17. Udio poreznih prihoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 17. prikazuje udio poreznih prihoda za sve zemlje BRICS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Porezni prihodi u Brazilu bilježe tendenciju pada od 2005. do 2010. godine te u 2011. godini bilježe blagi porast od 14,90%, da bi 2012. godine se dogodio pad poreznih prihoda na 14,37%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,84%.

Rusija bilježe tendenciju pada poreznih prihoda od 2005. do 2010. godine, nakon tog razdoblja bilježe blagi porast. Apsolutna mjera disperzije iznosi 1,41%.

Porezni prihodi u Indiji bilježe tendenciju rasta od 2005. do 2007. godine, te nakon tog razdoblja događaju se blaže oscilacije u poreznim prihodima. Najviša stopa poreznih prihoda je bila 2007.godine od 11,89%, dok je najniža stopa poreznih prihoda ostvarena u 2011. godini od 8,98%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 0,84%.

U Kini udio poreznih prihoda u BDP-u ima tendenciju rasta kroz sve promatrane godine. Tako je porezni prihod za 2005. godinu iznosio 8,63%, da bi posljednje promatrane godine iznosio 10,39%. Apsolutna mjera disperzije za porezne prihode iznosi 0,64%.

Porezni prihodi u Južnoj Africi bilježe rast od 2005. do 2007. godine, te u 2008. i 2009. bilježe pad poreznih prihoda. Od 2009. do kraja promatranog razdoblja bilježe tendenciju porasta poreznih prihoda. Apsolutna mjera disperzije poreznih prihoda iznosi 1,08%.

3.2. Fiskalni pokazatelji za zemlje PIIGS-a

Gotovo sedam godina nakon što je „skovan“ termin PIIGS četiri od pet zemalja članica i dalje se nalazi u teškoj ekonomskoj situaciji. Možemo izdvojiti Republiku Irsku koja se puno brže od ostalih članica ove grupacije kreće prema potpunom oporavku od teške financijske krize. Prije svega zbog svoje politike oporavka koja se u velikoj mjeri temelji na gospodarstvu znanja.

Proračunski deficit u Portugalu u 2009. godini iznosi 9,01% i to je najveći ostvareni deficit u promatranom razdoblju, dok je najniža udio deficita bila u 2007. godini od 2,48%. Proračunski deficit u Portugalu prelazi granice okvira prema kriterijima iz Maastrichta, odnosno, kriterijima konvergencije od 2008. godine do 2012. godine kada je deficit iznosio više od 3% BDP-a. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 2,36%.

Proračunski deficit u Italiji bilježi tendenciju pada od 2005. do 2007. godine, najniži deficit je ostvaren upravo 2007. godine od 1,37%, dok je najveći deficit ostvaren u 2009. godini od 4,87%. U Italiji deficit izlazi iz okvira granica, prema kriterijima

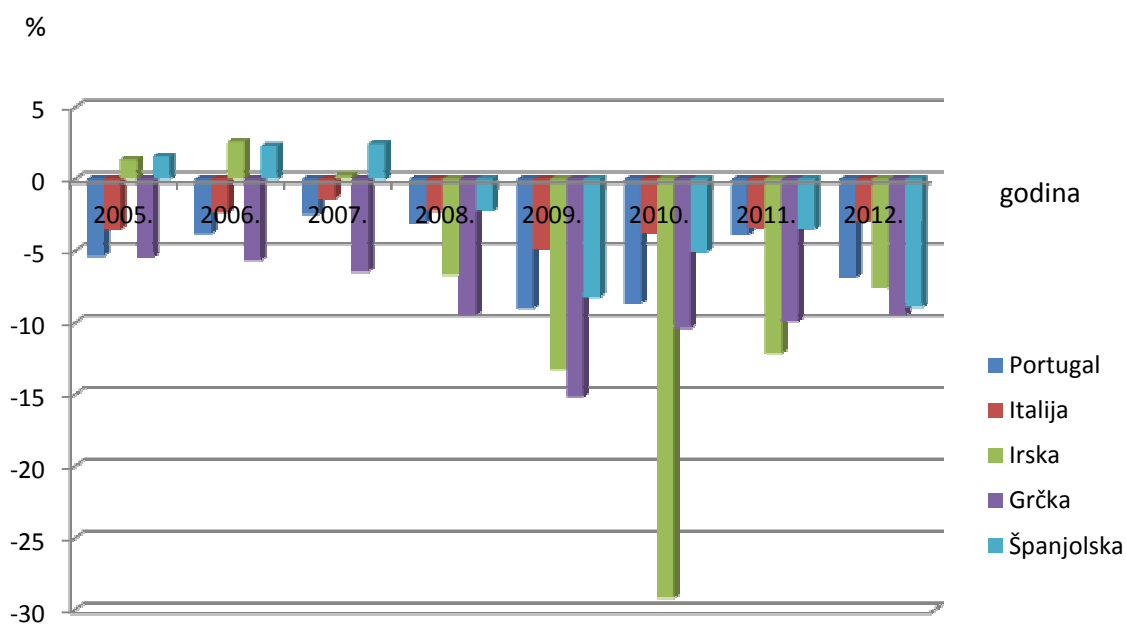
Maastrichta, u razdoblju od 2009. do 2011. godine. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 1,01%.

Najveći proračunski deficit Irske je bio 2010. godine i to u iznosu od 29,20%, dok je suficit ostvaren u 2006. godini u iznosu od 2,59%. Prema kriterijima iz Maastrichta, Irska ima deficit veći od 3% BDP-a u razdoblju od 2008. godine do 2012. godine. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 9,78%.

Proračunski deficit Grčke je u porastu od 2005. do 2009. godine, nakon toga razdoblja bilježi pad u 2010. godini od 10,39%. Najveći deficit je bio u 2009. godini od 15,17%, dok je najniži ostvaren u 2005. godini od 5,41%. Grčka tijekom cijelog promatranog razdoblja ostvaruje deficit izvan granica okvira kriterija konvergencije. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 2,99%.

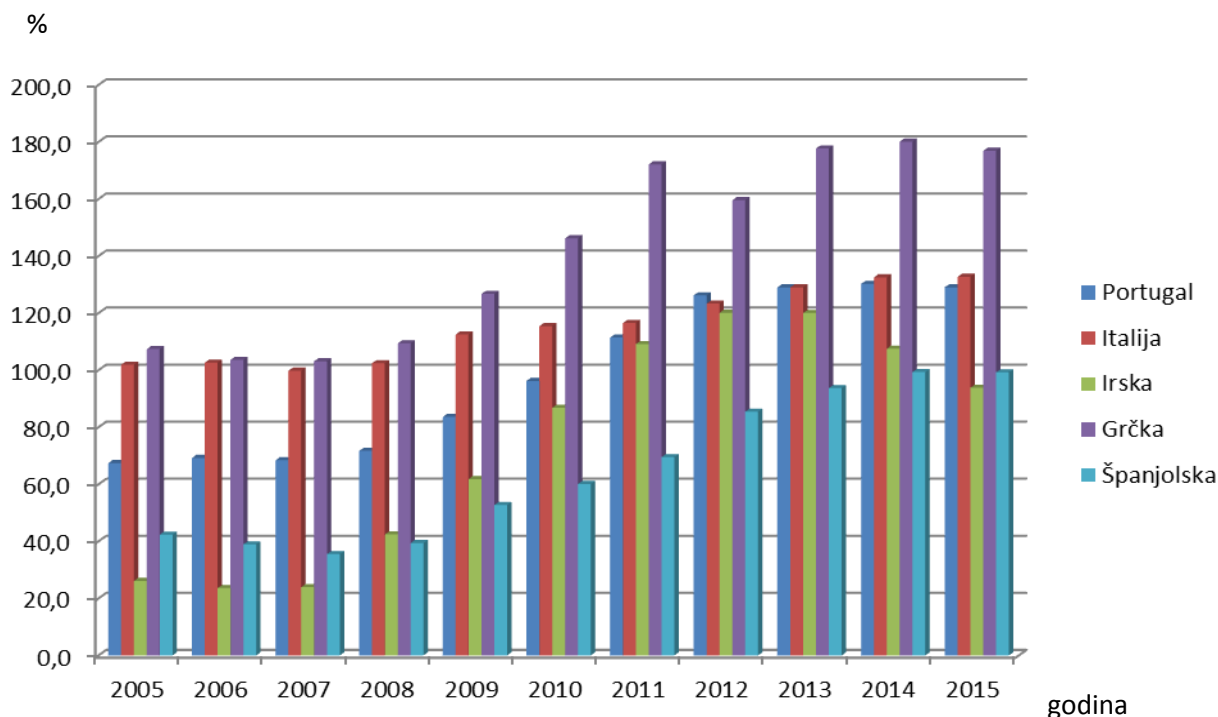
Španjolska ostvaruje najveći deficit u 2012. godini od 8,92%, dok najniži deficit je ostvaren 2008. godine od 2,20%. U Španjolskoj deficit iznad 3% BDP-a je u razdoblju od 2009. godine do 2012. godine, odnosno u tom razdoblju deficit prelazi granice okvira Maastricht kriterija. Apsolutna mjera disperzije deficita iznosi 4,27%.

Grafikon 18. Udio proračunskog deficita u BDP-u u zemljama PIIGS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Vlastiti prikaz prema podacima Svjetske narodne banke (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 19. Udio javnog duga u BDP-u za zemlje PIIGS-a za razdoblje od 2005. do 2015. godine

Izvor: Eurostata (pristupljeno 16.5.2016.)

Grafikon 19. prikazuje kretanje javnog duga za PIIGS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015. godine. Javni dug u Portugalu kroz promatrano razdoblje bilježi tendenciju rasta u promatranom razdoblju, u prvoj promatranoj godini javni dug iznosi 67,4% i tada bilježi i najnižu stopu, dok je najviši bio u 2014. godini i iznosio 130,2 %. Stopa javnog duga izlazi izvan okvira granica prema Maastrichtu, odnosno, kriteriju konvergencije gdje stopa javnog duga ne smije biti veća od 60% BDP-a. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 26,07%.

Italija bilježi najnižu stopu javnog duga u 2007. godini u iznosu od 99,8%, dok je najviša stopa javnog duga bila u 2015. godini te je iznosila 132,7%. U svim promatranim godinama javni dug izlazi iz okvira granica prema Maastrichtu što znači da je javni dug veći od 60% u svim promatranim godina. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 12,09%.

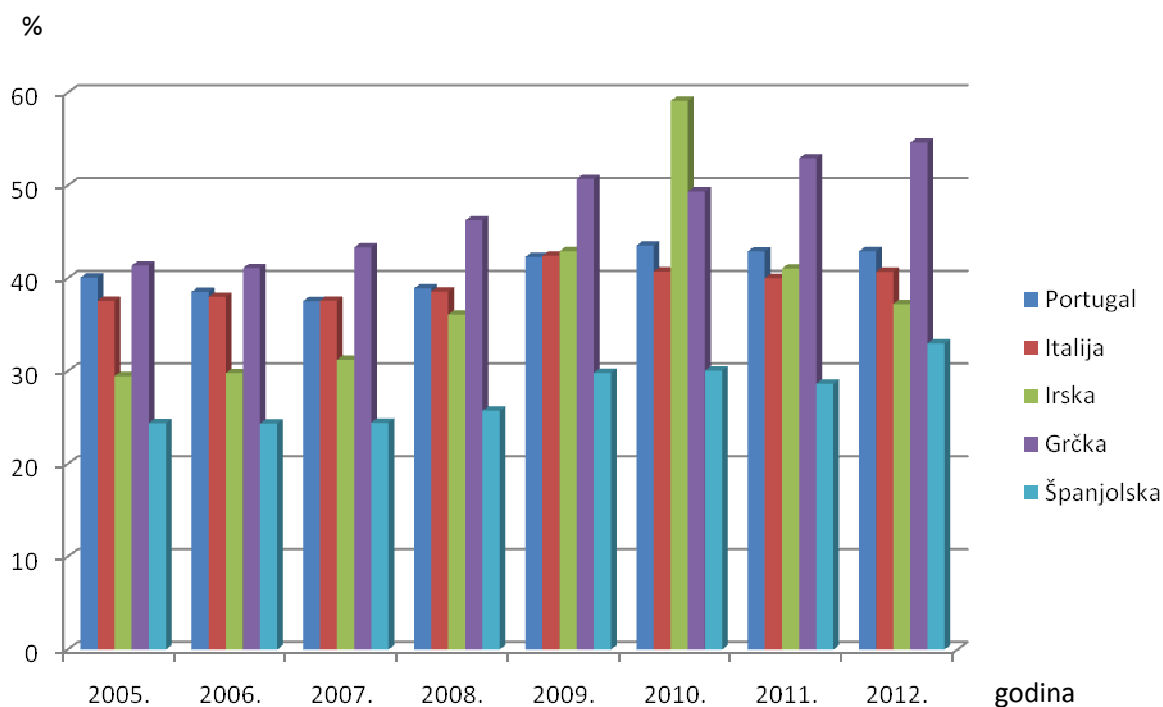
Irska ostvaruje najniži udio javnog duga u 2006. godini od 23,6%, dok je najviši udio javnog duga ostvaren 2012. godine od 120,1%. Udio javnog duga prelazi granice

prema kriterijima konvergencije od 2009. godine do kraja promatranog razdoblja. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 37,71%.

Udio javnog duga u Grčkoj prelazi granice konvergencije u svim promatranim godinama. Najviša stopa javnog duga je bila u 2014. godini te iznosila je 180,1%, dok je najniža stopa bila u 2007. godini te je iznosila 103,2%. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 31,13%.

Španjolska bilježi najveći udio javnog duga u 2014. godini kada iznosi 99,3%, dok je najniža stopa ostvarena u 2007. godini od 35,5%. Udio javnog duga prelazi okvire granica konvergencije od 2010. godine do kraja promatranog razdoblja. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 24,31%.

Grafikon 20. Udio javnih rashoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

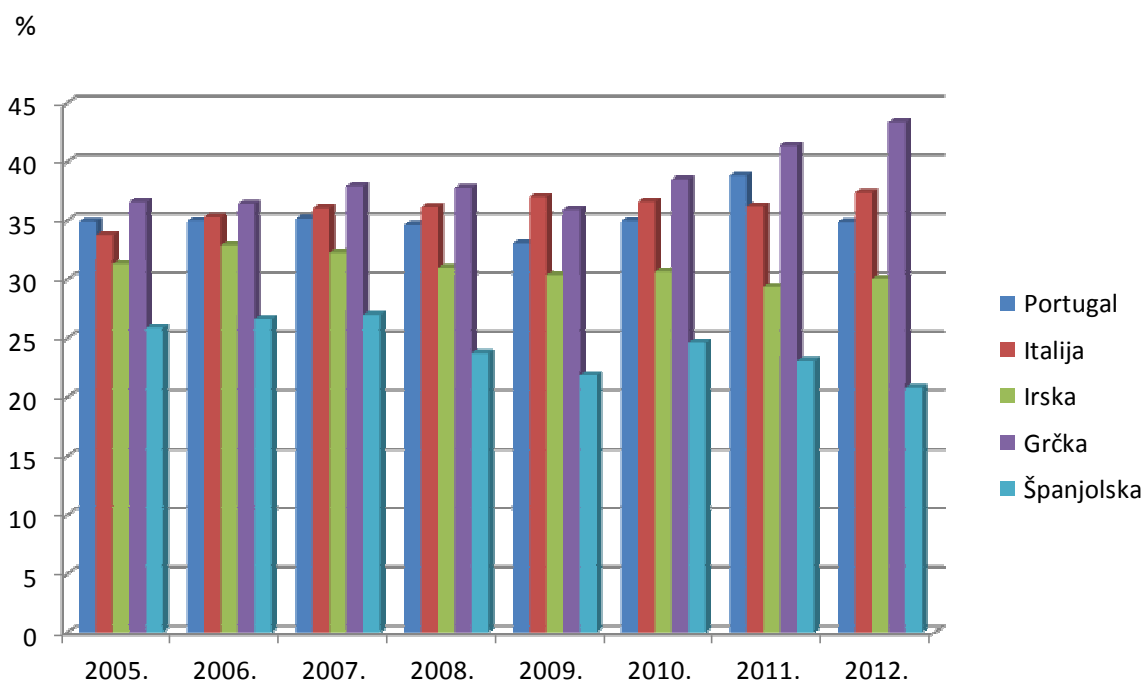
Grafikon 20. prikazuje ukupne rashode za sve zemlje PIIGS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Ukupni rashodi u BDP-u u Portugalu bilježe tendenciju smanjenja od 2005. do 2007. godine, te nakon toga razdoblja ponovno bilježi porast rashoda. Najniža stopa rashoda je ostvarena u 2007. godini od 37,55%, dok je najveći udio bio u 2010. godini od 43,32%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih rashoda iznosi 2,18%. Ukupni rashodi u BDP-u u Italiji bilježe rast od 2005. do 2009. godine, najveći udio rashoda je bio upravo u 2009. godini od 42,43%, dok je najmanji ostvaren 2005. godine od 37,59%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih rashoda iznosi 1,66%.

U Irskoj ukupni rashodi u BDP-u bilježe tendenciju rasta od 2005. do 2010. godine, kada je bio najveći u promatranom razdoblju te iznosio 59,13%, dok je najmanji udio ukupnih rashoda ostvaren u prvoj promatranoj godini od 29,48%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih rashoda iznosi 9,14%.

Ukupni rashodi u BDP-u u Grčkoj bilježe tendenciju rasta u gotovo svim promatranim godinama, osim u 2010. godini dolazi do blažeg pada od 49,37%. Najmanji udio rashoda je ostvarena u 2005. godini od 41,39%, dok je najveći ostvaren u 2012. godini od 54,63%. Apsolutna mjera disperzije javnog duga iznosi 4,88%.

U Španjolskoj ukupni rashodi u BDP-u bilježe tendenciju rasta od 2005. do 2010. godine, te u 2011. godini dolazi do pada duga, nalazio se na 28,64%, da bi u 2012. godini rashodi dosegli 32,99% i time dosegli najveći iznos u promatranom razdoblju. Najmanji udio ukupnih rashoda je ostvaren 2006. godine od 24,36%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 3,06%.

Grafikon 21. Udio prihoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine u %.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

godina

Grafikon 21. prikazuje kretanje ukupnih prihoda za sve zemlje PIIGS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine.

Ukupni prihodi u BDP-u u Portugalu gotovo drže konstantu, no najveći prihodi bili su u 2011. godini u iznosu od 38,83%, a najniži u 2009. godini od 33,09%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 1,51%.

U Italiji ukupni prihodi u BDP-u bilježe tendenciju rasta od 2005. do 2009. godine. Ukupnih prihodi bili su najveći u 2012. godini i to 37,38%, dok su najniži ukupnih prihoda ostvareni 2005. godine od 33,78%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih prihoda iznosi 1,04%.

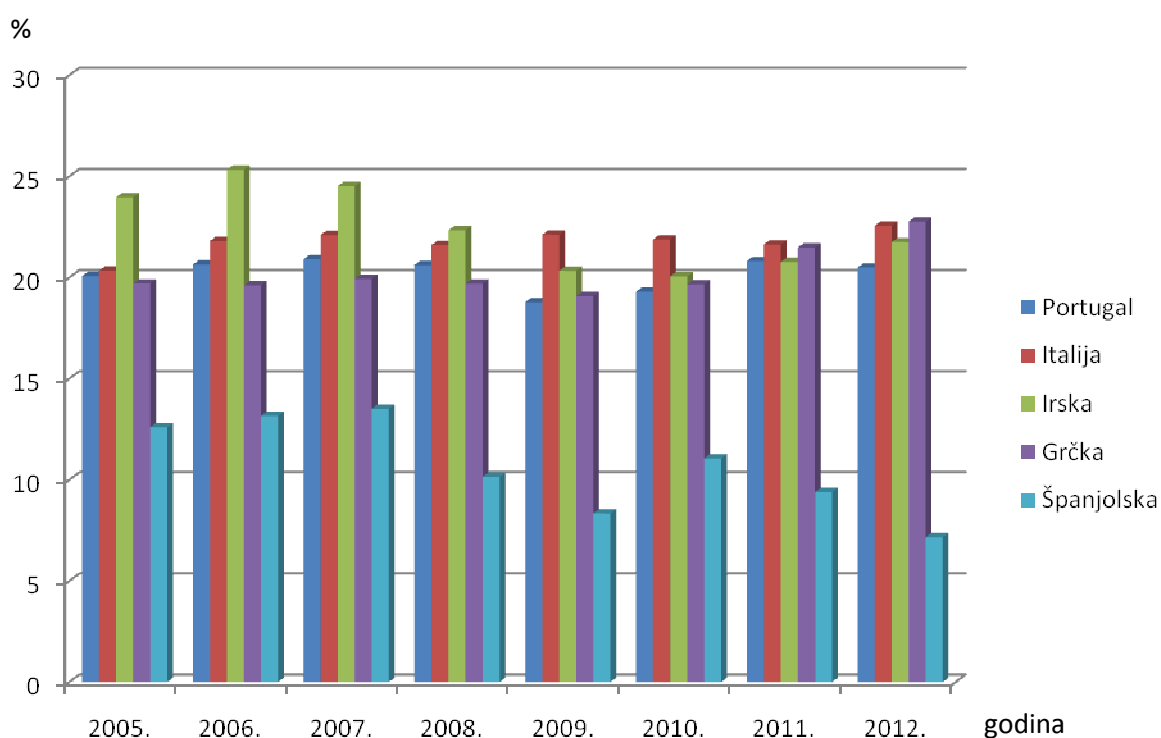
Ukupni prihodi u BDP-u u Irskoj ostvaruju rast od 2005. godine do 2007. godine, nakon tog razdoblja se smanjuju. Najveći su ostvareni u 2006. godini u iznosu od 32,92%, dok su najniži ostvareni 2011. godine od 29,36%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 1,08%.

Ukupni prihodi u BDP-u u Grčkoj najveći su u posljednjoj promatranoj godini u iznosu od 43,37%, dok su najniži u 2009. godini i to 35,93%. Apsolutna mjera disperzije ukupnih prihoda iznosi 2,44%.

U Španjolskoj ukupni prihodi u BDP-u ostvaruju rast od 2005. do 2007. godine, te su 2007. godine i najveći ukupni prihodi u promatranom razdoblju te iznose 26,99%. Najniži su ostvareni u posljednjoj promatranoj godini, odnosno 2012. i iznose 20,79%. Apsolutna mjera disperzije iznosi 2,10%.

Grafikon 22. Udio poreznih prihoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 15.3.2016.)

Grafikon 22. prikazuje kretanje poreznih prihoda za sve zemlje PIIGS-a za razdoblje od 2005. do 2014. godine. Porezni prihodi u Portugalu bilježe rast od 2005. do 2007. godine te nakon toga razdoblja slijede blaže oscilacije. Najniži porezni prihodi su bili 2009. godine od i to 18,78%, dok vrhunac dosežu u 2008. godine 20,91%. Apsolutna mjera disperzije poreznog prihoda iznosi 0,72%.

Porezni prihodi u Italiji bilježe porast od 2005. do 2007. godine, najniži porezni prihodi su ostvareni 2005. godini od 20,34%, dok najveći porezni prihodi su bili u posljednjoj promatranoj godini od 22,56%. Apsolutna mjera disperzije poreznih prihoda iznosi 0,61%.

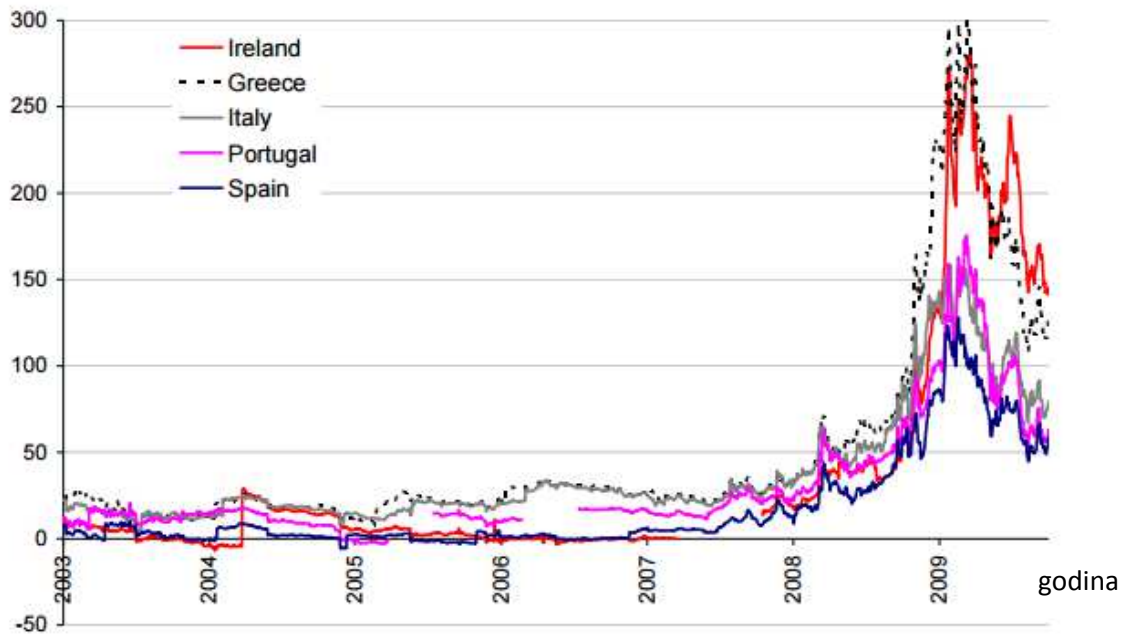
Porezni prihodi u Irskoj su najviši bili u 2006. godini od 25,33%, dok su najniži ostvareni u 2010. godini od 20,06%. Apsolutna mjera disperzije poreznih prihoda iznosi 1,88%.

U Grčkoj porezni prihodi gotovo drže konstantu od 2005. do 2010. godine od 19,5%, dok u 2011. i 2012. godini dolazi do porasta poreznih prihoda na 21,48%. Apsolutna mjera disperzije poreznih prihoda iznosi 1,15%.

Porezni prihodi u Španjolskoj su najveći ostvareni u 2007. godini od 13,51%, dok su najniži u 2012. godini od 7,16%. Apsolutna mjera disperzije poreznih prihoda iznosi 2,17%.

3.3. Spread bonds PIIGS zemalja

Grafikon 23. Širenje desetogodišnjih referentnih državnih obveznica na njemačke obveznice

Izvor: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16255_en.pdf, (pristupljeno 18.5.2016.)

Grafikon 23. prikazuje kretanje širenja desetogodišnjih referentnih državnih obveznica na njemačke obveznice. Eurozona je krenula sa širenjem u velikoj mjeri u procesu koji je počeo puno prije uvođenja eura 1999. Nastavljajući širenje u ranim 2000. (i nesigurnost vezana uz terorističke napade 11.09.2001.), tu je bila faza najavljujivane transformacije pretvaranja do 2005. godine. Vidljivo je kako je u razdoblju od 2003. do 2008. godine ujednačeno izdavanje obveznica. Nakon rujna 2008. širenje između njemačkih obveznica i drugih državnih obveznica euro zone značajno raste. Dolaskom svjetske ekonomske krize 2008. godine zemlje PIIGS-a (Portugal, Italija, Irska, Grčka te Španjolska) imaju sve veću potražnju za obveznicama. Od svih zemalja PIIGS-a prednjači Grčka, što je i logično zbog ekonomsko-političke situacije koja je vladala i vlada u Grčkoj. Smirivanje situacije na ekonomskom tržištu smiruje se i situacija izdavanja obveznica.

4. POREZNO OPTEREĆENJE HIPOTETSKOG DRUŠTVA ZA BRICS I PIIGS ZEMLJE

U nastavku će biti prikazani ključni pokazatelji: porez na dohodak, porez na dodanu vrijednost (PDV) te porez na dobit hipotetskog društva u BRICS i PIIGS zemljama. U primjeru 4.1. prikazano je hipotetsko društvo u BRICS zemljama, a u primjeru 4.2. hipotetsko društvo u PIIGS zemljama. Prikazati će se usporedba stopa poreza na dobit, poreza na dohodak i PDV-a u navedenim zemljama.

4.1. Porezno opterećenje u BRICS zemljama

Tablice 3,4,5 i 6 prikazuju stope poreza na dohodak u zemljama BRICS-a. U primjeru nije uzet u obzir bruto dohodak s obzirom da bi subjektivni elementi poreza (uzdržavani član, olakšice i sl.) utjecali na razliku u oporezivim dijelovima dohotka u pojedinim zemljama. S obzirom da je cilj poreznog opterećenja neovisno o subjektivnim elementima utvrđeno je semper idem porezna osnovica. Veći broj poreznih razreda predstavlja pravednije oporezivanje građana, dok manji broj razreda najčešće dovodi do slučaja da veće porezno opterećenje pada na one s manjim primanjima.

Tablica 3. Stope poreza na dohodak u Brazilu

Godišnji dohodak iskazan u BRL (brazilski real)	Stope poreza na dohodak
do 22.499,13	0%
22.499,13 – 33.477,72	7,5%
33.477,72 – 44.476.74	15%
44.476.74 – 55.373.55	22,5%
Iznad 55.373,55	27,5%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 88)

Iz tablice 3 možemo vidjeti da se porezno opterećenje dohotka u Brazilu kreće kroz 5 porezna razreda. Od 0% za godišnji dohodak do 22.499,13 BRL do 27,5% za godišnji dohodak iznad 55.373,55 BRL.

Tablica 4. Stope poreza na dohodak u Indiji

Godišnji dohodak iskazan u INR (indijska rupija)	Stope poreza na dohodak
do 250.000	0%
250.001 – 500.000	10 %
500.001 – 1.000.000	20%
iznad 1.000.000	30%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 303)

Stope poreza na dohodak u Indiji se kreću u rasponu od 0% do najviših 30% za određeni iznos godišnjeg dohotka.

Tablica 5. Stope poreza na dohodak u Kini

Godišnji dohodak iskazan u CNY (kineski yuan)	Stope poreza na dohodak
do 18.000	3%
18.001 – 54.000	10%
54.001 – 108.000	20%
108.001 – 420.000	25%
420.001 – 660.000	30%
660.001 – 960.000	35%
iznad 960.001	45%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 122)

Tablica 5 prikazuje stope poreza na dohodak te porezne razrede na razini godišnjeg dohotka u Kini. Kina ima najviše poreznih razreda i to čak sedam od svih zemalja članica BRICS-a te ujedno i navišu stopu poreza na dohodak od 45% za godišnji iznos dohotka iznad 960.001 CNY.

Tablica 6. Stope poreza na dohodak u Južnoj Africi

Godišnji dohodak iskazan u ZAR (južnoafrički rand)	Stope poreza na dohodak
do 181.900	18%
181.901 – 284.100	25%
284.101 – 393.200	30%
393.201 – 550.100	35%
550.101 – 701.300	38%
iznad 701.301	40%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook, 631)

Iz tablice 6 vidljivo je kako najveću stopu poreza u najnižem poreznom razredu ima Južna Afrika te ona iznosi 18%.

Rusija ima proporcionalnu poreznu stopu poreza na dohodak te ona iznosi 13%. (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook,596).

Tablica 7. Stope PDV-a za zemlje BRICS-a

Zemlje BRICS-a	Stopa PDV-a
Brazil	20%
Rusija	18%
Indija	12,5%
Kina	17%
Južna Afrika	14%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook, 631)

Tablica 7 prikazuje stope PDV-a za zemlje BRICS-a, najveća stopa PDV-a je u Brazilu, dok je najniža u Indiji i to od 12,5%.

Tablica 8. Stope poreza na dobit za zemlje BRICS-a

Zemlje BRICS-a	Stopa poreza na dobit
Brazil	34%
Rusija	20%
Indija	30%
Kina	25%
Južna Afrika	28%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 631)

Tablica 8 prikazuje stope poreza na dobit u zemljama BRICS-a te je iz nje vidljivo da najveću stopu poreza na dobit ima Brazil 34%, a najmanju Rusija 20%.

Tablica 9 prikazuje porezno opterećenje hipotetskog društva „X“ gdje je zaposleno 10 osoba koje mjesečno ostvaruju poreznu osnovicu u visini od 3.000,00 USD. Na godišnjoj razini poduzeće „X“ ostvaruje promet od 1.000.000,00 USD od čega neto dobit iznosi 250.000,00 USD.

Tablica 9. Porezna opterećenja za BRICS zemlje

		Brazil	Rusija	Indija	Kina	Južna Afrika
1.	Porez na dohodak	97.200 USD	46.800 USD	108.000	71.378 USD	136.800 USD
2.	PDV (%)	200.000 USD	180.000 USD	125.000 USD	170.000 USD	140.000 USD
3.	Porez na dobit	85.000 USD	50.000 USD	75.000 USD	50.000 USD	70.000 USD
	UKUPNO	382.200 USD	276.800 USD	308.000 USD	291.378 USD	346.800 USD

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*)

Porez na dohodak pripada skupini izravnih poreza, te se njime oporezuje dohodak kojeg građani zarađuju tijekom razdoblja od godine dana. Veliko značenje poreza na dohodak ne ogleda se samo u njegovoj financijskoj izdašnosti nego se na njega gleda kao na djelotvoran instrument ekonomske i socijalne politike. Zbog svoje slojevitosti i tehnike ubiranja smatra se jednim od najsloženijih i najskupljih poreznih oblika. Porez na dohodak za Brazil je rezultat vlastitog izračuna temeljem podataka

koji se nalaze u tablici 3 tako što je porezna osnovica na mjesečnoj razini od 3.000 USD, pretvorena u brazilski real te iznosi 10.650 BRL te se oporezuje po stopi od 27,5% (kojom se oporezuje mjesečni dohodak veći od 4.614,46 BRL) što iznosi 2.875,50 BRL uvećano za 10 zaposlenika je to 28.755 BRL, što bi u USD iznosilo 8.100 USD, te na godišnjoj razini taj iznos je 97.200 USD.

Porez na dodanu vrijednost je porezni oblik kojim se danas oporezuju gotovo svi proizvodi i usluge u prometu. Općenito ga plaća kupac pri svakoj kupovini robe ali je prodavatelj odgovoran za njegovo prikupljanje i uplaćivanje državi. Propisuje se postotkom na cijenu dobra ili usluge koja se razmjenjuje. Opća stopa PDV-a za Brazil iznosi 20%, što prikazuje tablica 9, te od ukupnog prometa tvrtke koji iznosi 1.000.000 USD, je obračunata stopa PDV-a od 20% i dobiven je iznos od 200.000 USD PDV-a. Uz opću poreznu stopu mogu se javiti i snižene porezne stope pa bi obračun istoga varirao.

Predmet oporezivanja porezom na dobit je utvrđeni dohodak odnosno dobit koju ostvare pravne osobe. S pravnog stajališta ovaj porez ima smisla budući su poduzeća osobe, dok s ekonomskog stajališta nema jer samo stvarne osobe mogu platiti porez. Porez na dobit u Brazilu iznosi 34% što prikazuje tablica 10. Od ukupne neto dobiti u iznosu od 250.000 USD je obračunata stopa poreza na dobit u iznosu od 34% te je dobiven iznos od 85.000 USD. Porez na dobit može bilježiti i snižene stope poreza na dobit pa bi obračun istoga varirao.

Postupak izračuna poreza na dohodak, poreza na dodanu vrijednost te poreza na dobit koji je u prijašnjem dijelu teksta prikazan za Brazil, identičan za sve zemlje BRICS-a naravno, uz primjenu odgovarajuće porezne stope te srednje valutnog tečaja.

Po izračunima poreznog opterećenja možemo vidjeti kako je najbolje poslovati u Rusiji jer je ukupno porezno opterećenje 276.800 USD. Dok je primjerice u Brazilu najveće i iznosi 382.200 USD. Porez na dohodak bilježi jedan razred i stopu od 13%. Porez na dodanu vrijednost iznosi 18%, te iznosi 50.000 USD dok primjerice PDV na isti iznos u Brazilu iznosi 85.000 USD.

Uzimajući u obzir podatke koje možemo naći na internetskoj stranici Doing Business-a i to podatke koji se odnose na pokretanje poslovanja, plaćanje poreza, rješavanju pitanja insolventnosti te osnovnim životnim potrebama dolazimo do podatka da se Kina nalazi na 84. mjestu, Brazil na 116., te Indija na 130. mjestu. S obzirom da porezno opterećenje Kina se nalazi na 132 mjestu od ukupno 189 zemalja, dok je prethodne godine bila na 133 mjestu. Brazil na 178 mjestu od ukupno 189 zemalja, a Indija na 157 mjestu. (<http://www.doingbusiness.org/>).

4.2. Porezno opterećenje u PIIGS zemljama

Tablice 10,11,12 i 13 prikazuju stope poreza na dohodak u zemljama PIIGS-a. U primjeru nije uzet u obzir bruto dohodak s obzirom da bi subjektni elementi poreza (uzdržavani član, olakšice i sl.) utjecali na razliku u oporezivim dijelovima dohotka u pojedinim zemljama. S obzirom da je cilj poreznog opterećenja neovisno o subjektnim elementima utvrđeno je semper idem porezna osnovica. Veći broj poreznih razreda predstavlja pravednije oporezivanje građana, dok manji broj razreda najčešće dovodi do slučaja da veće porezno opterećenje pada na one s manjim primanjima.

Tablica 10. Stope poreza na dohodak u Portugalu

Godišnji dohodak iskazan € (euro)	Stope poreza na dohodak
do 7.000	14,5%
7.000 – 20.000	28,5%
20.000 – 40.000	37%
40.000 – 80.000	45%
iznad 80.000	48%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 579)

Iz tablice 10 vidljivo je kako Portugal ima pet porezna razreda. Stope poreza na dohodak se kreću od 14,5% za iznos do 7.000€ te 48% za iznos iznad 48.000€.

Tablica 11. Stope poreza na dohodak u Italiji

Godišnji dohodak iskazan € (euro)	Stope poreza na dohodak
do 15.000	23%
15.001 – 28.000	27%
28.001 -55.000	38%
55.001 – 75.000	41%
iznad 75.000	43%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 357)

Tablica 11 prikazuje porezne razrede i stope poreze na dohodak u Italiji. Vidljivo je pet poreznih razreda gdje se porezne stope kreću od 23% za godišnji dohodak do 15.000€ te 43% za godišnji dohodak iznad 75.000€.

Tablica 12. Stope poreza na dohodak u Grčkoj

Godišnji dohodak iskazan € (euro)	Stope poreza na dohodak
do 25.000	22%
25.001 – 42.000	32%
Iznad 42.000	42%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*, 258)

Iz tablice 12 vidljivo je kako Grčka ima najmanje poreznih razreda od zemalja u grupaciji PIIGS. U tri porezna razreda stope poreza na dohodak se kreću od 22% do 42% za iznos iznad 42.000€.

Tablica 13. Stope poreza na dohodak u Španjolskoj

Godišnji dohodak iskazan € (euro)	Stope poreza na dohodak
do 17.707,20	24%
17.707,20 – 33.007,20	28%
33.007,20 – 53.407,20	37%
53.407,20 – 120.000,20	43%
120.000,20 – 175.000,20	44%
iznad 175.000,20	45%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2015: Global Individual Tax Handbook, 643)

Tablica 12 prikazuje stope poreza na dohodak u Španjolskih te porezne razrede. Španjolska u grupaciji zemalja PIIGS ima najviše poreznih razreda, šest.

Irska ima proporcionalnu poreznu stopu poreza na dohodak te je ona konstantna i iznosi 20%. (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook, 327).

Tablica 14. Stope PDV-a za zemlje PIIGS-a

Zemlje PIIGS-a	Stopa PDV-a
Portugal	23%
Italija	22%
Irska	23%
Grčka	23%
Španjolska	21%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook, 631)

Tablica 14 predstavlja stope PDV-a u zemljama PIIGS-a, najveću stopu PDV-a 23% imaju Portugal, Irska i Grčka, dok Španjolska ima stopu od 21%.

Tablica 15. Stope poreza na dobit za zemlje PIIGS-a

Zemlje PIIGS-a	Stopa poreza na dobit
Portugal	25%
Italija	27,5%
Irska	12,5%
Grčka	25%
Španjolska	30%

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: Global Individual Tax Handbook, 631)

Tablica 15 prikazuje stope poreza na dobit u zemljama PIIGS-a, najmanju stopu poreza na dobit ima Irska 12,5%, dok najveću stopu poreza na dobit od 30% ima Španjolska.

Tablica 16 prikazuje porezna opterećenja hipotetskog društva „Y“ za PIIGS zemlje, gdje je zaposleno 10 osoba koje mjesečno ostvaruju poreznu osnovicu u visini od 3.000,00 USD. Na godišnjoj razini poduzeće „Y“ ostvaruje promet od 1.000.000,00 USD od čega neto dobit iznosi 250.000,00 USD.

Tablica 16. Porezna opterećenja za PIIGS zemlje

	Portugal	Italija	Irska	Grčka	Španjolska
Porez na dohodak	131.585 USD	135.143 USD	72.000 USD	113.804 USD	99.579 USD
PDV (%)	230.000 USD	220.000 USD	230.000 USD	230.000 USD	210.000 USD
Porez na dobit	62.500 USD	67.500 USD	31.250 USD	62.500 USD	75.000 USD
UKUPNO	424.085 USD	422.643 USD	333.250 USD	406.304 USD	384.579 USD

Izvor: Vlastiti prikaz prema: (D`Avergne, 2013: *Global Individual Tax Handbook*)

Porez na dohodak za Portugal je rezultat vlastitog izračuna temeljem podataka koji se nalaze u prilogu tablica 11, tako što je porezna osnovica od 3.000 USD, pretvorena u euro te iznosi 2.640 EUR i taj iznos se oporezuje po stopi od 37% što iznosi 976,8 EUR, na 10 zaposlenika je to 9.768 EUR, što bi u USD iznosilo 10.965 USD, te na godišnjoj razini taj iznos je 131.585 USD.

Stopa PDV-a za Portugal iznosi 23%, što prikazuje tablica 15 te od ukupnog prometa tvrtke koji iznosi 1.000.000 USD, je obračunata stopa PDV-a od 23% i dobiven je iznos od 230.000 USD PDV-a.

Stopa porez na dobit u Portugalu iznosi 25% što prikazuje tablica 16. Od ukupne neto dobiti u iznosu od 250.000 USD je obračunata stopa poreza na dobit u iznosu od 25% te je dobiven iznos od 62.500 USD. Porez na dobit može bilježiti i snižene stope poreza na dobit pa bi obračun istoga varirao.

Postupak izračuna poreza na dohodak, poreza na dodanu vrijednost te poreza na dobit koji je u prijašnjem dijelu teksta prikazan za Portugal bio je identičan za sve

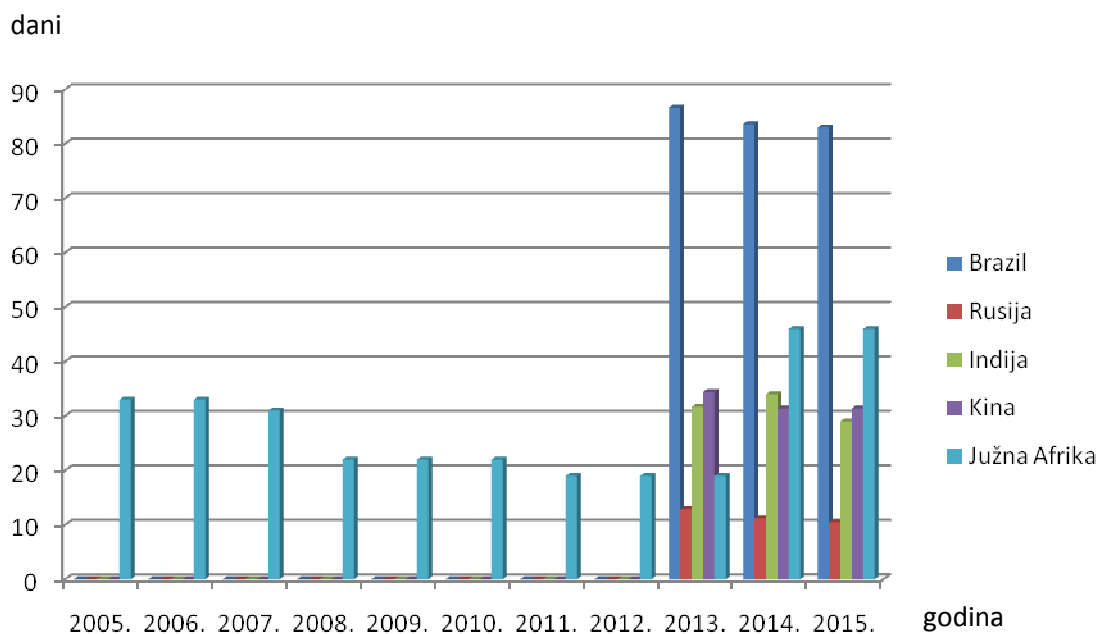
zemlje PIIGS-a naravno, uz primjenu odgovarajuće porezne stope te srednjeg valunog tečaja.

Prema izračunima poreznog opterećenja možemo vidjeti kako je ukupno porezno opterećenje u Irskoj najniže i iznosi 333.250 USD dok je u Portugalu najveće te iznosi 424.085 USD. Gledano porez na dodanu vrijednost dolazimo do podatka od 230.000 USD u Irskoj, Portugalu i Grčkoj. Porez na dobit najveći je u Španjolskoj 75.000 USD i to dvostruko veći nego u Irskoj gdje iznosi 31.250 USD. U Portugalu iznos poreza na dohodak izračunan na temelju gore navedenih podataka dolazimo do brojke od 131.585 USD dok je u Irskoj 72.000 USD. Uzevši u obzir podatke koji su nam dostupni na internetskoj stranici Doing Business-a, uključivši iste parametre kao i za BRICS zemlje, Republika Irska drži visoko 17. mjesto, Portugal 23. mjesto dok je Italija na 45. mjestu. Glede poreznog opterećenja Irska se nalazi na 6. mjestu od ukupno 189. zemalja, Italija na 137. mjestu, a Portugal na 65. mjestu. (<http://www.doingbusiness.org/>). Prema svim parametrima koje smo promatrali možemo zaključiti kako je Republika Irska najbolja zemlja članica grupacije PIIGS za poslovanje.

Grafikon 24. Vrijeme potrebno za početak poslovanja za BRICS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015. godine (u danima) .

U Brazilu je u 2013. godini bilo potrebno 86,6 dana za početak poslovanja, dok je u 2015. godini iznosio 83 dana. U Rusiji za početak poslovanja je 2013. godine trebalo 12,9 dana, a u 2015. godini iznos je opao na 10,5 dana. U Indiji je u 2013. godini trebalo 31,7 dana za početak poslovanja, dok je u 2015. godini taj iznos 29 dana. U Kini 2013. godini trebalo je 34,4 dana za početak poslovanja, dok u 2015. godini iznosi 31,4 dana. U Južnoj Africi je trebalo u 2005.godini 33 dana, dok je taj iznos opadao sve do 2014. godine, a u posljednje dvije promatrane godine iznos je porastao na 46 dana.

Možemo zaključiti kako se broj dana za regulaciju, odnosno za početak poslovanja tvrtke smanjio u svim zemljama, osim u Južnoj Africi, međutim ta je razlika u broju dana vrlo mala, a i vidljivo je da u nekim zemljama varira iz godine u godinu kao što je slučaj kod Indije. Dakle, došlo je do vrlo malog pomaka glede razvoja u smislu smanjenja, odnosno olakšanja procesa i papirologije za početak poslovanja tvrtki

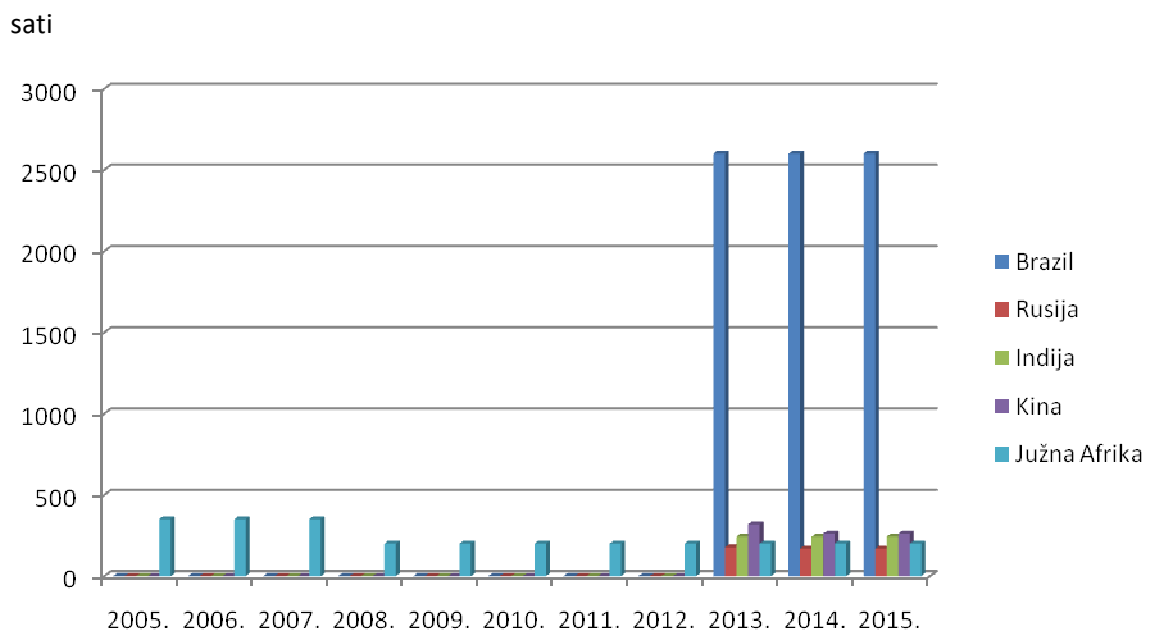

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 23.3.2016.)

Grafikon 25. Vrijeme za pripremu i plaćanje poreza u satima za BRICS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015. godine

U Brazilu iznos je ostao nepromjenjen te u posljednje tri promatrane godine iznosi 2600 sati za pripremu i plaćanje poreza.

U Rusiji je potrebno 168 sati za pripremu i plaćanje poreza, dok je u Indiji potrebno 243 sata, u Kini pak je potrebno 261 sat, a u Južnoj Africi 200 sati.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 23.3.2016.)

Grafikon 26. Vrijeme potrebno za početak poslovanja za PIIGS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015. godine (u danima)

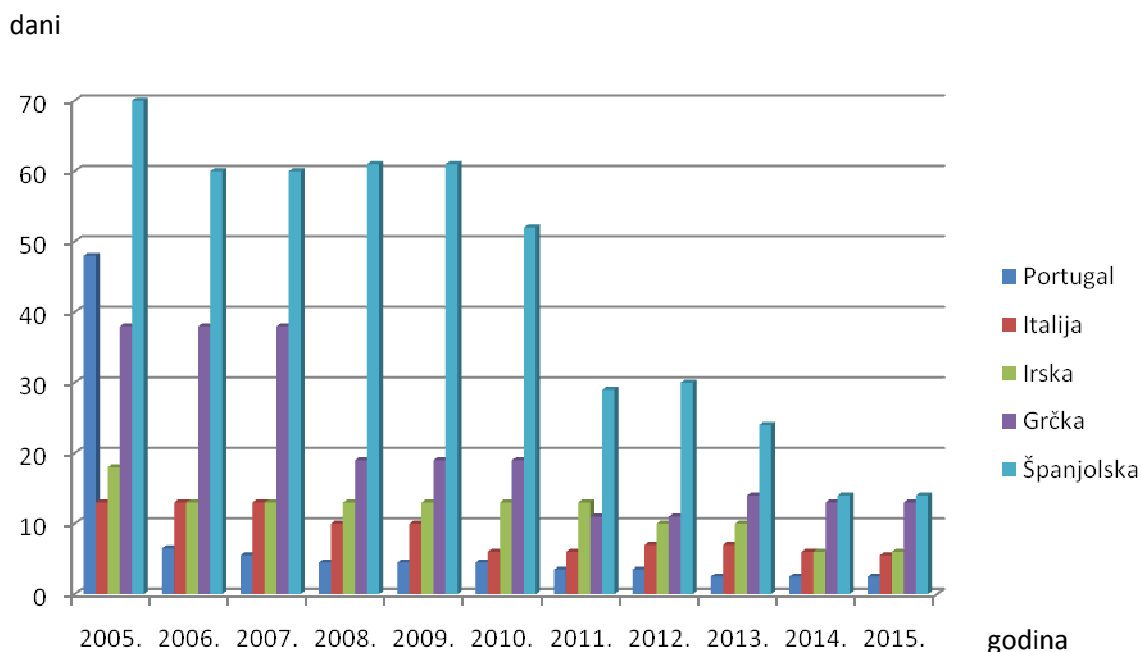
Portugalu je u prvoj promatranoj godini 2005. trebalo 48 dana za početak poslovanja, nakon toga u 2006. godini iznosi 6,5 dana, te do kraja promatranog razdoblja bilježi pad, u 2015. godini iznosi 2,5 dana.

U Italiji je 2005. godine bio potrebno 13 dana za početak poslovanja, dok u posljednjoj godini se iznos smanjio na 5,5 dana.

U Irskoj je bilo potrebno u 2005. godini 18 dana za početak poslovanja, dok u posljednjoj promatranoj godini iznosi 6 dana.

Grčkoj za početak poslovanja je bilo potrebno u 2005. godini 38 dana, te se postepeno iznos smanjivao da bi 2015. godini bilo potrebno 13 dana.

U Španjolskoj je bilo potrebno 70 dana za početak poslovanja, dok u 2015. godini iznosi 14 dana.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 23.3.2016.)

Grafikon 27. Vrijeme za pripremu i plaćanje poreza u satima za PIIGS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015. godine

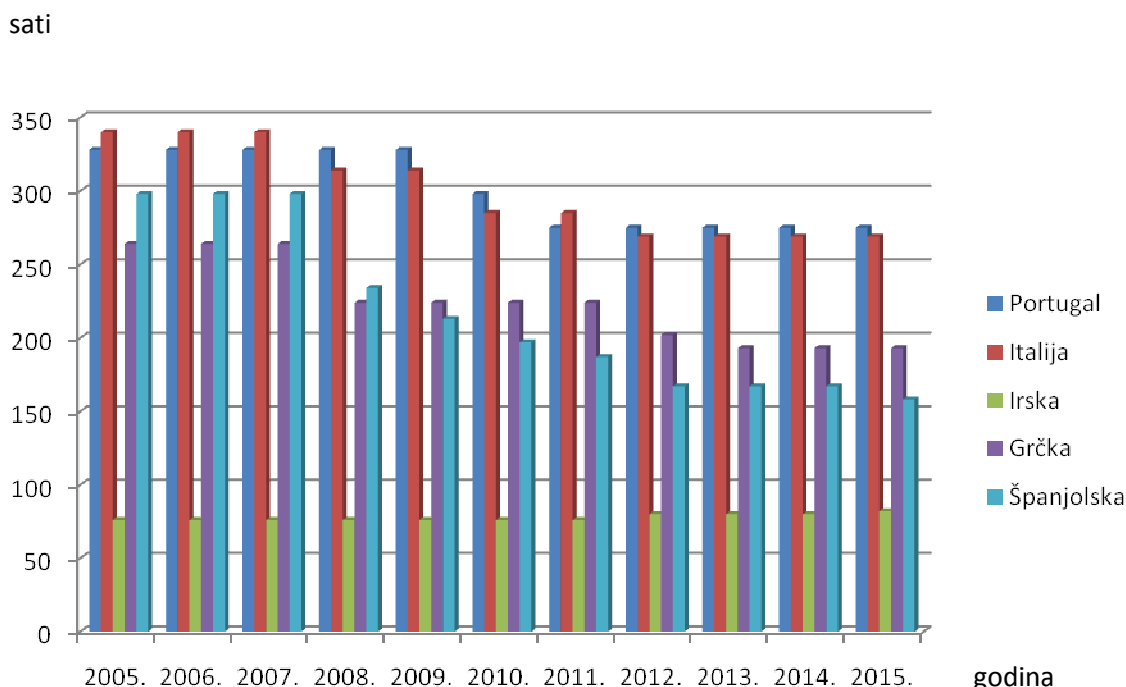
U Portugalu je na početku promatranog razdoblja bilo potrebno 328 sati, dok u posljednjih pet godina promatranog razdoblja, od 2010. do 2015. godine, iznosi 275 sati.

U Italiji je bilo potrebno na početku promatranog razdoblja 340 sati za pripremu i plaćanje poreza, dok je taj iznos padao i iznosi u 2015. godini 269 sati.

U Irskoj se povećavalo vrijeme potrebno za pripremu i plaćanje poreza, 2005. godine je iznosilo 76 sati, dok je u 2015. godini bilo potrebno 82 sata.

Grčka bilježi tendenciju pada vremena potrebnog za pripremu i plaćanje poreza, tako je u 2005. godini iznosio 264 sata, a u 2015. godini 193 sata.

Španjolska također bilježi tendenciju pada, od 298 sati u 2005. godini do 158 sati u 2015. godini.

Izvor: Svjetska banka (pristupljeno 23.3.2016.)

5. ZAKLJUČAK

PIIGS zemlje, odnosno Portugal, Italija, Irska, Grčka i Španjolska su prije pristupanja Uniji bile politički vrlo nestabilne zemlje. Zemlje PIIGS-a dugi niz godina prenosile su vlastite ekonomske probleme iz nekih prijašnjih vremena, pa im stoga ulazak u monetarnu uniju nije riješio nagomilane probleme koji su došli na vidjelo usporedno sa globalnom ekonomskom krizom iz 2008.godine. Uzrok globalne ekonomske krize možemo uvidjeti kroz dugoročno neodrživ gospodarski rast, posebice rast zemalja s margine Eurozone. Problemi velikog javnog sektora, visokog javnog duga i državne potrošnje, kao i visokog udjela netrgovinskog sektora doveli su do stanja u kojem se danas nalaze PIIGS zemlje. U budućnosti bi se uspješno upravljanje gospodarstva navedenih zemalja trebalo temeljiti na većem usklađivanju fiskalnih politika koja bi u konačnici rezultirala smanjivanjem razlika između konkurentnijih zemalja i manje konkurentnih europskih zemalja.

Zemlje BRICS-a, posljednjih godina su postale zanimljivije s ekonomskog stajališta zbog veće otvorenosti gospodarstva, povećale su svjetski značaj, ali ove zemlje još uvijek imaju snažan potencijal rasta zahvaljujući visokom udjelu mlade populacije. Glavni izazov s kojima se suočavaju BRICS zemlje jest održavanje snažnog rasta i održivog razvoja domaćih gospodarstava tijekom vremena. Kako zemlje u razvoju ma koliko jake i moćne ekonomski bile, još su uvijek preosjetljive i neotporne na vanjske i domaće šokove. Njihove vlade nemaju brza i konkretna rješenja u takvim situacijama. Izazovi s kojima se suočavaju Brazil, Rusija, Indija, Kina te Južnoafrička Republika su svakako održavanje visoke stope rasta, smanjenje jaza dohotka između ruralnih i urbanih sredina te održavanje makroekonomske stabilnosti. Produktivnost je ostala na gotovo istoj razini, nisu poboljšale ljudski kapital niti mrežu znanja, a socijalne troškove i probleme vlade i ekonomije nisu u situaciji da ih mogu financirati.

Naglasak ovog diplomskog rada je na fiskalnim pokazateljima. Promatrani pokazatelji koji su obrađeni u fiskalnom dijelu ovog rada su: proračunski deficit, javni dug, ukupni rashodi u BDP-u, ukupni prihodi u BDP-u te porezni prihodi. Deficit se u ovim zemljama kreće od oko 1,18% do 5,42%, a najveći javni dug ima Indija 61,19%. Najveći udio u ukupnih rashoda u BDP-u bio je u Južnoj Africi 2012. godine i to

32,5%, a najmanji u Indiji 14,27% u 2011. godini. PIIGS zemlje su bile iznimno pogođene ekonomskom krizom i imaju visoki javni dug i to najveći Grčka u 2014. godini 180,1%, a najniži u Irskoj 2006. godine kada iznosi 23,6% ali je isti porastao do 2012. na 120,1%. Proračunski deficit je najveći u Irskoj 29,20% u 2010. godini, dok je najniži 2007. godini u Italiji kada iznosi 1,37% ali samo dvije godine kasnije izlazi iz okvira granica prema kriterijima Maastrichta.

U mnogim aspektima svjetske gospodarske scene BRICS zemlje postaju sve važnije. Iako će njihov rast kroz naredne godine naići na mnoštvo problema, i dalje su ovih pet tržišta uzbudljiva i zanimljiva za brojne investitore diljem svijeta. Nema sumnje da BRICS zemlje dobro napreduju te je njihova važnost u svjetskom gospodarstvu u kraćoj budućnosti prilično povoljna što pokazuju i navedeni pokazatelji. Vidljivo je kako je proračunski deficit i javni dug puno niži u odnosu na PIIGS zemlje što potvrđuje činjenicu slabijeg razvoja PIIGS zemljama i velikih štetnih posljedica nakon krize.

LITERATURA

A) Knjige

1. Kersan – Škabić, I. (2012), Ekonomija Europske unije, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
2. Natek, K.&Natek, M.(2003), Države svijeta, Zagreb: Mozaik knjiga.
3. Schellekens (2013), Global Individual tax handbook 2013, London: D Avergne

B) Članci u časopisima

1. Babić, M. (2010), Kriza eura 2010, Obnovljeni život, 66 (2), str. 251 – 267.
2. Goldman Sachs BRIC Fund, „BRICs Brochure“, 2011.
3. Jurčić, Lj. (2010), Financijska kriza i fiskalna politika, Ekonomski pregled, 62 (5-6), str. 317 – 334.
4. More, B. & Rašković, M. (2011), Overview and estimation on the 2008. Financial and economic crisis “effectsize“ on smecapitalstructures: case Slovenia, Ekonomsko istraživanje, 24 (3), str.107–125.

C) Elektronički izvori informacija

1. Banka.hr (2010), Povratak PIIGS zemalja na tržište,
<http://www.banka.hr/svijet/povratak-pigs-a-na-trziste-kapitala>
2. Bbc news business (2011.), Greek government austerity measures,
<http://www.bbc.co.uk/news/business/13940431>
3. business.hr (2011), Ipak se kreće - Italija usvojila plan štednje težak 45,5 milijardi eura,
<http://www.business.hr/ekonomija/ipak-se-krece-italijausvojila-plan-stednje-tezak-45-5-milijardi-eura>
4. Businessvibes, Country Insight: Economy of Greece (2010),
<http://www.businessvibes.com/blog/country-insight-economygreece>
5. Businessvibes, Country Insight: Economy of Italy (2010),
<http://www.businessvibes.com/blog/country-insight-economy-italy>
6. Businessvibes, Country Insight: Economy of Spain (2010), [Internet]
<http://www.businessvibes.com/blog/country-insight-economy-spain>

7. Central National Statisticoffice Ireland -CSO(2012), Statistical yearbook of Ireland,<http://www.cso.ie/en/media/csoie/releasespublications/documents/statisticalyearbook/2012/fullbook.pdf> >,[pristupljeno 16.3.2016.].
8. CIA, The World Factbook (2016), Grece, [Internet] <rasploživ na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>
9. CIA, The World Factbook (2016), Ireland, [Internet] <rasploživ na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>
10. CIA, The World Factbook (2016), Italy, [Internet] <rasploživ na: <https://www.cia.gov/library/publications/theworldfactbook/geos/it.html>http://dtxg4w60xgpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights12enhr_1.pdf, [pristupljeno 17.3.2016.].
11. CIA, The World Factbook (2016), Portugal, [Internet] <rasploživ na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/po.html>>,[pristupljeno
12. CIA, The World Factbook (2016), Spain, [Internet] <rasploživ na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>>,[pristupljeno
13. DW.de (2010), Tko plaća i od koga štiti "kišobran za euro"?, [Internet] <rasploživ na:<http://www.dw.de/tko-pla%C4%87a-i-od-koga-%C5%A1titiki%C5%A1obran-za-euro/a-6274773>>,[pristupljeno 20.3.2016.]
14. Doing business (2015), [Internet] <raspoloživo na: http://www.doingbusiness.org/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB15-Full-Report.pdf> [pristupljeno 17.5.2016.]
15. Enter Europe (2012), Manje europska Njemačka u više Njemačkoj Europi, [Internet]<rasploživ na:<http://www.entereurope.hr/cpage.aspx?page=clanci.aspx&pageID=13&clanakID=6049>>,[pristupljeno 18.3.2016.]
16. Europska komisija (2012); European Economic Forecast, Autumn 2012.,[Internet] na:http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-
17. Europska komisija (2012); European Financial Stability Facility: „Newsletter”, [Internet]<rasploživona:http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/efsm/index_en.htmza efsfesm>,[pristupljeno 20.3.2016.].

28. The Global Competitiveness Report (2015), [Internet] <rasploživona:http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015_2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf>
29. The World Bank (2016), [Internet] <rasploživona:<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=>>,[pristupljeno 15.3.2016.]

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Realni rast BDP-a za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine izražen u %	31
Grafikon 2. BDP per capita za zemlje BRICS-a u realnim cijenama iskazanim u USD za razdoblje od 2005. do 2014. godine.....	32
Grafikon 3. Izvoz za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine izražen u % od BDP-a	34
Grafikon 4. Uvoz za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine izražen u % od BDP-a	35
Grafikon 5. Stopa inflacija za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine	36
Grafikon 6. Stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine izražena u %	37
Grafikon 7. Realne stope rasta BDP-a za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine u %	39
Grafikon 8. BDP per capita za zemlje PIIGS-a (u realnim cijenama u USD) za razdoblje od 2005. do 2014.godine	40
Grafikon 9. Izvoz za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine u % od BDP-a.....	41
Grafikon 10. Uvoz za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine u % od BDP-a.....	43
Grafikon 11. Stopa inflacije za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine u % od BDP-a	44
Grafikon 12. Stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine u %.....	45
Grafikon 13. Udio proračunskog deficita u BDP-u u zemljama BRICS-a od 2005. do 2014.godine.....	49
Grafikon 14. Udio javnog duga u BDP-u u zemljama BRICS-a za razdoblje od 2006. do 2014. godine.....	49
Grafikon 15. Udio javnih rashoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine.....	50
Grafikon 16. Udio javnih prihoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine.....	52
Grafikon 17. Udio poreznih prihoda u BDP-u za zemlje BRICS-a od 2005. do 2014.godine.....	53
Grafikon 18. Udio proračunskog deficita u BDP-u u zemljama PIIGS-a od 2005. do 2014.godine.....	55

Grafikon 19. Udio javnog duga u BDP-u u zemljama PIIGS-a za razdoblje od 2005. do 2015. godine.....	56
Grafikon 20. Udio javnih rashoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014. godine.....	58
Grafikon 21. Udio javnih prihoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine.....	59
Grafikon 22. Udio porezni prihoda u BDP-u za zemlje PIIGS-a od 2005. do 2014.godine.....	60
Grafikon 23. Širenje desetogodišnjih referentnih državnih obveznica na njemačke obveznice	62
Grafikon 24. Vrijeme potrebno za regulaciju tvrtke za BRICS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015.godine.....	73
Grafikon 25. Vrijeme za pripremu i plaćanje poreza u satima za BRICS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015.godine	74
Grafikon 26. Vrijeme potrebno za početak poslovanja u danima za PIIGS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015.godine	75
Grafikon 27. Vrijeme za pripremu i plaćanje poreza u satima za PIIGS zemlje za razdoblje od 2005. do 2015.godine	76

POPIS TABLICA

Tablica 1. Opći podatci za zemlje BRICS	5
Tablica 2. Opći podatci za zemlje PIIGS.....	12
Tablica 3. Stopa poreza na dohodak u Brazilu	63
Tablica 4. Stope poreza na dohodak u Indiji.....	64
Tablica 5. Stope poreza na dohodak u Kini	64
Tablica 6. Stope poreza na dohodak u Južnoj Africi.....	65
Tablica 7. Stope PDV-a za zemlje BRICS-a	65
Tablica 8. Stope poreza na dobit za zemlje BRICS-a	66
Tablica 9. Porezna opterećenja za BRICS zemlje	66
Tablica 10. Stope poreza na dohodak u Portugalu.....	68
Tablica 11. Stope poreza na dohodak u Italiji	69
Tablica 12. Stope poreza na dohodak u Grčkoj.....	69
Tablica 13. Stope poreza na dohodak u Španjolskoj.....	69
Tablica 14. Stope PDV-a za zemlje PIIGS-a	70
Tablica 15. Stope poreza na dobit za zemlje PIIGS-a	70
Tablica 16. Porezna opterećenja kroz PIIGS zemlje	71

SAŽETAK

U radu se provodi komparativna analiza fiskalnih sustava BRICS i PIIGS zemalja. Naime, radi se o dvije skupine zemalja od kojih je jedna skupina zemalja iznimno pogođena ekonomskom krizom iz 2008. te ima visoki javni dug. Međutim, druga skupina zemalja bila je uspješnija u rješavanju posljedica koje je kriza ostavila iza sebe te je njihov doprinos svjetskoj ekonomiji za vrijeme krize i nakon nje porastao. Istraživanje se temelji na primjerima BRICS i PIIGS zemljama, od početka integriranja navedenih zemalja, pa do izbijanja ekonomske krize odnosno analize tijeka i stanja makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja u BRICS i PIIGS zemljama.

Ključne riječi: *fiskalni sustavi, proračunski deficit, javni dug, BDP, BRICS, PIIGS*

SUMMARY

In this thesis we comparative analysis fiscal system of BRICS and PIIGS countries. So, there are two groupes of contries, of which one group of countries was highly affected by the economic crisis of 2008 and has a high public debt. However, the other group of countries was successful in resolving the consequences of the crisis left behind, and their contribution to the world economy during the crisis and after it grew. The research will be based on examples of BRICS and PIIGS countries, since the beginning of integration to the economic crisis and the condition of the BRICS and PIIGS countries today.

Keywords: *fiscal system, budget deficit, public debt, GDP, BRICS, PIIGS*